

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMATİK YAŞANTILARI
ANNE BABA TUTUMLARI VE MADDE KULLANAN BİREYLERE YÖNELİK
TUTUMLARI İLE ETKİLEYEN DEĞİŞKENLER**

Ahmet AYTEPE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI
Psikiyatri Hemşireliği Yüksek Lisans Programı

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Nurgül ÖZDEMİR

Gaziantep
2021

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

Ahmet AYTEPE

TEŞEKKÜR

Öncelikle yüksek lisans eğitimim boyunca bana yol gösteren ve desteğini esirgemeyen danışmanım olduğu için mutluluk duyduğum saygıdeğer hocam Doç. Dr. Nurgül Özdemir'e çok teşekkür ederim. Bilgisi, sabrı ve hoşgörüsü, bu zorlu süreci benim açımdan oldukça kolaylaştırdı.

Yüksek lisans eğitimim boyunca engin bilgi birikimleri sayesinde gelişimimi sağlayan saygıdeğer hocalarım Hemşirelik Anabilim Dalı Başkanı Sayın Prof. Dr. Derya TANRIVERDİ'ye, Doç. Dr. Döndü ÇUHADAR'a, Dr. Öğr. Üyesi Derya Özbaş GENÇARSLAN'a çok teşekkür ederim.

Ufkunun genişliği ve eğitime verdiği yüksek önem ile, hayata ve insanlara dair her an kendisinden istifade ettiğim, yoluma ışık tutan değerli babam Rufai AYTEPE'ye .

Yüzü, konuşması, mimikleri hiç aklımdan çıkmayan, bana gösterdiği sevgi ve şefkatini hafızamın en güzel köşesinde saklayacağım, manevi varlığını kalbimden hiç çıkarmayacağım rahmetli Anneme,

En sıkıntılı zamanlarımda varlığı ile bana destek olan, hayat arkadaşım Esra AYTEPE'ye, çalışmamda motive olmamı sağlayan, neşe kaynağım kızım Feyza ve oğlum Ömer'e,

Desteği ve yakınlığıyla yanımda olan, Yüksek lisans eğitim sürecinde tanıştığım değerli arkadaşım Rıdvan YILDIZ'a

Ve bu çalışmanın tamamlanmasında katkısı olan ve ismini burada sayamadığım herkese teşekkür ederim...

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	i
TEŞEKKÜR.....	ii
TABLolar LİSTESİ.....	v
KISALTMALAR.....	vi
ÖZET.....	1
ABSTRACT.....	2
1.GİRİŞ.....	3
1.1.Problemin Tanımı ve Önemi.....	3
1.2.Araştırmanın Amacı.....	5
2. GENEL BİLGİLER.....	6
2.1. Ergenlik.....	6
2.2. Madde Bağımlılığı Nedir ?.....	6
2.2.1. Lise Öğrencilerinde Madde Kullanımı.....	8
2.2.2. Lise Öğrencilerinde Madde Kullanım Epidemiyolojisi.....	9
2.2.3. Lise Öğrencilerinde Madde Kullanımına Yönelik Risk Faktörleri.....	11
2.2.4. Madde kullanan bireylere yönelik tutum ve Hemşirelik Yaklaşımları.....	12
2.3. Çocuk Yetiştirmeye Yönelik Anne ve Baba Tutumları.....	13
2.3.1. Aile Kavramı.....	13
2.3.2. Anne, Baba ve Çocuk ilişkisi.....	14
2.3.3. Anne ve Baba Tutumlarının Sınıflandırılması.....	15
2.3.4. Anne, Baba Tutumu ve Madde Kullanımı.....	17
2.3.5 Anne, Baba Tutumu ve Hemşirelik Yaklaşımları.....	18
2.4. Çocukluk Çağı Travmaları.....	19

2.4.1. Çocukluk Çağı Travmaları Kavramı.....	19
2.4.2. Çocukluk Çağı Travmalarının Sınıflandırılması.....	20
2.4.3. Çocukluk Çağı Travma Yaşantısı ve Madde Kullanımı.....	22
2.4.4. Çocukluk Çağı Travmaları ve Hemşirelik Yaklaşımları.....	22
3.GEREÇ VE YÖNTEM.....	24
3.1.Araştırmanın Tipi.....	24
3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Tarih.....	24
3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	24
3.4.Veri Toplama Araçları.....	25
3.4.1. Bireysel Bilgi Formu.....	26
3.4.2. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ).....	26
3.4.3. Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ).....	26
3.4.4. Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği (BYM-TÖ).....	27
3.5.Verilerin Değerlendirilmesi	28
3.6. Araştırmanın Etik İlkeleri.....	28
3.7. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Genellenebilirliği.....	29
4. BULGULAR.....	30
5.TARTIŞMA.....	60
6.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	74
7.KAYNAKÇA.....	80
8.EKLER.....	95
Ek-I: Bilgilendirilmiş Ebeveyn Onam Formu.....	95
Ek-II: Bilgilendirilmiş Onam Formu.....	96
Ek-III: Bireysel Bilgi Formu.....	97

Ek-IV: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği.....	99
Ek-V: Anne Baba Tutum Ölçeği.....	101
Ek-VI: Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği.....	103
Ek-VII: Ölçeklerden Alınan İzin Yazıları.....	104
Ek-VIII: Muş Alparslan Üniversitesi Bilimsel Araştırma Yayın Etik Kurulu Karar Formu.....	107
Ek-IX: Araştırma Kurum İzin Yazıları.....	109
Ek-X: G-Power Analizi.....	110
9.ÖZGEÇMİŞ.....	111

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımı.....	32
Tablo 2: Öğrencilerin ÇÇTÖ, ABTÖ ve BYM-TÖ ve Alt Ölçekleri Toplam Puan Ortalamalarının Dağılımı.....	34
Tablo 3: Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri ile ÇÇTÖ ve Alt Ölçekleri Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	36
Tablo 4: Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri ile ABTÖ ve Alt Ölçekleri Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	44
Tablo 5: Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri ile BYM-TÖ ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	51

KISALTMALAR DİZİNİ

APA: American Psychiatry Association (Amerikan Psikiyatri Birliği)

DSM: The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı)

MSS: Merkezi Sinir Sistemi

TUBİM : Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi

EMCDDA: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi)

ICD: International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems (Ruhsal ve Davranışsal Bozukluklar Sınıflandırılması)

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

WHO: World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

SPSS: Statistics Package For Social Sciences (Sosyal Bilimler İstatistik Paketi)

Ark: Arkadaşları

ÇÇTÖ: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

BYM-TÖ: Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği

ABTÖ: Anne Baba Tutum Ölçeği

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMATİK YAŞANTILARI ANNE BABA TUTUMLARI VE MADDE KULLANAN BİREYLERE YÖNELİK TUTUMLARI İLE ETKİLEYEN DEĞİŞKENLER

Ahmet AYTEPE

Yüksek Lisans Tezi, Hemşirelik Anabilim Dalı

Psikiyatri Hemşireliği Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nurgül ÖZDEMİR

Haziran 2021, 111 Sayfa

Bu çalışma, lise öğrencilerinin çocukluk çağı travmatik yaşantıları anne baba tutumları ve madde kullanan bireylere yönelik tutumları ile etkileyen değişkenleri belirlemek için tanımlayıcı olarak yapıldı. Araştırmanın evrenini, Eylül-Aralık 2020 tarihleri arasında, Muş Milli Eğitim Bakanlığına bağlı liselerde okuyan 643 öğrenci oluşturdu. Araştırma verileri 'Kişisel Bilgi Formu', 'Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)', 'Çocukluk Çağı Travmaları (ÇÇTÖ)', 'Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan bireylere Yönelik Tutum Ölçeği (BYM-TÖ)' kullanılarak toplandı. Veriler SPSS'de sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, Kruskal Wallis testi, Mann Whitney U testi analizleri yapılarak değerlendirildi. Araştırmaya katılan öğrencilerin %75'inin erkek olduğu, %44.9'nun ekonomik durumunun yeterli olduğu, %31.4'ünün babasının ilköğretim mezunu ve %35.3'ünün annesinin okuma yazma bilmediği saptandı. ABTÖ alt ölçekleri toplam puan ortalamalarının; kabul/ilgi 28.85±4.47, psikolojik özerklik 21.24±4.69, denetleme/kontrol 27.33±4.74, ÇÇTÖ toplam puan ortalamasının 44.89±10.93, BYM-TÖ toplam puan ortalamasının 84,14±17,74 olduğu belirlendi. Öğrencilerin çocukluk çağı travma yaşantılarının düşük, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumlarının olumlu olduğu ve öğrencilerin anne baba tutumlarından en fazla kabul/ilgiyi algıladıkları sonra sırasıyla denetleme/kontrol ve psikolojik özerkliği algıladıkları belirlendi. Cinsiyet, sınıf değişkeni, aile tipi, anne eğitim düzeyi, sigara, alkol ve günlük internet kullanma durumuna göre ÇÇTÖ, ABTÖ ve BYM-TÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptandı (p<0.05). Bu sonuçlara göre madde kullanımının en fazla görüldüğü lise döneminde, çocukluk çağı travmatik yaşantıları, anne baba tutumları ve madde kullanan bireylere yönelik tutumları ile etkileyen değişkenler belirlenerek psikoeğitimlerin planlanması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Lise öğrencileri, çocukluk çağı travmaları, anne baba tutumu, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutum.

ABSTRACT
**VARIABLES AFFECTING HIGH SCHOOL STUDENTS' CHILDHOOD
TRAUMATIC EXPERIENCES AND THEIR ATTITUDES TO SUBSTANCE
USE INDIVIDUALS**

Ahmet AYTEPE

Master Thesis, Nursing Department

Psychiatric Nursing Master's Degree Program

Supervisor: Associate Professor Nurgül ÖZDEMİR

June 2021, 111 Pages

This study was carried out as a descriptive study to determine the variables that affect the childhood traumatic experiences of high school students with their parental attitudes and attitudes towards individuals who use substances. The population of the research consisted of 643 students studying in high schools affiliated to the Ministry of National Education in Muş between September and December 2020. Research data were collected using the 'Personal Information Form', 'Parental Attitude Scale (ABTO)', 'Childhood Traumas (CTS)', and 'Attitude Scale towards Individuals Using Addictive Substances (BYM-TO)'. The data were evaluated by using SPSS number, percentage, mean, standard deviation, Kruskal Wallis test, Mann Whitney U test analysis. It was determined that 75% of the students participating in the study were male, 44.9% had sufficient economic status, 31.4% had a primary school graduate and 35.3% had a mother who was illiterate. The total score averages of the ABTS subscales; acceptance/attention was 28.85 ± 4.47 , psychological autonomy was 21.24 ± 4.69 , supervision/control was 27.33 ± 4.74 , CTQ total score average was 44.89 ± 10.93 , and KIM-TO total score average was 84.14 ± 17.74 . It was determined that the students' childhood trauma experiences were low, their attitudes towards individuals using addictive substances were positive, and that the students perceived the most acceptance/interest from their parents' attitudes, followed by supervision/control and psychological autonomy, respectively. A statistically significant difference was found between CTRS, ABTO, and BYM-TO according to gender, class variable, family type, maternal education level, smoking, alcohol, and daily internet use ($p < 0.05$). According to these results, it is recommended to plan psychoeducational studies by determining the variables affecting the traumatic childhood experiences, parental attitudes and attitudes towards individuals who use substance in the high school period when substance use is most common.

Keywords: High school students, childhood traumas, parental attitudes, attitudes towards individuals using addictive substances.

1.GİRİŞ VE AMAÇ

1.1. Problemin Tanımı ve Önemi

Ergenlik, insan yaşam döngüsünde hızlı bir biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimin olduğu kritik bir dönemdir (1). Bu kritik dönem, bireysel ve sosyal açıdan riskli tutum ve davranışların görülme ihtimalinin yüksek olması nedeniyle oldukça önemlidir. Bu riskli davranışlardan bir tanesi de madde bağımlılığıdır. Son yıllarda oldukça artış gösteren madde bağımlılığı, ergen bireyin sağlığını birçok açıdan olumsuz olarak etkileyebilen ve çeşitli sorunlara neden olabilen önemli bir halk sağlığı sorunudur (2). Bağımlılık yapıcı madde kullanan ve bağımlı olan kişi sayısı giderek artış göstermekte ve bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin yaş ortalamasında gitgide düşmektedir (3). Ergenlerin, ciddi bir toplumsal tehdit unsuru olan madde bağımlılığı yönünden en önemli risk grubu olduğu belirtilmektedir (4). Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığının 2018 raporuna göre hayatında en az bir kere madde kullananların %35,4'ü 15-24 yaş grubudur. Maddeyi ilk kullanım yaş ortalaması 19'dur. (5). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2019 yılı verilerine göre 15 yaş üstü bireylerin her gün alkol madde kullanım oranı %14,9 iken, bu oran 15-24 yaş arasında %11,4 tür. 15 yaş üstü her gün sigara kullanım oranı ise %41,3 iken, 15-24 yaş arasında bu oran %19,6 dır (6). Avrupa Uyuşturucu Ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezinin (EMCDDA), 2017 yılına ilişkin yayınladığı rapora göre Avrupa da okul öğrencilerinin hayatları boyunca en az bir kez sigara içme oranı %47, en az bir kez alkol madde kullanım oranı %83'ü, en az bir kez uyuşturucu madde kullanım oranı ise % 18 dir (7). Maddelerin ergenlerin sağlığı ve refahı üzerindeki muazzam olumsuz sonuçlarına rağmen ergenlik döneminde madde kullanımının arttığına dair çok sayıda araştırma mevcuttur (8,9,10,11).

Büyüme gelişme döneminde ergen bireyi pozitif ve negatif tutum ve davranışlara yönlendiren bazı faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler bireylerin maddeye ve kullanan bireylere yönelik zihin dünyalarında inşa ettikleri tutumları oluşturmakta ve madde bağımlılığının da en önemli nedenlerinden biri olmaktadır (12). Bu dönemde, bireylerin madde kullanımına başlamasına katkıda bulunabilecek, madde kullanan bireylere yönelik pozitif tutum geliştirmesine neden olabilecek bireysel, ailesel ve sosyal alanlardan oluşan çok sayıda risk faktörü bulunmaktadır (13).

Bireylerin madde kullanan bireylere yönelik pozitif tutum geliştirmesine neden olabilecek risk faktörlerinden biri anne baba tutumlarıdır. Çocuğun kimlik gelişiminde, sosyal beceri kazanmasında ve akademik başarı göstermesinde rol model olan anne-babaların çocuklarını yetiştirirken farklı tutumlar göstermesi, çocuklarında farklı davranışlar sergilemesine neden olmaktadır. Çocuğun öz denetim, öz saygı, bağımsızlık gibi özellikleri kazanamaması ve kendine güveninin olmaması büyük ölçüde hatalı ebeveyn tutumuyla ilgilidir (14). Sevgi ve sıcaklığın olmadığı, huzursuzluğun ve baskının olduğu ya da aşırı serbestliğin olduğu ailelerde yetişen gençlerin büyük bölümünün madde bağımlılığına yöneldikleri ifade edilmektedir (15). Olumsuz anne baba tutumları ve yetersiz ev içi ilişkilerinin olduğu ailelerde yetişen bireylerin madde kötüye kullanımına yöneldiğine dair çeşitli araştırmalar mevcuttur (16,17,18,19).

Bir diğerk risk faktörü de çocukluk çağı travma yaşantılarıdır. Çocukluk çağı travmaları, çocuğun sağığına, gelişimine ve onuruna negatif yönde etki eden ve sonuçları hayat boyu devam edebilecek izler bırakan davranışlardır. Bu travmatik yaşantılar fizyolojik, bilişsel, davranışsal ve psikolojik işlevler üzerinde çeşitli kısa ve uzun vadeli olumsuz etkiler bırakır (20). Ayrıca birçok araştırma geçmiş yaşantısında istismar ve ihmal görmüş bireylerin de, ileride madde bağımlılığı konusunda risk altında olduklarını belirtmektedir. (21,22,23,24,25). Bu nedenle olumsuz anne baba tutumları ve çocukluk çağı travmaları, madde kullanım bozukluklarıyla ilişkilendirilmiştir (26).

Dolayısıyla lisede okuyan ergen bireylerin madde kullanan bireylere yönelik tutumları üstünde etki oluşturan belirleyici nedenleri bilmek, koruyucu tedbirler açısından önemle üzerinde durulması gereken bir konudur (12). Ergenlik döneminde bulunan bireyleri tehdit eden ve bütün dünyada oldukça önemli bir problem haline gelen madde bağımlılığına yönelik gerek kişisel, gerek sosyal ve gerek uluslararası seviyede mücadele programlarının geliştirilerek, birçok alandan oluşan geniş bir perspektiften ele alınması gerekmektedir (27).

Geçmişinde olumsuz deneyimleri bulunan ya da ebeveynlerinin olumsuz tutum ve davranışlarına maruz kalan bireylerin tespit edilmesi, ilerleyen dönemlerde olumsuz tutum geliştirmesi ve riskli davranışlarda bulunmasının önlenmesi açısından önemlidir. Okullarda eğitim programlarının etkin kullanılmasının sağılanmasıyla, öğrencilerin bağımlılık yapıcı maddelerin etkileri ve zararları konusunda daha duyarlı olacağı ve bilinç seviyelerinin artacağı düşünülmektedir. Psikiyatri hemşireleri de, madde kullanım bozukluğu konusunda toplumu bilinçlendirme aktivitelerinde görev alan, ruh sağılığını

koruma ve geliştirmede eğitim ve danışmanlık hizmetlerinde rol alan, bağımlılık tedavisinde rehabilitasyon hizmetlerinde bulunan bir sağlık profesyoneli olarak bu sũreęte sorumluluk ũstlenmektedir (28).

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu ęalıřmanın amacı lise ȳęrencilerinin ęocukluk ęaęı travmatik yaşantıları anne baba tutumları ve madde kullanan bireylere yȳnelik tutumları ile etkileyen değişkenlerin belirlenmesi amacıyla yapıldı.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Ergenlik

‘Ergenlik’ ifadesi latin kökenli olarak bilinen ve yetişkinliğe doğru büyümek olgunlaşmak anlamındaki ‘adolescere’ kelimesinden türemiştir (29). Çocukluk ve yetişkinlik arasındaki karmaşık bir geçiş aşaması olan ergenlik, genellikle büyümenin hızlanması ve ikincil cinsel özelliklerin gelişmesinden oluşan bir süreçtir. Ergenliğin başlangıcında ve ilerlemesinde çeşitli genetik, çevresel ve beslenme faktörleri önemli bir rol oynar (30).

Fizyolojik olarak pubertal başlangıç belirteci, kızlarda meme dokusunun gelişmesi, erkek çocuklarında ise 4ml’lik testis hacmine ulaşılmasıdır (31). Cinsel olgunluğa ek olarak saç uzaması, ses değişiklikleri ve akne gibi birtakım fiziksel ve duygusal değişikliklerde gerçekleşir (32). Ergenlik normalde kadınlarda 8-13 yaşları arasında ve erkeklerde 9-14 yaşları arasında görülür (33). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)’ne göre ergenlik dönemi 10-19 yaş arasını kapsar ve ergenler dünya nüfusunun %16’ından fazlasını temsil eder (34).

Ergenlik süreciyle birlikte belirgin yükseliş gösteren zihinsel kapasite, ergenin soyut kavramları algılamasına, yargılama ve sentez yeteneklerinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır (35). Ergenlik büyük ölçüde bir keşif ve seçimler yapma zamanıdır. Bu dönemde bireyin benlik kavramı oluşur, akran ilişkilerinin derinleşir, karar verme özerkliği artar. Ayrıca entelektüel arayışların ve sosyal aidiyetin arandığı bir geçiş dönemidir (36). Ergenlik sürecindeki bireyler sorunsuz ve sağlıklı bir geçiş için bedensel, ruhsal, ve toplumsal olarak birden fazla farklılıklar ve bu farklılıklardan kaynaklı problemlerle baş edebilmelidir (37).

2.2. Madde Bağımlılığı Nedir ?

"Bağımlılık" kelimesi Latince "kendisini bir şeye yada bir başkasına adanmak" veya "birisine köle olmak" anlamındaki "addicere" sözcüğünden meydana gelmektedir (38). Genel anlamıyla, olumsuz sonuçlara rağmen davranışı kontrol edememe ve davranışı sürdürmenin temel özellikleri ile zevk üretebilen ve ağrılı veya olumsuz etkileri azaltan bir hastalık olarak tanımlanabilir (39).

Madde bağımlılığı ise, zararlı sonuçlarına rağmen maddeyi almaya devam etmek için tekrarlayan bir istekle karakterize nöropsikiyatrik bir bozukluktur (27). Madde kötüye kullanımı, bireyin Santral Sinir Sistemi (SSS) üzerinde hoşnutluk hissi oluşturmak ve bireyin kendi kendisini denetlemesini engelleyip, özgül olma durumunu ortadan kaldırarak bireyde yeni tutum ve davranışlar meydana gelmesine yol açmakta ve bu sebeple uzun vadede biyolojik olarak gelişen kapsamlı bir probleme dönüşmektedir (40).

Madde Bağımlılığı, 19. ve 20. yüzyıllarda dinin etkisiyle ahlaki bir kusur olarak görülüyor fakirliğe ve suç işlemeye neden olduğu düşünülüyordu. 19. Yüzyılın sonlarında Freud'la birlikte psikodinamik teorilerinin temelleri atıldı ve ilerleyen zamanlarda bu teoriler geliştirildi. Freud bağımlılığı, mutsuzluğa veya güçsüzlüğe karşı bilinçaltı bir savunma; bastırılmış arzuları veya karşılanmamış ihtiyaçları düzenlemenin bir yolu olarak yorumlamıştır. 20. yüzyılın başlarına gelindiğinde ise tıp uzmanları ve diğerleri bağımlılığın bir hastalık olarak araştırılması gerektiğini tartışmıştır. Damgalanmanın da azalmasına neden olan bu durum insanlara yardım etme konusunda daha şefkatli bir yaklaşım sunuyordu. Son olarak 1952 de DSM yaptığı açıklamada bağımlılığı “madde kullanım bozuklukları” ismiyle bir spektrum olarak vermiştir (41). Madde bağımlılığı günümüzde, toplumsal, ruhsal ve/veya bedensel negatif sonuçlarına rağmen, başka hastalıklar gibi tedavi edilebilen, kompleks bir hastalık olarak kabul edilmektedir (38).

Madde bağımlılığında ayırt edici özellikte bulunan 3 bağımlılık türü mevcuttur. Davranışsal bağımlılıkta, madde arama aktiviteleri ve ilgili patolojik kullanım modellerine ilişkin kanıtlar vurgulanırken, fiziksel bağımlılık, birden çok madde kullanımı döneminin fiziksel (fizyolojik) etkilerini ifade eder. Alışkanlık olarak da adlandırılan psikolojik bağımlılık, maddenin disforik bir durumdan kaçınmak için sürekli veya aralıklı bir özlem (yani yoğun arzu) ile karakterize edilir (42). Madde bağımlılığında, kullanım ile bağlantılı kritik problemlere rağmen kişide devamlı olarak madde kullanımını işaret eden bazı fizyolojik, kognitif ve devinimsel bir grup semptom vardır (43).

Tolerans

Tekrarlanan uygulamadan sonra, belirli bir ilaç dozunun azaltılmış bir etki ürettiği veya orijinal dozla gözlemlenen etkiyi elde etmek için giderek daha yüksek dozların

uygulanması gerektiği olay. Davranış toleransı, ilacın etkilerine rağmen kişinin görevleri yerine getirme yeteneğini yansıtır (42).

Yoksunluk

Madde kullanım bozukluklarından muzdarip hastalarda, madde tüketiminin kasıtlı veya kasıtsız olarak aniden kesilmesinden sonra ortaya çıkan klinik bir durumdur. Yoksunluk sendromu çeşitli fiziksel semptom ve bulgular göstermekle birlikte, koma, epileptik nöbetler, demans, polinöropati ve yürüyüş bozuklukları gibi kognitif belirtilerle de açığa çıkabilen bir durumdur (44).

Madde Entoksikasyonu

Hafıza, yönelim, ruh hali, yargı ve davranışsal, sosyal veya mesleki işlev gibi zihinsel işlevlerden birini veya birkaçını etkileyen belirli bir maddenin neden olduğu geri dönüşümlü bir sendromdur (42).

2.2.1. Lise Öğrencilerinde Madde Kullanımı

Önemli bedensel, kognitif, duygusal, toplumsal ve davranımsal farklılıkları içeren ergenlik, yükselen macera eğilimleri ve arkadaş gurubunun etkileriyle karakterize olan ve madde kullanmayla neticelenebilen önemli bir gelişim evresidir (45). Bu karmaşık gelişimsel süreçlerin altında yatan nörobiyolojik değişiklikler, ergenleri madde kullanımını başlatmak, madde kullanım bozuklukları geliştirmek ve potansiyel olarak ciddi ve uzun süreli madde ile ilgili olumsuz sonuçlar yaşamaya yatkın hale getirebilir (46). Bu nedenle madde kullanım bozukluğu olan yetişkinlerin çoğu bu maddelerle ilk kez ergenlik döneminde karşılaşmıştır (47). Ergenlik dönemi boyunca geç ergenliğe kadar madde kullanımı hem yaygınlık oranları açısından hem de kullanım sıklığı açısından doğrusal olarak artar (48).

Ergenlik döneminde madde kullanımı genel olarak davranışlarını kontrol eden derecelere kadar yasal maddelerin (tütün ve alkol) kullanılması ve kademeli olarak diğer yasadışı madde kullanımına geçilmesi şeklinde oluşur (45,49). Ergenler arasında en sık kullanılan

maddeler nikotin, alkol ve esrardır. Bu maddelerin ergenlik döneminde kullanılması, beyin gelişimi üzerinde ciddi olumsuz etkilere sahiptir (50).

Bu devirde ergen gençler, özerklik kazanmak ve yeni statüler elde etmek için aileden duygusal anlamda uzaklaşmakta ve kendisine yeni ortamlar aramaya çalışmaktadır. Gençlerin aileden uzaklaşarak içine girdikleri yeni ortamlarda eğer gurubun kuralları arasında madde kullanımı varsa, gurupta tutunabilmek için ergenler kendilerini kanıtlama çabası içerisinde girerler. Bu durum yeni tecrübelerin yanında yeni problemleri de beraberinde getirebilmektedir (27,40).

Bu dönemde, gençlerden tutum ve davranışlarının sorumluluklarını üstlenmesi ve ekonomik özerkliklerini elde etme yolunda girişimlerde bulunması beklenmektedir. Ancak bu çok taraflı ve karmaşık vaziyetler karşısında, hissettikleri kaygı, huzursuz ve stresli durumlardan kurtulabilmek, negatif duygularla mücadele etmek ve hoş giden duygular yaşamak için gençler, bağımlılık oluşturan maddelere başvurabilmektedirler (27,51).

2.2.2. Lise Öğrencilerinde Madde Kullanım Epidemiyolojisi

Gençler madde kullanımı için yüksek risk grubudur. Gençler arasında madde kullanımı; sağlık, aile, toplum, eğitim ve mesleki yaşamı olumsuz etkileyebilecek dünya çapında bir salgındır. Bununla birlikte son eğilimler, maddelerin kullanımının ve kötüye kullanımının özellikle gelişmekte olan ülkelerde dünya çapında dramatik olarak arttığını göstermektedir (52).

Ülkemizde alkol, tütün ve madde kullanımına yönelik tutum ve davranış araştırmasında, 2019 yılında Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM)'nde, genel nüfus araştırması çalışma grubu tarafından belirlenen 26 ilde yapılan çalışmada 42.754 kişi ile başarılı görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu verilere göre görüşme gerçekleştirilenlerin %47'si yaşamında en az bir kere sigara, puro, pipo, nargile vb. bir tütün maddesini kullanmıştır. Bu oran erkek cinsiyetlerde %61.9 iken kadın cinsiyetlerde %32.2'dir. Tütün maddesini ilk defa kullanma yaşı ortalaması 17.85 olarak tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada yaşamında en az bir kere madde kullananların %94'ü erkek, %6'sı ise kadındır.

Hayatında en az bir kere madde kullananların yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde; 15-24 yaş grubu %35.4, 25-34 yaş grubu %30, 35-44 yaş grubu %18.3, 45-54 yaş grubu %7.8, 55-64 yaş grubu %8.5 olduğu görülmüştür. En yoğun yaş grubu %35.4 ortalamasıyla 15-24 yaş grubudur (%65). İlk kez Madde kullanım yaş ortalaması 19'dur. Yaşamında en az bir defa madde kullananların; %20'si ilkokul mezunu, %18.3'ü ortaokul mezunu, %29.9'u ise lise mezunudur. En yoğun madde kullanımı lise mezunu olan gruptadır (53).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nin 2019 yılı Türkiye sağlık araştırması verileri incelendiğinde, bireylerin alkol madde kullanım oranlarına bakıldığında; 15 yaş üstü her gün alkol madde kullanan %14.9 olduğu görülürken, 15-24 yaş arasında bu oran %11.4 tür. Bunun %16.4 ü erkek %6.2 si kadındır. Bireylerin tütün mamülü kullanım oranlarına bakıldığında; 15 yaş üstü her gün tütün mamülü kullanan %41.3 olduğu görülürken, 15-24 yaş arasında bu oran %19.6 dır. Bunun %31.0 ü erkek %7.9 si kadındır. Yine bu verilere bakılarak bireylerin alkol madde kullanmaya başlama nedenleri incelendiğinde; merak %9.1, özentisi %6.1, aile sorunları %1.3, kişisel sorunlar %3.2, arkadaş etkisi %16.8, eğlence amaçlı %52.3, hiçbir özel neden bağlı olmadan %11.2 şeklinde olduğu görülür (6).

Avrupa Uyuşturucu Ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezinin (EMCDDA), 2020 yılına ilişkin tahminlerini yayınladığı Türkiye uyuşturucu raporuna göre; ülkemizde yasadışı madde kullanımına yönelik 2017 yılına ait verileri incelendiğinde 15-24 yaş arası bireylerin tütün kullanım sıklığının %30.4 olduğu ve bunun 40.2'sinin erkek %16.5'inin kadın olduğu, alkol kullanım sıklığının %15.7 olduğu bunun %20.9'unun erkek %8.4'ünün kadın olduğu görülmektedir. Veriler incelendiğinde en fazla yasadışı madde kullanımının esrar olduğu görülmektedir. 15-64 yaş arası bireylerin yaşam boyu tütün kullanım sıklığının %47 , yaşam boyu alkol kullanım sıklığının %22.1, esrar kullanım sıklığının %2.7 olduğu ve herhangi bir yasadışı maddenin yaşam boyu kullanım sıklığının %3.1 olduğu görülmektedir. İncelenen verilere göre Türkiye'deki genel nüfus üzerinden yapılan değerlendirmede yasadışı maddelerin kullanımı nadir görünmekle birlikte, esrar 15-64 yaş arası yetişkinler tarafından en yaygın kullanılan yasadışı uyuşturucu olduğu görülmektedir. Onu amfetaminler ve MDMA / ecstasy izlemektedir. En yüksek yasadışı madde kullanım oranları ise 15-34 yaş arası genç erkekler arasında rapor edilmiştir (54).

Avrupa Uyuşturucu Ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezinin (EMCDDA), 2017 yılına ilişkin tahminlerini yayınladığı Avrupa Uyuşturucu Raporuna göre Avrupa’da okul öğrencilerin %83’ü yaşamları boyunca en az bir kez alkol tüketmiştir. Öğrencilerin %47 sigara içmiştir. Sigara içen öğrencilerin %23’ü günde bir veya daha fazla sigara içtiğini, bunların %3’ü ise günde 10’dan fazla içtiğini bildirmiştir. Öğrencilerinin ortalama %18’inin hayatları boyunca en az bir kez yasadışı uyuşturucu madde kullandığı tespit edilmiştir. Tüm yaş gruplarında, esrar en çok kullanılan yasa dışı uyuşturucudur. Avrupalı 15-24 yaş arası bireylerin %17,7’si yaşamlarının bir noktasında esrar denediğı tespit edilmiştir. Esrar dışındaki yasa dışı uyuşturucuların kullanımı çok daha azdır ve genel yaşam boyu yaygınlık %5’tir. Esrardan sonra en sık bildirilen yasa dışı uyuşturucu MDMA/ ekstasi, amfetamin, kokain, metamfetamin ve LSD veya diğer halüsinojenlerdir. Avrupa Birliğı’ndeki yetişkinlerin (15-64 yaş) yaklaşık ise % 29’unun yaşamları boyunca en az bir kez yasa dışı uyuşturucu kullandığı tahmin edilmektedir (7).

Ülkemizde 2020 yılında Bingöl il merkezinde bulunan 14-18 yaş arasını kapsayan 14 lisede eğitim gören 1235 öğrencide madde kullanım prevalansını ölçmeye yönelik gerçekleştirilen bir çalışmada ise; bütün öğrencilerde sigara içme prevalansı %15,8 olduğu, bunun %24,1 i erkek, %7.7’sinin olduğu tespit edilmiştir. Sigara dışında bağımlılık yapıcı herhangi bir madde kullanma sıklığı %5, bunun %8.2 si erkek, %1.9’u kadın olarak bulunmuştur. Sigara dışında bağımlılık yapıcı herhangi bir madde kullanma riski sigara içenlerde 8 kat, erkeklerde 2,5 kat arttığı tespit edilmiştir (55).

2020 yılında Van il merkezinde bulunan 25 lisenin 10. ile 12. sınıflarında bulunan 2814 öğrenciye anket formu uygulanmış . Araştırmaya alınan öğrencilerde en fazla kullanılan maddeler %29,3’le sigara olup bunu %7,6 alkol, %3,6 esrar, %2,9 tiner-bali ve %1,5’le ekstasi izlemektedir (56). 2018 yılında Sivas il merkezinde bulunan 911 lise öğrencisi (485 erkek, 426 kız) üzerinde yapılan bir çalışmada, öğrencilerin %38.7’si kendisinde veya çevresinde madde kullanımının olduğunu bildirmiştir (2).

2.2.3. Lise Öğrencilerinde Madde Kullanımına Yönelik Risk Faktörleri

Ergenler arasında madde kullanımının başlamasına katkıda bulunabilecek ailesel, bireysel, sosyal, alanlardan oluşan çok sayıda risk faktörü vardır. Ailesel risk faktörleri arasında; çocuklukta kötü muamele (istismar ve ihmal dahil), ebeveyn veya ailevi madde kötüye kullanımı, ebeveynlerin medeni durumu, ebeveyn eğitim düzeyi, ebeveyn-çocuk

ilişkileri, ailevi sosyoekonomik durum ve ebeveynlerin madde kullanımını onayladığı çocuk algısı gibi çeşitli durumlar yer alır (13). Çocukluk çağı travmaları ile ergenlerin sigara, alkol ve uyuşturucu kullanımı arasında bir ilişki olduğu bilinmektedir (57). İstismar veya ihmal mağduru olmak, bir ergenin madde kullanımına bulaşma riskini iki ila dört kat arttırmaktadır (13).

Ailenin bütünsel bir bileşimini temsil eden önemli bir yapı olduğu için Ebeveyn ergen ilişkisi oldukça önemlidir (58). Ebeveynler ve çocukları arasında kurulan iletişim, uyum ve ebeveynlik tarzı gibi çeşitli faktörler ve meydana gelen temasın sıklığı ve kalitesi ergende sağlıklı davranışın oluşmasında belirleyicidir (59). Yüksek düzeyde ebeveyn sıcaklığı, desteği ve pozitif iletişim, madde kullanımına karşı koruyucu faktörler olarak görülür ve ergeni madde kullanımına elverişli tutumların gelişiminden izole ettiği bilinmektedir (58,60).

Dağılmış aile olarak adlandırabileceğimiz bekar anne veya bekar bir baba ile yaşayan veya hiçbir ebeveyni olmadan yaşayan gençlerin madde kullanım riskinin arttığını gösteren çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (61). Ailede madde kullanım bozukluğu öyküsü olan bireylerde özellikle maddeye bağlı sorunların oluşmasına yönelik savunmasızlık artmaktadır (62). Ergenlerde madde kullanımı riskinin artmasına katkıda bulunan sosyal faktörler arasında sapkın akran ilişkileri, popülerlik, zorbalık ve çetelerle ilişki yer alır. Genellikle sosyal etkiler ve ailevi etkiler aynı anda bulunur (13). Akran etkileşimleri ve akran davranış ve tutumları, ergen madde kullanım tutum ve davranışlarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Madde kullanan ergenlerin % 90'ının aynı ilaçları kullanan arkadaşları olduğu belirtilmektedir (63).

Ergen bireylerin kişiliği de, madde kullanıp kullanmama kararında çok önemli bir rol oynar. Yüksek merak, riske tolerans, öz güven eksikliği, daha yaşlı görünme ihtiyacı ve öz imajı tanımlamak için nesnelere ve eylemlere bağımlılık gibi faktörler, madde kullanım açısından risk barındırır (64). Bunun dışında dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu veya psikiyatrik rahatsızlıkları olan ergen bireylerde, madde kötüye kullanımı açısından büyük risk altındadır (13).

2.2.4. Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutum ve Hemşirelik Yaklaşımları

Tutum, bir düşünce nesnesinin değerlendirilmesidir. Tutum, nesneler, insanlar, gruplar ve fikirler dahil olmak üzere somut olandan soyuta kadar bir kişinin aklında tutabileceği her şeyi içerir (65). Tutumlar tutkuları ve nefretleri, çekiciliği ve tiksintileri, beğenileri ve eğilimleri ifade eder (66).

Madde bağımlılığı, yalnızca bireysel çıktıları olmayan, toplumla ve toplumsal yapılarla etkileşim içinde olan çok boyutlu bir halk sağlığı sorunudur. Bundan dolayı toplumun bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik düşünce ve davranışları bağımlılık tedavisinin etkinliği açısından son derece önemlidir (67). Madde kullanan bireyler toplum tarafından ahlaksız, suç potansiyeli yüksek, tehlikeli ve saldırgan olarak nitelendirilmektedirler (68,69). Bu bireylerin, bir işi sürdürebilecek sorumlulukta olmadıkları, insanlarla iletişim kuramadıkları ve kendilerine bir gelecek kuramayacakları düşüncesi hakimdir (70).

Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin bu olumsuz kalıplarla nitelendirilmesi bağımlılığın kabullenilmesini güçleştirmekte, aile fertleri arasındaki bağları zayıflatarak bağımlı bireyi ailesinin destek mekanizmalarından mahrum bırakmaktadır. Bu ayrıştırıcı tutumların sonucunda da bağımlı bireylerin tedaviye olan ilgisi azalmakta ve tedavi süreci olumsuz etkilenmektedir (67,70). Ancak toplumun madde bağımlılığı ile ilgili bilgisi ve bilinci arttıkça bu bireylere yönelik ayrıştırıcı davranışlarının azalacağı düşünülmektedir. Bu nedenle madde kullanımının nedenleri, sonuçları ve bağımlılığın tedavi süreçleri hakkında topluma eğitimler verilmelidir (67).

Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik olumlu tutum geliştirme sürecinde sağlık ekibinde bulunan üyelerin çok disiplinli ve iş birliği dayalı bir faaliyet yürütmeleri gerekmektedir. Bu ekipte bulunan hemşirenin rolü ayrı bir öneme sahiptir. Hemşirenin; öğrenci, aile, öğretmen ve okul yöneticileri arasında koordinasyon sağlayarak, destekleyici, rehabilite edici uygulamalarda bulunmak, damgalanmayı önlemek, bağımlılık ve sağlık konusunda olumlu davranışlar kazanmaya yönelik sağlık eğitimleri vermek ve farkındalık oluşturmak gibi birçok rolü ve sorumluluğu bulunmaktadır (71).

2.3. Çocuk Yetiştirmeye Yönelik Anne ve Baba Tutumları

2.3.1. Aile Kavramı

Sosyal hayatın ilk gözleendiği zamandan şimdiki zamanımıza kadar her toplumda mevcudiyetini göstermiş olan aile, toplumları meydana getiren bireylerin yetiştiği ve temellerinin atıldığı toplumun en küçük birimidir (72). Aynı yerde yaşayan ekonomik anlamda birlik ve beraberliğin olduğu bu sosyal grup, ebeveynleri, toplumsal kurallar aracılığıyla belirlenmiş ilişkileri ve bir veya birden fazla çok çocuğu barındırır (73). Türk Dil Kurumu (TDK)'na göre aile, evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birliktir (74).

Evrensel olarak kabul edilmiş tek bir aile tanımı yoktur. Bu açıdan bakıldığında her toplumun kendine has bir aile yapısı bulunmaktadır (75). Ancak genel anlamda ifade etmek gerekirse 2 farklı aile modeli mevcuttur. Çekirdek aile; anne, baba ve evli olmayan çocuktan oluşan, endüstrileşmeyle birlikte hayatımızda daha çok yer edinen aile modelini ifade etmektedir. Geniş aile ise en az iki çekirdek ailenin aynı ev içerisinde yaşamasıyla meydana gelen, dede, nine, amca, yenge gibi ikinci basamak akrabaların da dahil olduğu, geleneksel tarım toplumlarında hakim olan modeldir (75,76).

Aile, içinde etkileşimleri ve deneyimleri barındıran, sürekli yanımızda taşıyarak hayatımızın akışını şekillendirdiğimiz insani ilişkilerin ve sosyalleşmenin temellerinin atıldığı bir yapıdır. Aile kişisel deneyimlerin öğrenildiği değerli bir öğretmen gibidir. İnsanların yaşamlarının her döneminde sürekli dahil olduğu bitmeyen bir döngüdür (77). Bireyler, insan ilişkilerinin oluşmasını sağlayan anlaşma, uzlaş, bağlanma, işbirliği gibi pozitif özellikleri aile ortamında kazanır. İhtilaf, çekişme ve çatışma gibi negatif durumlarda takınması gereken tutum ve davranışları da aile ortamında öğrenir. Böylelikle Sosyal hayatın provası gibi olan bu ortamda çocuk, insan ilişkilerini tüm kompleks taraflarıyla görür ve yaşar (78).

2.3.2. Anne, Baba ve Çocuk ilişkisi

Çocuğun doğumuyla birlikte en fazla etkileşim içerisinde olan kişiler anne baba olduğu için, anne babanın evladına karşı sorumlulukları da o seviyede yüksek önem arz eder (79). Ebeveynlerin evlatlarına karşı sağlıklı birer rol model olmaları gereklidir. Çünkü çocuklar, kişiliğin gelişmesi ve karakterin oluşması sürecinde ebeveynlerini örnek alıp onlara benzemeye çalışırlar. Bu nedenle temel özdeşim modeli olan anne babaların özellikle eylemsel olarak başarılı birer örnek teşkil etmesi ve evlatlarında özsaygıyı oluşturacak etkileşim ortamını hazırlamaları gereklidir. Çocukların ebeveynlerinden

‘uygun olan davranışı’ veya olumlu ya da olumsuz davranışların neler olduğunu öğrenebilmeleri için, ebeveynlerin gerek birbirlerine gerekse çocuklarına yönelik tutum ve davranışlarında dengeli, tutarlı ve istikrarlı olmaları gerekir (80).

Ebeveynler, çocuklarından yaş ve kabiliyetlerine uygun taleplerde bulunmalı, yaşlarının üzerinde isteklerde bulunarak onların hayal kırıklığına neden olacak beklenti içine girmemelidirler. Çocuğu yönlendirmede ilgi ve yeteneği temel alınmalı, anne baba tutkuları ön planda tutulmamalıdır. Uygun olmayan davranışlarına karşı anlayış gösterilmeli ve yumuşak bir şekilde düzeltilmelidir. Bu şekilde esnek bir aile ortamında büyüyen çocuk, cesur ve sosyal hayatla uyumlu bir birey olarak yetişir. Hayatını pozitif çabalar üzerinde inşa etmeyi öğrenir. Ebeveynler, öncelikle çocuklarını özgür bir fert olarak kabul etmeli, onlarla pozitif ilişkiler kurmalı ve sevgi ile yaklaşmalıdır. Dolayısıyla ebeveyn çocuk ilişkisi, esas olarak anne ve babanın çocuklarına yönelik tutumlarıyla ilişkilidir. Çocukların uyum sorunları yaşadığı birçok vakanın nedeninin, uygun olmayan ve yetersiz ebeveyn-çocuk ilişkisi olduğu tespit edilmiştir (80). Ancak çocuklar ve çocuk yetiştirme hakkındaki inanışlar genel ebeveynlik tutumlarında farklılıklara yol açmaktadır. Ebeveynlik tutumu; sıcaklık, iletişim ve ebeveynlerin çocuklarının olgun davranışlarına ilişkin beklentileri ile birlikte sundukları kontrol miktarını içeren çocukların sosyalleştirilmesine ilişkin genel bir yaklaşımdır (81).

2.3.3. Anne ve Baba Tutumlarının Sınıflandırılması

Demokratik Ebeveynlik Tutumu

Bu aileler düşünce farklılıkları veya istenmeyen davranışlar söz konusu olduğunda bile çocuklarının düşüncelerini paylaşmalarını destekler. Demokratik ebeveynler, cezalar veya kurallar ile ilgili tutarlı kararlar alarak makul düzeyde kontrol sağlar (81).

Çocuklarının gelişme aşamasında olduğunun bilincinde olan bu ebeveynler, onların kendine özgü davranışlar göstermelerine fırsat verirler. Çocuklarının bağımsızlık kazanmalarına, beceri ve yeteneklerini ortaya çıkarmalarına izin verirler ve buna uygun davranışlarda bulunurlar. Öncelikle çocuklarına birey olduğu için saygı gösteren bu ebeveynler, denetleme uğruna onları sevgiden mahrum bırakmazlar. Böyle bir ortamda yetişen çocukların benlik duyguları gelişmiştir. Bu çocukların, düşüncelerini özgürce

söyleyebilen, girişimci ruhlu, sorumluluk sahibi, çevresine saygılı, gelişmeye ve üretmeye istekli kişiler oldukları söylenebilir (82).

Otoriter Ebeveynlik Tutumu

Bu tutumu sergileyen ebeveynler çocuklarına karşı sınırlayıcı ve cezalandırıcı bir yaklaşım sergilerler. Sert kuralları olan ve aşırı denetleyici olan bu ebeveynler nadiren merhamet gösterirler (83). Evlatlarının tutum ve davranışlarını kendi normları doğrultusunda şekillendirmeye ve kontrol etmeye çalışırlar. Onların düşüncelerini sorgulamalarını istemez ve kurallara uymaları konusunda mutlak bir itaat beklerler (84).

Çocuklarda ebeveynlerinin kuralları dışında davranışlar sergilediklerinde, dışlanma ihtimali ve cezalandırılma korkusu nedeniyle boyun eğler. Böyle bir ailede yetişen çocuklar, öfke, kızgınlık gibi duygularını net bir şekilde ifade edemez. Çocukların cezalandırılması ve öfke duygularını bastırmak zorunda kalması onlarda pasif agresif duygusunu oluşturabilir ve ilerleyen zamanlarda kendisinden daha zayıf gördüğü kimselere bu saldırgan davranışlarını yöneltebilir (82). Bu tutumu sergileyen ebeveynlerin çocukları gelecekte çeşitli bağımlılıklar gösteren, sürekli depresyonda olan, karar vermekte zorluk yaşayan bireyler olurlar. Yakın ilişkilerde sorunlar yaşayan bu çocuklar, düşük benlik saygısı olan , tahammülsüz bireyler olarak yetişir (85).

Aşırı Hoşgörülü/İzin Verici Ebeveynlik Tutumu

Çocuklarına gereğinden fazla özgürlük tanıyan bu anne babalar, çocuklarını denetleme konusunda daha edilgindirler. Çocuklarının davranışlarına kural koymazlar ve onların davranışlarına yönelik tavırları oldukça azdır. Bu tutumu sergileyen anne babalara göre kontrol çocuğun özerkliğine engel olmaktır ve gelişimi açısından sağlıksız sonuçlar ortaya çıkarır. Bu nedenle çocuklarının davranışlarına aktif olarak müdahale etmektense, onların kendilerini ihtiyaç halinde başvurulabilecek kaynaklar olarak görmelerini isterler (29).

Bu tutumla yetişen çocukların yeteri kadar olgunlaşmadıkları ve uygun davranışlar sergilemedikleri görülmüştür. Bu çocuklar dürtülerini kontrol altında tutamayan, egoist, aceleci ve anlayışsız olurlar. Sosyal işlerde de başarısızdırlar. Otoriter ve aşırı hoşgörülü ebeveyn tutumları birbirlerinden farklı olmasına rağmen, bu aile ortamlarında yetişmiş

çocukların benlik kontrolü diğer ebeveyn tutumlarıyla yetişmiş olanlara göre daha düşüktür (86).

Aşırı İlgisiz Ebeveynlik Tutumu

Sınırların olmadığı çocukların diledikleri davranışlarda bulunmalarına müsaade edilen ebeveynlik tutumudur. Böyle bir aile ortamında bireyler arasında sıcaklık, iletişim ve ilgi yoktur. Bu anne babalar çocuklarına ilgi göstermez ve erkek/kız ayırt etmeksizin onların ihtiyaçlarına ve gereksinimlerine karşı duyarsız davranırlar. Çocuklarının elde ettiği başarılarla ilgilenmezler (81).

Bu anne babalar çocuklarının hiçbir ihtiyacını karşılamadıkları ve onları yaşamlarında sürekli bir stres kaynağı olarak gördükleri için, bu çocuklar kendilerini ifade edemezler. Bu çocuklar aşırı bir şekilde saldırgan davranışlarda bulunarak etrafındakilere zarar verirler. Benlik saygıları çok zayıftır ve kendilerini daima suçlu olarak görürler. Başka insanlarla duygusal ilişkiler kurmakta problem yaşayan sinirli tipte insanlar olurlar (86).

Tutarsız Ebeveynlik Tutumu

Bu ebeveynler genellikle otoriter ve izin verici tutum arasında kalırlar. Bu tür ailelerde psikolojik bozukluk ve düşük bağlılık söz konusudur. Bu ebeveynlerin nerede, hangi durumda ne tepki verecekleri belli olmaz. Bu tarz bir ebeveyn tutumuna maruz kalan çocuğun kafası karışır ve sosyal çevresinde de tutarsızlık gösterir. Bu durum çocuğun öğrenme ve sosyalleşme süreçlerine de zarar verebilir (85). Tutarsızlık, çocukların düşük akademik başarı göstermesine neden olabilecek önemli bir risk unsurudur. Bu tutumla yetişen çocukların davranışlarında da tutarsızlık meydana gelir (87). Güvenli bağlanma sorunu yaşayan bu çocukların genel itibarıyla kendilerine güveni yoktur ve öz saygıları da düşüktür (88).

2.3.4. Anne, Baba Tutumu ve Madde Kullanımı

Aile, kişilerin büyüme ve gelişme sürecindeki değişikliklere uyum sağlamasında önemli bir rol oynar. Aile ortamında bulunan emniyetli ve pozitif çevre koşulları, ergen bireyin riskli davranışlar göstermesine engel olan ana etkenlerdir. Ergen, aileden gelen sosyal

destekle, toplumsal hayatta riskli durumların kolayca üstesinden gelebilir. Öte yandan, aile ortamındaki risk etkenleri de ergen bireyin normal gelişimsel sürecine negatif yönde etki edebilir. Bu yüzden madde bağımlılığı gelişiminde, anne baba tutum ve davranışlarının koruyucu ya da risk artırıcı etkileri vardır. Ebeveynlik uygulamaları bilhassa lise yıllarında çok daha önemlidir, çünkü bu yıllar ergen bireyin riskli davranışlarla mücadele ettiği ve karşı koyma becerilerini geliştirdiği önemli yıllardır (89).

Anne babanın çocukları ile oluşturduğu bağın kalitesi, çocuğun sosyal yaşama adaptasyon sağlama becerilerinin bir ön göstergesidir. Ebeveyn tarafından çocuğun reddedilmesi, ilgisiz ve pasif tutumlar, aşırı otoriter tarz, istikrarsız ve tutarsız davranışlar, mükemmeliyetçilik, aşırı harçlık ve aşırı hoşgörü veya ergenin davranışlarını yetersiz izleme olumsuz davranışlara yol açabilecek riskli tutumlardır. Bu davranışları sergileyen ailelerde çocuklar sorumluluk duygusu ve başa çıkma becerileri geliştiremezler. Bu tür olumsuz pekiştirme ortamlarında büyüyen çocukların özgüvenlerinin daha az olduğu ve kendine güvenmeyen ve pasif davranışlar sergileyerek benzer şekilde madde kullanımına "hayır" diyemeyecekleri öngörülmektedir (90).

Etkili bir iletişim ve yakınlığı içeren güçlü ebeveyn-ergen ilişkisi, ergen bireylerde madde kullanım bozukluklarının önüne geçmek için oldukça önemli bir koruyucu etkidir (91). Ebeveyn tutum ve davranışları, birçok sosyal ve çevresel faktörden daha önemlidir ve çocuğun sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimini etkiler. Sağlıklı, güvenilir, saygılı ve bireye karşı sorumlu bir ebeveyn tutumu çocuğa sağlam bir öz kimlik duygusu sağlar (92).

Dolayısıyla ebeveyn davranışlarının ergen madde kullanımı üzerinde doğrudan etkileri vardır (93). Ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinde sert bir otoriter yaklaşımın ters etki yapabileceği belirtilmiştir (94). Ebeveynler çocuklarıyla olan ilişkilerinde otoriter tutumundan demokratik tutuma doğru tavır değiştirdikçe, çocukların madde kullanımına yönelik tutumları da değişmektedir. Demokratik tutumla yetişen çocukların kurallara daha çok uyduğu ve daha az tehlikeli davranışlarda bulundukları tespit edilmiştir (89).

2.3.5. Anne, Baba Tutumu ve Hemşirelik Yaklaşımları

Çocuk ve ergenlerin sağlığını geliştirme ve koruma, aynı zamanda toplum sağlığını korunması ve geliştirilmesi açısından oldukça önem arz etmektedir. Bunun için

sorumluluk öncelikle aileye, daha sonra sağlık profesyonellerine ve toplumsal çevreye düşmektedir (95). Çocuk toplumun temel yapısı olan ailede yetişir, olgunlaşır ve topluma karışır. Sosyal hayatın provası gibi olan bu ortamda çocuk, insan ilişkilerini tüm kompleks taraflarıyla görür ve yaşar (78). Ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye yönelik tutum ve davranışları, toplumsal ve çevresel birçok etkenden önemlidir ve çocuğun toplumsal, psikolojik ve kognitif gelişimini etkiler (96).

Hemşirelikte temel prensip, bireylerin sağlığının korunması ve geliştirmesidir. Hemşireler aynı zamanda topluma sağlıkla ilgili mevzularda danışmanlık hizmeti sunar ve birey, aile ve toplum sağlığını geliştirmeye yönelik hizmetlerinin her bir aşamasında rol alır (97). Hemşireler bilgi ve becerilerini, eğitim ve danışmanlık hizmetlerini okullarda ve kurumlarda, çeşitli faaliyet programları ile sunarak yerine getirebilirler. Hemşirelerin kurumlarda ve özellikle okullarda sağlığın geliştirilmesi ve korunmasına yönelik eğitim faaliyetlerinde artış olmaktadır (98). Anne babanın çocuğun kabulü ve bunun çocuk üzerine etkilerini, anne-çocuk iletişimini, anne eğitimi ve bunun sağlık davranışı üzerine etkilerini belirlemek için hemşirelik araştırmalarının planlanması ve yapılması, aile sağlığını geliştirmeye yönelik sunulan hizmetlerin niteliğini arttırabilir (99).

2.4. Çocukluk Çağı Travmaları

2.4.1. Çocukluk Çağı Travmaları Kavramı

Çocukluk çağı travmaları, kendisine bakmakla yükümlü kişiler tarafından uygulanan ve çocuğun sağlığına, gelişimine ve onuruna negatif yönde etki eden ve sonuçları hayat boyu devam edebilecek izler bırakan davranışlardır (100,101). Eski çağlardan beri varlığını gösteren ve bugünkü toplumlarda da gittikçe artan önemli bir sorun olan çocuğa karşı olumsuz davranış ile her yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik seviyeden gelen çocuklarda farklı şekillerde karşılaşılabilmektedir (102).

Çocukluktaki travmatik olaylar gelişimin temel psikososyal ve biyolojik aşamalarında meydana geldiğinden, sadece çocukluk ve ergenlik döneminde zararlı etkileri olmakla kalmayan aynı zamanda yetişkin yaşamına da yara bırakabilen erken yaşam deneyimleridir (103). Bu deneyimler yaşam boyu, morbidite, mortaliteyi ve ilişkili stres

ve travmayı artırma potansiyeline sahiptir (104). Dolayısıyla çocukluk çağı travması fizyolojik, bilişsel, davranışsal ve psikolojik işlevler üzerinde çeşitli kısa ve uzun vadeli olumsuz etkilere neden olan küresel bir sorundur (20).

2.4.2. Çocukluk Çağı Travmalarının Sınıflandırılması

Çocukların gelişimlerini engelleyen ve sağlıklarına çok yönlü zarar veren çocukluk çağı travmalar; fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar, çocuk ihmali olarak 4 şekilde değerlendirilmektedir.

Fiziksel İstismar

Çocuğun fiziksel istismarı, genellikle disiplin veya ceza kisvesi altında gerçekleştirilen vurma, dayak, tekmeleme, sallama, ısırma, haşlama, yakma, zehirlenme ve boğma dahil olmak üzere çocuğa karşı kasıtlı fiziksel güç kullanımı olarak tanımlanmaktadır (105). Dünya çapında yapılan araştırmalarda, yaklaşık dört yetişkinden birinin çocukken fiziksel istismara maruz kaldığı tahmin edilmektedir (106). Tanımlanması en kolay olan istismar türüdür. Ebeveynlerin şiddetinden sakat kalan, ölen, işkence gören çocuk ve ergenlerin sayısı giderek artma eğilimi göstermektedir (107). Fiziksel istismar, bütün toplumların ortak sorunu olmakla birlikte kültürel faaliyetler, sosyo-ekonomik durum ve engellilik gibi faktörler bu sorunun artış eğilimi göstermesine katkıda bulunmaktadır (108).

Cinsel İstismar

Çocuk cinsel istismarı, çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel arzu ve gereksinimlerini karşılamak amacıyla obje olarak kullanılmasına yönelik yapılan eylemlerdir (109). Cinsel istismar, farklı şekillerde gerçekleşebilir. Bu eylemler; sözel olarak istismar etme, müstehcen telefon konuşmaları, teşhircilik, röntgencilik, pornografi amacıyla çocuğu kullanmak, cinsel doyum amacıyla her türlü sürtünme yada dokunma şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Bu eylemlerin mutlaka şiddet içermesi gerekmez ve çocuğun rızasına bakılmaz (110,111).

Cinsel istismar sık karşılaşılan ve genellikle yıllarca süren bir olay olmasına rağmen çoğunlukla gizli tutulmaktadır. Bu nedenle, cinsel istismar olgularının sadece %15'i adli

makamlara bildirildiği için cinsel istismar olaylarının yaygınlığı tam olarak belirlenememektedir (112). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), her 5 kadından birinin ve 13 erkekten 1'inin, 0-17 yaş arasında cinsel tacize maruz kaldığını bildirmiştir (34). Kızların cinsel istismar kurbanı olma riskinin erkeklere kıyasla iki kat daha yüksek olduğu bilinmektedir (113) .

Duygusal İstismar

Duygusal istismar, çocuğa yönelik sözlü saldırı, egemenlik, kontrol, izolasyon, alay etme veya aşağılama şeklinde kendini gösteren kötü muameledir. Mağdurun duygusal ve psikolojik refahını hedefler ve genellikle fiziksel istismarın habercisidir (114).

Duygusal istismar, çocuğun bağlanma ve duygusal gelişim süreçlerini bozar. Uygun duygusal tepkiler geliştirme kapasitesini de bozarak yaşam boyu devam edebilecek duygusal zorluklara yol açabilir (115). Böylece çocuk ile bakıcı arasında zararlı bir etkileşim meydana gelir (116). Buna ek olarak, duygusal istismar, çocuğun fiziksel veya cinsel istismara maruz kaldığı vakaların % 90'ında vardır. Bu istismar türünün fiziksel ve cinsel istismar biçimlerinden önce geldiği ve sonrasında devam ettiği göz önüne alındığında, kalıcı psikolojik etkisi diğer istismar türlerine göre daha büyüktür (117).

Çocuk İhmali

Çocuk ihmali çocuğun fiziksel, duygusal ve cinsel istismarından farklıdır, çünkü bir davranışın uygulanmasından ziyade davranışın ihmalini içerir. Yani ihmal, uygunsuz bir ebeveynlik davranışı meydana geldiğinde değil, uygun ebeveynlik davranışında bir eksiklik olduğunda ortaya çıkar (118).

Çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin bu yükümlülüğü yerine getirmemesi ve çocuğun beslenme, giyinme, temizlenme ve korunma gibi fiziksel ihtiyaçlarının (fiziksel ihmali) ve sevgi görme, şefkat ve ilgi gibi psikolojik ihtiyaçlarının (duygusal ihmali) yeteri kadar karşılanmadığı ve çocuk bakımında edilgen kalındığı bir istismar türüdür (119). Çocuk ihmali, çocuklara kötü muamelenin en yaygın olarak bildirilen biçimidir. Çocuk ihmali genellikle erken yaşta başlar ve sonraki gelişimsel yetenekler ve sınırlamalar üzerinde biriken bir etkiye sahiptir (120).

2.4.3. Çocukluk Çağı Travma Yaşantısı ve Madde Kullanımı

Çocukluk çağı benliğin ve sosyalleşmenin ilk oluştuğu dönem olduğu için , bu dönemin ardında bıraktığı etkiler bir ömür boyu devam edebilmektedir. Bu etkiler, kişinin yetişkinlik yıllarındaki tutum ve davranışlarının habercisidir (121). Çocukluk çağı travmaları açısından incelendiğinde, travmatik zorluklara maruz kalan çocuklar, bu tür zorluklara maruz kalmayan çocuklara kıyasla, daha sonraki yaşamlarında madde kullanımı sorunları geliştirme riski altındadır. Olumsuz çocukluk deneyimleri, zararlı alkol kullanımı riskini %47 ve psikoaktif uyuşturucu kullanımını %64 artırmaktadır (122).

Olumsuz yaşam olaylarıyla başa çıkmak için iyi modellerden yoksun stresli ortamlarda büyüyen çocuklar, uyuşturucu ve alkolün başa çıkma işlevlerini ileri yaşlarda çekici bulabilir (123). Bu nedenle madde kullanıcılarının %40 ila %90' ının herhangi bir yerde çocukluk çağı travmaları yaşadığı tahmin edilmektedir (124) . Alkol madde kullanımı ve çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişkiyi inceleyen bir başka çalışmada ise alkol kullanım bozukluğu olan hastaların %22-74' ü en az bir tür çocukluk çağı istismarı veya ihmali bildirilmektedir (125) .

2.4.4. Çocukluk Çağı Travmaları ve Hemşirelik Yaklaşımları

Çocukluk çağı travmaları milyonlarca çocuğun hayatını etki eden yaygın ve küresel bir sorundur. cinsel, fiziksel, emosyonel istismar ve ihmali kapsayan çeşitli boyutları bulunmaktadır (108). Çocukluk çağı travmaları uzun vadede erişkin hayatını da etkilemesi ve beraberinde başka psikolojik rahatsızlıklara sebep olması nedeniyle ciddiye alınması gerekmektedir. Bu nedenle özellikle okullarda ergenlere yönelik, önleyici ve koruyucu bazı programlar geliştirilmesi gerekmektedir (126).

Çocuk istismar ve ihmalinin önlenmesi için öncelikle iyi bir değerlendirmenin yapılması gerekmektedir. Bu nedenle hemşirenin bilgisi ve öğretmenlerin, okul yönetiminin, ailelerin ve çocukların eğitimi büyük önem taşımaktadır. Çocukluk çağı travmalarına yönelik eğitimler riskli gruplara, aileye ve öğretmenlere yönelik hemşirelik çalışmalarını kapsamaktadır. Hemşireler, istismar ve ihmal saptanan ailelere yönelik multidisipliner bir ekip içerisinde iyileştirici ve rehabilite edici hemşirelik girişimlerini planlar. Çocuğa

yönelik istismar riskinin belirlenmesinde ve önlenmesinde kilit rol oynar. İstismara uğrayan çocuğa yönelik erken tanı, destek ve rehabilitasyon uygulamalarında bulunur. Ayrıca hemşireler, Ev ziyaretleri, anne babalara çocuk bakımı konusunda eğitim, takip ve sosyal kurumların desteğinin sağlanması gibi uygulamalarda bulunur (108,127).

3.GEREÇ VE YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Türü

Bu çalışma, lise öğrencilerinin çocukluk çağı travmatik yaşantıları anne baba tutumları ve madde kullanan bireylere yönelik tutumları ile etkileyen değişkenleri belirlemek için tanımlayıcı olarak yapıldı.

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Tarih

Araştırma, 21 Eylül 2020- 30 Aralık 2020 tarihleri arasında, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Muş İli Merkezinde bulunan Muş İMKB Anadolu Lisesi ve Selahattin Eyyubi Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde öğrenim gören öğrenciler ile yapıldı.

3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Muş İli Merkezinde bulunan Muş İMKB Anadolu Lisesi ve Selahattin Eyyubi Anadolu İmam Hatip Lisesinde okuyan tüm öğrenciler ile yapılması planlandı ve toplamda 643 öğrenci örneklemi oluşturdu. Örneklem büyüklüğünün hesaplanmasında “Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği” esas alınarak G Power programında minimum örneklem genişliği $\alpha=0.05$, testin gücü $(1 - \beta) 0.95$ iken gerekli örneklem sayısı 420 olarak belirlendi (EK X). Mevcut evrenden çalışmaya alınma ölçütlerini karşılayan 643 öğrenci araştırmanın örneklemi oluşturuldu (128).

Araştırmaya alınma ölçütleri:

1. Çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul etmesi
2. Türkçe konuşma-anlama probleminin olmaması
3. Mental güçlüğünün olmaması
4. Lise öğrencisi olmak.

Araştırmadan dışlanma ölçütleri:

1. Çalışmaya katılmaya gönüllü olmama
2. Türkçe konuşma-anlama probleminin olmaması
3. Mental güçlüğünün olması
4. Lise öğrencisi olmamak.

Verilerin Toplanması

Muş Alparslan Üniversitesi Bilimsel Yayın Etik Kurulu Başkanlığından alınan izinle, Şubat 2020 tarihinde Muş İl Milli Eğitim Müdürlüğüne araştırmanın belirlenen okullarda yüzyüze yapılabilmesi için başvuruda bulunuldu. Bu sırada tüm dünyayı saran, sonrasında pandemisi ilan edilen Covid-19 virüsünün ülkemizde de görülmesi üzerine Milli Eğitim Bakanlığı tarafından alınan kararla yüzyüze eğitim öğretim faaliyeti durduruldu ve tüm bilimsel çalışmalar askıya alındı. Bu nedenle araştırma planlanan tarihte yapılamadı. Pandeminin uzun sürme ihtimali göz önünde bulundurularak Milli Eğitim Bakanlığına çalışmanın online olarak yapılması için başvuruda bulunuldu ve talep kabul edildi. Eylül 2020 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı 2020-2021 eğitim öğretim yılında okula dönüşün kademeli bir şekilde yapılacağını duyurdu. Milli Eğitim Bakanlığı ortaöğretimde 9. Sınıfların 21 Eylülde, 12. Sınıflarında 12 Ekimde isteğe bağlı olmak kaydıyla eğitim öğretimini başladı. Eğitim öğretim faaliyetinin başlamasıyla veriler 9. Sınıf ve 12. sınıf öğrencilerine yüzyüze yapılarak toplandı. İlerleyen süreçte okullar ara tatile girmeden önceki hafta tüm kademedeki öğrencilerin sınavlarını yüzyüze gerçekleştireceklerini duyurdu. Bu sırada ölçekler ve bilgi formu araştırmacı tarafından en uygun zaman dilimi seçilerek 10. ve 11. sınıflara da uygulandı. Uygulamadan önce ebeveynlerinden yazılı onamları alınan tüm öğrencilere yönergeler hakkında araştırmacı tarafından bilgilendirme yapıldı ve yazılı onamları alındıktan sonra veriler toplandı.

3.4. Veri Toplama Araçları

Veriler, Bilgilendirilmiş Ebeveyn Onam Formu (Ek-I), Bilgilendirilmiş Onam Formu (Ek-II), Bireysel Bilgi Formu (Ek-III), Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ) (Ek-

IV), Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) (Ek-V), Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği (BYM-TÖ) (Ek-VI), kullanılarak toplandı.

3.4.1. Bireysel Bilgi Formu (Ek-III): Araştırmacılar tarafından öğrencilerin sosyodemografik özelliklerini belirlemeyi amaçlayan 24 sorudan oluşturuldu.

3.4.2. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ-28) (Ek-IV):

Bernstein ve ark. (1994) tarafından çocukluk çağı cinsel, fiziksel, duygusal istismarı ve duygusal ve fiziksel ihmali belirlemek amacıyla geliştirilen ölçek toplam 28 maddeden oluşmaktadır. Şar ve ark. (2012) tarafından Türkçe ye uyarlanan ölçeğin, iç tutarlılık katsayısı $\alpha=.97$ olarak bulunmuştur. çalışmada ise iç tutarlılık kat sayısı $\alpha=.93$ olarak bulundu (129,130). Bu çalışmada ise ölçeğin iç tutarlık katsayısı 0.84 olarak belirlenmiştir.

Ölçek, her maddesi “Hiçbir zaman (1)” ile “Çok sık (5)” arasında değişen 5’li Likert tipi bir ölçektir. Ölçekteki 2, 5, 7, 13, 19, 26, 28. maddeler ters puanlanmaktadır. Ölçek beş alt 18 boyuttan oluşmaktadır. Bunlardan Duygusal (emosyonel) istismar 3,8,14,18,25 numaralı maddelerle, Fiziksel istismar 9,11,12,15,17 numaralı maddelerle, Fiziksel ihmali 1,4,6,2,26 numaralı maddelerle, Duygusal (emosyonel) ihmali 5,7,13,19,28 numaralı maddelerle, Cinsel istismar 20,21,23,24,27 numaralı maddelerle değerlendirilmektedir. Beş alt boyutun puanının toplamı ÇÇTÖ toplam puanını verir. Alt boyutların toplam puanları 5-25, toplam puan 25-125 arasındadır. Yüksek puan kişinin travmatik yaşantılarının fazlalığına işaret etmektedir (129).

3.4.3. Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) (Ek-V): İlk olarak Lamborn ve arkadaşları (1991) tarafından çocukların anne babalarının tutumlarını algılayışları arasındaki farklılıkları değerlendirmek amacıyla geliştirilen Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ), Yılmaz (2000) tarafından ilköğretim, lise ve üniversite öğrencilerinde kullanılmak üzere, geçerlik güvenirlik çalışması yapılarak Türkçe’ye uyarlaması yapılmıştır. Anne Baba Tutum Ölçeğinin, 26 maddesi vardır. Kabul /ilgi, psikolojik özerklik ve

denetleme/kontrol olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten toplam puan elde edilmemektedir.

Ölçeğin 19. maddeye kadar olan tek numaralı 9 maddesinin toplamı *kabul/ilgi* boyutunu oluşturmaktadır ve maddeler aynı şekilde puanlanmaktadır. Bu alt boyuttan elde edilen puanın yüksek olması anne babanın ilgi ve şefkat düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bu boyuttaki Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .72 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada da bu boyutun iç tutarlık katsayısı 0.72 olarak belirlenmiştir.

Çift numaralı maddeler ise *psikolojik özerklik* boyutunu oluşturur ve bu maddeler ters puanlanmaktadır sadece 12. madde aynı şekilde puanlanmaktadır. Bu 9 maddeden oluşan alt boyutta, anne babanın çocuklarının bağımsızlığını ne derece sağladığının bilinlenmesini hedeflenmektedir. Maddeler ifadenin davranışa uygunluğu açısından anne baba tutumu benziyorsa (4), biraz benziyorsa (3), benzemiyorsa (2), hiç benzemiyorsa (1) şeklinde cevaplandırılır. Bu boyuttaki Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .76 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ise bu boyutun iç tutarlık katsayısı 0.63 olarak belirlenmiştir.

19 ile 26. Soruların toplam puanı *denetleme* boyutunu oluşturmaktadır. Puanlama kutucuklar içinde belirtilir ve bu alt boyutta alınan yüksek puan denetlemenin yüksek olduğunu göstermektedir. Sorular 1 ile 7 arasında puan almaktadır. Eğer cevap, hayır ise 7 puan verilir. İstediğim saate kadar (1) , 21. ile 26. maddeler ise 1 ile 3 arasında puan üzerinden hesaplanır. Hiç çaba göstermez (1) , çok az çaba gösterir (2) ve çok çaba gösterir (3) puan almaktadır (puanlama kutucukların içine yazılmıştır). Bu 8 maddeden oluşan boyuttan alınan yüksek puan denetlemenin yüksek olduğunu göstermektedir. Bu boyuttaki Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .82 olarak hesaplanmıştır (131,132). Bu çalışmada ise bu boyutun iç tutarlık katsayısı 0.70 olarak belirlenmiştir.

3.4.4. Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği (BYM-TÖ) (Ek-VI): BYM Tutum Ölçeği (BYM-TÖ) (Tansel, 2006) geliştirilirken 23 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle ikili ilişkiler, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin kişilik yapıları, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle sosyal ilişkiler, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin toplumsal bakış açıları , bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin aile ve sosyal

çevre ilişkilerinden oluşan 5 alt boyutlu likert tipi bir ölçektir. Ölçek maddelerine verilen tepkiler 1 ile 5 puan arasında puanlanmaktadır. 1 “Tamamen Katılıyorum”, 2 “Biraz Katılıyorum”, 3 “Kararsızım”, 4 “Katılmıyorum”, 5 “Hiç Katılmıyorum” tepkilerini ifade etmektedir.

Ölçek toplam varyansın %53,32’sini açıklayan toplam beş faktörlü bir yapıdan oluşmaktadır. Ölçeğin tamamı için Cronbach’s Alpha katsayısı 0.88 olup, alt faktörlerin iç tutarlık katsayıları 0.69-0.77 arasında değişiklik göstermektedir. Bu çalışmada ise ölçeğin iç tutarlık katsayısı 0.90 olarak belirlenmiştir.

23 maddeden oluşan ölçek olumlu ve olumsuz maddelere verilen yanıtlardan alınan toplam puan üzerinden hesaplanmaktadır. İlk 15 madde olumsuz, diğer maddeler olumludur. Olumsuz maddelerin puanları tersten hesaplanmaktadır. Ölçme aracından alınan puanların yüksekliği bireylerin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik olumlu tutuma sahip oldukları biçiminde yorumlanmaktadır (133).

3.5.Verilerin Değerlendirilmesi

Sayısal verilerin normal dağılıma uygunluğu Shapiro Wilk Testi ile test edildi. Normal dağılmayan değişkenlerin iki kategorili değişkenlerin düzeylerinde karşılaştırılmasında Mann Whitney U testi, ikiden fazla kategorili değişkenlerin düzeylerinin karşılaştırılmasında ise Kruskal Wallis testi kullanıldı. Sayısal değişkenlerin hesaplanmasında ortalama±standart sapma değerleri, kategorik değişkenler için ise sayı ve % değerleri verildi. Güvenirliğin test edilmesi amacıyla Cronbach’s alpha katsayıları hesaplandı. İstatiksel analizler IBM SPSS (Statistics for Windows, version 24.0) paket programı ile sağlandı. Tüm olgular için istatistiksel anlamlılık $p < 0.05$ olarak belirlendi.

3.6. Araştırmanın Etik İlkeleri

Araştırmanın Etik kurul izni Muş Alparslan Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kuruluna sunuldu ve yazılı onay alındı (Ek-VIII). Araştırmanın Muş İMKB Anadolu Lisesi ve Selahattin Eyyubi İmam Hatip Lisesi’nde yapılabilmesi için Muş İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden yazılı izin alındı (Ek-IX). Araştırma verilerinin toplanması amacıyla hem öğrenci velilerinden hem de öğrencilerden araştırmanın yapılma amacı,

süresi açıklanarak ve yazılı onam alınarak “Aydınlatılmış Onam” etik ilkesine uyuldu (Ek-I), (Ek-II). Araştırmaya katılma konusunda özgür oldukları ve istedikleri zaman araştırmaya katılmaktan vazgeçebilecekleri belirtilerek “Özerkliğe Saygı” ilkesi, kişisel bilgilerin korunacağı ve kimse ile paylaşılmayacağı belirtilerek “Gizlilik ve Gizliliğin Korunması” etik ilkesi ve soruları cevaplayan bireylerin kimliğinin ve elde edilen bilgilerin gizli tutulacağı belirtilerek “Kimliksizlik ve Güvenlik” etik ilkesine uyuldu.

3.7. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Genellenebilirliği

Araştırmanın yalnızca Muş İMKB Anadolu Lisesi ve Selahattin Eyyubi Anadolu İmam Hatip Lisesi’nde öğrenim gören öğrencilerle yapıldı. Covid-19 pandemisi nedeniyle yüzyüze eğitime ara verilmesi ve sadece sınavların yüzyüze yapılmasına izin verilmesi nedeniyle anket formları bu sınav tarihinde yapıldı. Bunlar çalışmanın sınırlılığı olup, elde edilen bulgular sadece bu gruba genellenebilir.

4.BULGULAR

Bu bölümde çalışmada yer alan lise öğrencilerinin hastaların sosyodemografik özellikleri, Bireysel Bilgi Formu, Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ), Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ), Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği (BYM-TÖ) toplam puanları ve alt ölçeklerinden alınan toplam puanları ve karşılaştırılması, ölçeklerin sosyodemografik özellikleriyle karşılaştırılmaları yer almaktadır.

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımları (n=643)

ÖZELLİKLER		n	%
Cinsiyet	Kadın	161	25.0
	Erkek	482	75.0
Sınıf	Lise 1. sınıf	297	46.2
	Lise 2. sınıf	104	16.2
	Lise 3. sınıf	121	18.8
	Lise 4. sınıf	121	18.8
Ekonomik Durum	Yeterli	289	44.9
	İdare ediyor	279	43.4
	Yetersiz	75	11.7
Barınılan Yer	Aileden ayrı	144	22.4
	Ailesi ile birlikte	499	77.6
Kardeş Sayısı	Kardeşi yok	7	1.1
	1 Kardeş	29	4.5
	2 Kardeş	106	16.5
	3 Kardeş	148	23.0
	4 Kardeş ve üzeri	353	54.9
Evde Oturan Kişi Sayısı	2-3 Kişi	21	3.3
	4-5 Kişi	179	28.7
	6-7 Kişi	291	45.3
	8 Kişi ve üzeri	152	23.6
Aile Tipi	Geniş aile	214	33.3
	Çekirdek aile	429	66.7
Annenin Hayatta Olma Durunu	Evet	636	98.9
	Hayır	7	1.1
Babanın Hayatta Olma Durunu	Evet	623	96.9
	Hayır	20	3.1
Anne Baba Birlikteliği	Birlikte yaşıyor	616	95.8
	Ayrı yaşıyor	27	4.2
Baba Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	53	28
	Okuryazar	85	13.2
	İlkokul	202	31.4
	Ortaöğretim	165	25.7
	Yüksekokul	138	21.5
Anne Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	227	35.3
	Okuryazar	97	15.1
	İlkokul	184	28.6
	Ortaöğretim	110	17.1
	Yüksekokul	25	3.9

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımları (n=643) (Devamı)

ÖZELLİKLER		n	%
Anne Baba Kronik Rahatsızlık Durumu	Evet	185	28.8
	Hayır	458	71.2
Anne Tutumu	Demokratik	124	19.3
	Otoriter	105	16.3
	Koruyucu	402	62.5
	İhmal eder	12	1.9
Baba Tutumu	Demokratik	152	23.6
	Otoriter	148	23.0
	Koruyucu	323	50.2
	İhmal eder	20	3.1
Sorun Paylaşma Durumu	Evet Paylaşıyorum	384	59.7
	Hayır Paylaşmıyorum	259	40.3
En Uzun Yaşanılan Yer	Köy	230	35.8
	İlçe	69	10.7
	İl	344	53.5
Fiziksel Kronik Rahatsızlık Durumu	Evet	47	7.3
	Hayır	596	92.7
Ruhsal Kronik Rahatsızlık Durumu	Evet	16	2.5
	Hayır	627	97.5
Sigara Kullanma Durumu	Evet	48	7.5
	Hayır	595	92.5
Alkol Kullanma Durumu	Evet	9	1.4
	Hayır	634	98.6
Madde Kullanma Durumu	Evet	4	0.6
	Hayır	639	99.4
Günlük İnternet Kullanımı	1-2 saat	310	48.2
	3-4 saat	135	21.0
	5-6 saat	32	5.0
	7 saat ve üzeri	17	2.6
	İnternet kullanmıyorum	149	23.2
Yaş	Ort. ± SS 15.44 ± 1.33	Min- Max 14-19	Median 15.00

Tablo 1’de Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine ilişkin veriler sunulmuştur. Araştırmaya katılan 643 öğrencilerin % 75.0’nın erkek, % 46.2’sinin lise 1.sınıfta öğrenim gördüğü, % 44.9’unun ekonomik durumunun yeterli olduğu, % 77.6’sının ailesiyle birlikte yaşadığı, % 54.9’unun 4 veya daha fazla kardeşe sahip olduğu, % 45.3’ünün aynı evde 6-7 kişi ile beraber yaşadığı, % 66.7’sinin çekirdek aile tipine mensup olduğu, % 98.9’unun annesinin, % 96.9’unun ise babasının hayatta olduğu, %

95.8'inin anne babasının birlikte yaşadığı, % 31.4'ünün babasının ilkokul mezunu olduğu, % 35.3'ünün annesinin okuma yazma bilmediği, % 71.2'sinin anne babasının herhangi bir kronik rahatsızlığının olmadığı, % 62.5'inin annesinin koruyucu, % 50.2'sinin ise babasının koruyucu tutumu benimsediği, % 59.7'sinin herhangi bir sorunu olduğunda paylaştığı, % 53.5'inin yaşamının çoğunu il merkezinde geçirdiği, % 92.7'sinin fiziksel kronik, % 97.5'inin ise ruhsal kronik bir rahatsızlığının olmadığı, % 92.5'inin sigara, % 98.6'sının alkol, % 99.4'ünün madde bağımlısı olmadığı, % 48.2'sinin günde en az 1-2 saat internette veya sosyal medyada zaman harcadığı, öğrencilerin yaşlarının 14 ile 19 yaş aralığında değiştiği ve yaş ortalamasının ise 15.44 olduğu belirlendi.

Tablo 2. Öğrencilerin ÇÇTÖ, ABTÖ, BYM-TÖ ve Alt Ölçekleri Toplam Puan Ortalamalarının Dağılımı (n=643)

ÖLÇEKLER	Ort. $\pm$ SS	Min- Max	Median	Cronbach- α
ÇÇTÖ (Fiziksel İstismar Alt Öçeği)	9.42 $\pm$ 1.76	5.00-17.00	9.00	-0.074
ÇÇTÖ (Duyusal İstismar Alt Öçeği)	6.66 $\pm$ 2.81	5.00-23.00	5.00	0.680
ÇÇTÖ (Cinsel İstismar Alt Öçeği)	5.48 $\pm$ 1.74	5.00-17.00	5.00	0.808
ÇÇTÖ (Fiziksel İhmal Alt Öçeği)	5.71 $\pm$ 2.23	5.00-21.00	5.00	0.852
ÇÇTÖ (Duyusal İhmal Alt Öçeği)	10.05 $\pm$ 4.51	5.00-25.00	9.00	0.778
ÇÇTÖ Toplam Puan	44.89 $\pm$ 10.93	30.00-94.00	42.00	0.848
ABTÖ (Kabul / İlgi Alt Öçeği)	28.85 $\pm$ 4.47	9.00-36.00	29.00	0.720
ABTÖ (Psikolojik Özerklik Alt Öçeği)	21.24 $\pm$ 4.69	9.00-35.00	21.00	0.631
ABTÖ (Denetleme / Kontrol Alt Öçeği)	27.33 $\pm$ 4.74	8.00-32.00	29.00	0.708
BYM-TÖ (BYM Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler Alt Öçeği)	22.71 $\pm$ 4.59	6.00-30.00	24.00	0.625
BYM-TÖ (BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları Alt Öçeği)	18.81 $\pm$ 5.11	5.00-25.00	20.00	0.825
BYM-TÖ (BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler Alt Öçeği)	19.37 $\pm$ 5.24	5.00-25.00	20.00	0.836
BYM-TÖ (BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları Alt Öçeği)	11.57 $\pm$ 4.83	4.00-20.00	11.00	0.845
BYM-TÖ (BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri Alt Öçeği)	11.68 $\pm$ 3.53	3.00-15.00	13.00	0.815
BYM-TÖ Toplam Puan	84.14 $\pm$ 17.74	27.00-113.00	85.00	0.905

Öğrencilerin ABTÖ alt ölçeklerinin, ÇÇTÖ ve BYM-TÖ ise toplam ve alt ölçeklerinin toplam puan ortalamaları tablo 2'de yer almaktadır. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ) toplam puan ortalaması 44.89 $\pm$ 10.93 (min=30.00, max=94.00), Bağımlılık Yapıcı Madde Ölçeği (BYM-TÖ) toplam puan ortalaması 84.14 $\pm$ 17.74 (min=27.00,

max=113.00) ve Anne Baba Tutum Ölçeği(ABTÖ) Kabul/ilgi alt ölçeği toplam puan ortalaması 28.85 ± 4.47 (min=9, max=36), psikolojik özerklik alt ölçeği toplam puan ortalaması 21.24 ± 4.69 (min=9, max=35), denetleme/kontrol alt ölçeği toplam puan ortalaması 27.33 ± 4.74 (min=8, max=32) olarak belirlendi

Tablo 3. Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri ile ÇÇTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (n=643)

ÖZELLİK	ÇÇTÖ Fiziksel İstismar	ÇÇTÖ Duygusal İstismar	ÇÇTÖ Cinsel İstismar	ÇÇTÖ Fiziksel İhmal	ÇÇTÖ Duygusal İhmal	ÇÇTÖ Toplam
Cinsiyet						
Kadın	9.14 ± 1.58	6.85 ± 3.07	5.26 ± 1.04	5.55 ± 2.21	9.63 ± 4.57	43.84 ± 10.25
Erkek	9.52 ± 1.80	6.60 ± 2.72	5.55 ± 1.91	5.77 ± 2.23	10.19 ± 4.49	45.24 ± 11.14
İstatistiksel Değerler	p=0.016 Z= -2.402	p=0.197 Z= -1.290	p=0.205 Z= -1.168	p=0.122 Z= -1.545	p=0.092 Z= -1.687	p=0.154 Z= -1.425
Ekonomik Durum						
Yeterli	9.10 ± 1.50	6.32 ± 2.57	5.26 ± 1.16	5.46 ± 1.84	9.23 ± 4.25	42.47 ± 9.33
İdare ediyor	9.56 ± 1.86	6.75 ± 2.73	5.52 ± 1.81	5.75 ± 2.27	10.39 ± 4.38	48.80 ± 10.84
Yetersiz	10.20 ± 2.01	7.65 ± 3.64	6.17 ± 2.84	6.52 ± 3.12	11.93 ± 5.24	50.83 ± 13.96
İstatistiksel Değerler	p=0.000 X ² =27.236	p=0.00 X ² =12.917	p=0.007 X ² =9.976	p=0.000 X ² =18.484	p=0.000 X ² =24.282	p=0.000 X ² =35.724
Kardeş Sayısı						
Kardeşi yok	8.43 ± 1.13	7.86 ± 6.72	6.00 ± 2.65	6.29 ± 3.40	13.00 ± 5.97	49.43 ± 17.21
1 Kardeş	9.03 ± 1.50	7.03 ± 3.50	5.24 ± 0.79	5.93 ± 3.09	10.00 ± 5.48	44.52 ± 13.44
2 Kardeş	9.40 ± 1.88	6.58 ± 2.89	5.41 ± 1.75	5.71 ± 2.31	9.52 ± 4.64	43.92 ± 11.56
3 Kardeş	9.39 ± 1.76	6.66 ± 2.81	5.49 ± 1.83	5.56 ± 1.67	10.21 ± 4.55	44.75 ± 10.31
4 Kardeş ve üzeri	9.50 ± 1.75	6.63 ± 2.62	5.50 ± 1.74	5.75 ± 2.31	10.09 ± 4.33	45.18 ± 10.66
İstatistiksel Değerler	p=0.058 X ² =9.142	p=0.924 X ² =0.906	p=0.927 X ² =0.881	p=0.902 X ² =1.051	p=0.223 X ² =5.700	p=0.233 X ² =5.581
Evde Oturan Kişi Sayısı						
2-3 Kişi	9.95 ± 2.11	7.10 ± 3.88	5.38 ± 1.12	5.57 ± 1.47	11.38 ± 4.75	46.52 ± 10.58
4-5 Kişi	9.31 ± 1.88	6.54 ± 2.89	5.51 ± 1.89	5.70 ± 2.38	9.74 ± 4.69	44.33 ± 11.36
6-7 Kişi	9.39 ± 1.66	6.58 ± 2.69	5.35 ± 1.37	5.60 ± 1.91	9.90 ± 4.38	44.22 ± 10.25
8 Kişi ve üzeri	9.56 ± 1.74	6.90 ± 2.79	5.69 ± 2.21	5.94 ± 2.66	10.52 ± 4.49	46.61 ± 11.63
İstatistiksel Değerler	p=0.213 X ² =4.489	p=0.280 X ² =3.768	p=0.414 X ² =2.860	p=0.082 X ² =9.691	p=0.086 X ² =6.590	p=0.061 X ² =7.386
Aile Tipi						
Geniş aile	9.46 ± 1.72	6.86 ± 3.03	5.67 ± 1.98	5.91 ± 2.69	10.12 ± 4.40	45.74 ± 11.63
Çekirdek aile	9.41 ± 1.78	6.56 ± 2.69	5.38 ± 1.60	5.61 ± 1.95	10.01 ± 4.57	44.46 ± 10.56
İstatistiksel Değerler	p=0.474 Z= -0.474	p=0.478 Z= -0.710	p=0.011 Z= -2.549	p=0.668 Z= -0.429	p=0.634 Z= -0.477	p=0.294 Z= -1.050
Anne Baba Birlikteliği						
Birlikte yaşıyor	9.42 ± 1.74	6.62 ± 2.74	5.48 ± 1.75	5.71 ± 2.24	9.97 ± 4.47	44.75 ± 10.92
Ayrı yaşıyor	9.59 ± 2.08	7.52 ± 4.07	5.48 ± 1.63	5.63 ± 1.88	11.78 ± 5.21	47.96 ± 11.00
İstatistiksel Değerler	p=0.910 Z= -0.113	p=0.269 Z= -1.105	p=0.926 Z= -0.093	p=0.852 Z= -0.186	p=0.076 Z= -1.775	p=0.574 Z= -0.562

Tablo 3. Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri ile ÇÇTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (n=643) (Devamı)

ÖZELLİK	ÇÇTÖ Fiziksel İstismar	ÇÇTÖ Duygusal İstismar	ÇÇTÖ Cinsel İstismar	ÇÇTÖ Fiziksel İhmal	ÇÇTÖ Duygusal İhmal	ÇÇTÖ Toplam
Baba Eğitim Düzeyi						
Okuryazar değil	9.57 ± 1.73	6.49 ± 3.19	5.38 ± 1.44	5.62 ± 2.02	9.94 ± 4.58	43.83 ± 10.51
Okuryazar	9.54 ± 1.72	6.98 ± 3.08	5.84 ± 2.40	6.08 ± 2.81	10.44 ± 4.85	47.00 ± 12.86
İlkokul	9.51 ± 1.82	6.75 ± 2.90	5.51 ± 1.78	5.62 ± 1.98	10.45 ± 4.30	45.77 ± 10.22
Ortaöğretim	9.28 ± 1.79	6.44 ± 2.35	5.38 ± 1.56	5.70 ± 2.09	9.62 ± 4.21	43.76 ± 10.15
Yüksekokul	9.35 ± 1.66	6.66 ± 2.86	5.38 ± 1.50	5.67 ± 2.41	9.78 ± 4.91	44.05 ± 11.57
İstatistiksel Değerler	p=0.175 X ² =6.345	p=0.659 X ² =2.423	p=0.323 X ² =4.669	p=0.610 X ² =2.693	p=0.184 X ² =6.208	p=0.032 X ² =10.588
Anne Eğitim Düzeyi						
Okuryazar değil	9.59 ± 1.87	6.83 ± 2.94	5.60 ± 1.87	5.83 ± 2.45	10.27 ± 4.19	45.94 ± 11.25
Okuryazar	9.54 ± 1.73	6.48 ± 2.62	5.54 ± 1.97	5.65 ± 1.88	10.73 ± 5.28	45.77 ± 11.34
İlkokul	9.35 ± 1.83	6.94 ± 3.00	5.51 ± 1.91	5.71 ± 2.06	10.41 ± 4.57	45.54 ± 10.97
Ortaöğretim	9.20 ± 1.54	6.10 ± 2.20	5.20 ± 0.90	5.55 ± 2.26	8.86 ± 4.10	41.88 ± 8.68
Yüksekokul	9.04 ± 0.61	6.20 ± 3.03	5.16 ± 0.62	5.56 ± 2.60	7.96 ± 4.27	40.32 ± 12.38
İstatistiksel Değerler	p=0.040 X ² =10.017	p=0.028 X ² =10.861	p=0.373 X ² =4.251	p=0.210 X ² =5.863	p=0.000 X ² =20.747	p=0.000 X ² =26.148
Anne Tutumu						
Demokratik	9.40 ± 1.45	6.06 ± 2.23	5.42 ± 1.90	5.56 ± 2.07	9.26 ± 4.14	42.81 ± 9.98
Otoriter	9.31 ± 1.70	7.10 ± 3.05	5.35 ± 1.18	5.72 ± 2.30	11.38 ± 5.02	47.29 ± 11.40
Koruyucu	9.49 ± 1.83	6.61 ± 2.66	5.51 ± 1.78	5.71 ± 2.20	9.81 ± 4.29	44.55 ± 10.61
İhmal eder	8.75 ± 2.34	10.50 ± 6.11	6.33 ± 2.50	7.00 ± 3.69	14.67 ± 6.17	56.67 ± 16.57
İstatistiksel Değerler	p=0.159 X ² =5.178	p=0.000 X ² =21.260	p=0.036 X ² =8.544	p=0.134 X ² =5.581	p=0.000 X ² =20.052	p=0.000 X ² =22.518
Baba Tutumu						
Demokratik	9.37 ± 1.65	6.09 ± 2.24	5.34 ± 1.54	5.45 ± 1.95	9.42 ± 4.42	42.81 ± 9.43
Otoriter	9.56 ± 1.82	7.74 ± 3.35	5.61 ± 1.93	6.11 ± 2.42	11.32 ± 4.83	48.39 ± 12.55
Koruyucu	9.42 ± 1.76	6.23 ± 2.28	5.43 ± 1.60	5.56 ± 2.08	9.50 ± 4.15	43.60 ± 9.75
İhmal eder	8.95 ± 1.99	9.95 ± 5.13	6.35 ± 3.20	7.10 ± 3.85	14.35 ± 4.44	55.60 ± 14.99
İstatistiksel Değerler	p=0.140 X ² =5.472	p=0.000 X ² =51.801	p=0.080 X ² =6.763	p=0.000 X ² =33.719	p=0.000 X ² =35.115	p=0.000 X ² =35.490
Sorun Paylaşma Durumu						
Evet	9.33 ± 1.54	6.25 ± 2.28	5.35 ± 1.45	5.46 ± 1.78	9.30 ± 4.20	42.92 ± 9.32
Hayır	9.57 ± 2.03	7.27 ± 3.36	5.66 ± 2.09	6.08 ± 2.72	11.15 ± 4.73	47.81 ± 12.42
İstatistiksel Değerler	p=0.329 Z= -0.977	p=0.000 Z= -4.112	p=0.070 Z= -1.815	p=0.000 Z= -3.695	p=0.000 Z= -5.163	p=0.000 Z= -5.370
Fiziksel Kronik Rahatsızlık Durumu						
Evet	9.49 ± 1.64	7.30 ± 3.44	6.09 ± 2.89	6.28 ± 2.71	11.02 ± 5.53	48.15 ± 15.21
Hayır	9.42 ± 1.77	6.61 ± 2.75	5.43 ± 1.61	5.67 ± 2.18	9.97 ± 4.42	44.63 ± 10.50
İstatistiksel Değerler	p=0.785 Z= -0.273	p=0.443 Z= -0.767	p=0.109 Z= -1.602	p=0.028 Z= -2.197	p=0.378 Z= -0.881	p=0.387 Z= -0.865

Tablo 3. Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri ile ÇÇTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (n=643) (Devamı)

ÖZELLİK	ÇÇTÖ Fiziksel İstismar	ÇÇTÖ Duygusal İstismar	ÇÇTÖ Cinsel İstismar	ÇÇTÖ Fiziksel İhmal	ÇÇTÖ Duygusal İhmal	ÇÇTÖ Toplam
Ruhsal Kronik Rahatsızlık Durumu						
Evet	10.06 ± 2.43	11.38 ± 5.18	8.75 ± 3.97	9.19 ± 4.96	13.75 ± 5.31	62.06 ± 17.96
Hayır	9.41 ± 1.74	6.54 ± 2.62	5.40 ± 1.57	5.62 ± 2.05	9.95 ± 4.46	44.45 ± 10.35
İstatistiksel Değerler	p=0.246 Z= -1.160	p=0.000 Z= -4.754	p=0.000 Z= -7.050	p=0.000 Z= -4.694	p=0.003 Z= -3.006	p=0.000 Z= -4.134
Sigara Kullanma Durumu						
Evet	10.17 ± 1.99	9.23 ± 2.52	7.29 ± 3.49	7.92 ± 3.99	13.25 ± 5.46	57.15 ± 15.45
Hayır	9.37 ± 1.72	6.45 ± 2.52	5.33 ± 1.42	5.53 ± 1.92	9.79 ± 4.33	43.90 ± 9.86
İstatistiksel Değerler	p=0.001 Z= -3.354	p=0.000 Z= -4.764	p=0.000 Z= -6.999	p=0.000 Z= -6.481	p=0.000 Z= -4.436	p=0.000 Z= -6.175
Alkol Kullanma Durumu						
Evet	10.56 ± 2.30	10.22 ± 4.38	10.67 ± 3.57	10.56 ± 5.46	14.67 ± 6.54	66.56 ± 18.26
Hayır	9.41 ± 1.74	6.61 ± 2.75	5.41 ± 1.59	5.64 ± 2.08	9.98 ± 4.45	44.58 ± 10.50
İstatistiksel Değerler	p=0.045 Z= -2.005	p=0.014 Z= -2.465	p=0.000 Z= -7.009	p=0.000 Z= -4.521	p=0.031 Z= -2.162	p=0.002 Z= -3.128
Madde Kullanma Durumu						
Evet	10.75 ± 3.50	9.00 ± 4.24	9.75 ± 4.27	7.25 ± 2.63	14.75 ± 5.32	62.75 ± 15.73
Hayır	9.42 ± 1.74	6.65 ± 2.80	5.45 ± 1.69	5.70 ± 2.23	10.02 ± 4.50	44.78 ± 10.82
İstatistiksel Değerler	p=0.477 Z= -0.711	p=0.152 Z= -1.431	p=0.000 Z= -4.361	p=0.054 Z= -1.927	p=0.057 Z= -1.906	p=0.008 Z= -2.638
Günlük İnternet Kullanımı						
1-2 saat	9.44 ± 1.60	6.55 ± 2.75	5.37 ± 1.54	5.65 ± 2.04	9.72 ± 4.36	44.18 ± 10.47
3-4 saat	9.10 ± 1.85	6.61 ± 2.51	5.24 ± 1.03	5.56 ± 1.72	10.26 ± 4.48	44.36 ± 9.14
5-6 saat	10.19 ± 2.10	8.03 ± 3.78	6.81 ± 3.16	7.34 ± 4.40	11.91 ± 5.54	52.56 ± 17.04
7 saat ve üzeri	9.82 ± 2.92	8.47 ± 4.54	6.82 ± 3.81	6.59 ± 3.10	13.53 ± 5.66	54.88 ± 14.42
Kullanmıyorum	9.48 ± 1.68	6.42 ± 2.58	5.48 ± 1.70	5.53 ± 2.09	9.75 ± 4.26	44.06 ± 10.24
İstatistiksel Değerler	p=0.041 X ² =9.966	p=0.061 X ² =9.021	p=0.000 X ² =21.373	p=0.029 X ² =10.807	p=0.010 X ² =13.234	p=0.001 X ² =18.644

*P<0.05 düzeyinde anlamlı; X²: Kruskal Wallis; Z: Mann Whitney u testi uygulanmıştır. ÇÇTÖ: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği,

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine göre ÇÇTÖ toplam ve alt ölçekleri toplam puan ortalamalarının karşılaştırması tablo 3'te sunulmuştur.

Cinsiyete göre: ÇÇTÖ'nün fiziksel istismar alt ölçeği toplam puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi (p<0.05). Erkek öğrencilerin ÇÇTÖ fiziksel istismar alt ölçeği toplam puan ortalamasının 9.52±1.80 olduğu belirlendi. Erkek

öğrencilerin kadın öğrencilere göre çocukluk çağında fiziksel istismara maruz kalma durumlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi ($p<0.05$).

Ekonomik duruma göre: ÇÇTÖ toplam puan, ÇÇTÖ'nün alt ölçekleri toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu belirlendi ($p<0.05$). Ekonomik durumu yetersiz olan öğrencilerin ÇÇTÖ toplam puan ortalamasının 50.83 ± 13.96 , ÇÇTÖ'nün alt ölçekleri olan fiziksel istismar alt ölçeği toplam puan ortalamasının 10.20 ± 2.01 , duygusal istismar alt ölçeği toplam puan ortalamasının 7.65 ± 3.64 , cinsel istismar alt ölçeği toplam puan ortalamasının 6.17 ± 2.84 , fiziksel ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamasının 6.52 ± 3.12 , duygusal ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamasının 11.93 ± 5.24 olduğu belirlendi. Yapılan ileri analiz sonucunda ekonomik durumu yetersiz olan öğrencilerin, ekonomik durumu yeterli olan ve idare eden öğrencilere göre çocukluk çağı travmalarına maruz kalma düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi ($p<0.05$).

Aile tipine göre: ÇÇTÖ'nün cinsel istismar alt ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p<0.05$). Geniş aile içerisinde yaşayan öğrencilerin ÇÇTÖ cinsel istismar alt ölçeği toplam puan ortalamasının 5.67 ± 1.98 olduğu belirlendi. Geniş aile içerisinde yaşayan öğrencilerin, çekirdek aile içerisinde yaşayan öğrencilere göre çocukluk çağında cinsel istismara maruz kalma durumlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p<0.05$).

Anne eğitim düzeyine göre: ÇÇTÖ toplam puan, ÇÇTÖ'nün fiziksel istismar, duygusal istismar, duygusal ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p<0.05$). Annesi okuryazar olmayan öğrencilerin ÇÇTÖ toplam puan ortalamasının 45.94 ± 11.25 ve ÇÇTÖ'nün alt ölçekleri olan fiziksel istismar alt ölçeği toplam puan ortalamasının 9.59 ± 1.87 , annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin duygusal istismar alt ölçeği toplam puan ortalamasının 6.64 ± 3.00 , annesi okuryazar olan duygusal ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamasının 10.73 ± 5.28 olduğu belirlendi. Yapılan ileri analiz sonucunda annesi okuryazar olmayan öğrencilerin fiziksel istismar, annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin duygusal istismar, annesi okuryazar olan öğrencilerin duygusal durumuna, diğer anne eğitim düzeylerine göre maruz kalma düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p<0.05$).

Anne tutumuna göre: ÇÇTÖ toplam puan, ÇÇTÖ'nün duygusal istismar, cinsel istismar, duygusal ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p<0.05$). Annesi tarafından ihmal edilen öğrencilerin ÇÇTÖ toplam puan ortalamasının 56.67 ± 16.57 , ÇÇTÖ'nün alt ölçekleri olan duygusal istismar alt ölçeği toplam puan ortalamasının 10.50 ± 6.11 , cinsel istismar alt ölçeği toplam puan ortalamasının 6.33 ± 2.50 , duygusal ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamasının 14.67 ± 6.17 olduğu belirlendi. Yapılan ileri analiz sonucunda annesi tarafından ihmal edilen öğrencilerin duygusal istismar, cinsel istismar, duygusal ihmale maruz kalma düzeylerinin, demokratik, otoriter ve koruyucu tutum sergileyen anneye sahip öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p<0.05$).

Baba tutumuna göre: ÇÇTÖ toplam puan, ÇÇTÖ'nün duygusal istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptandı ($p<0.05$). Babası tarafından ihmal edilen öğrencilerin ÇÇTÖ toplam puan ortalamasının 55.60 ± 14.99 , ÇÇTÖ'nün alt ölçekleri olan duygusal istismar alt ölçeği toplam puan ortalamasının 9.95 ± 5.13 , fiziksel ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamasının 7.10 ± 3.85 , duygusal ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamasının 14.35 ± 4.44 olduğu belirlendi. Yapılan ileri analiz sonucunda babası tarafından ihmal edilen öğrencilerin duygusal istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmale maruz kalma düzeylerinin, demokratik, otoriter ve koruyucu tutum sergileyen babaya sahip öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi ($p<0.05$).

Sorun paylaşma durumuna göre: ÇÇTÖ toplam puan, ÇÇTÖ'nün duygusal istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptandı ($p<0.05$). Sorununu paylaşmayan öğrencilerin ÇÇTÖ toplam puan ortalamasının 47.81 ± 12.42 , ÇÇTÖ'nün alt ölçekleri olan duygusal istismar alt ölçeği toplam puan ortalamasının 7.27 ± 3.36 , fiziksel ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamasının 6.08 ± 2.72 , duygusal ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamasının 11.15 ± 4.73 olduğu belirlendi. Sorununu paylaşmayan öğrencilerin duygusal istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmale maruz kalma düzeylerinin, sorununu paylaşan öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi ($p<0.05$).

Fiziksel kronik rahatsızlık durumuna göre: ÇÇTÖ'nün, fiziksel ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamasının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptandı ($p<0.05$).

Fiziksel kronik rahatsızlığı olan öğrencilerin ÇÇTÖ'nün fiziksel ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamasının 6.28 ± 2.71 , olduğu belirlendi. Fiziksel kronik rahatsızlığı olan öğrencilerin, fiziksel kronik rahatsızlığı olmayan öğrencilere göre fiziksel ihmale maruz kalma düzeyinin, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi ($p < 0.05$).

Ruhsal kronik rahatsızlık durumuna göre: ÇÇTÖ toplam puan ÇÇTÖ'nün duygusal istismar, cinsel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p < 0.05$). Ruhsal kronik rahatsızlığı olan öğrencilerin ÇÇTÖ toplam puan ortalamasının 62.06 ± 17.96 ÇÇTÖ'nün alt ölçekleri olan duygusal istismar alt ölçeği toplam puan ortalamasının 11.38 ± 5.18 , cinsel istismar alt ölçeği toplam puan ortalamasının 8.75 ± 3.97 , fiziksel ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamasının 9.19 ± 4.96 , duygusal ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamasının 13.75 ± 5.31 olduğu belirlendi. Ruhsal kronik rahatsızlığı olan öğrencilerin, ruhsal kronik rahatsızlığı olmayan öğrencilere göre duygusal istismar, cinsel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmale maruz kalma düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p < 0.05$).

Sigara kullanma durumuna göre: ÇÇTÖ toplam puan ÇÇTÖ'nün alt ölçek toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p < 0.05$). Sigara kullanan öğrencilerin ÇÇTÖ toplam puan ortalamasının 57.15 ± 15.45 , ÇÇTÖ'nün alt ölçekleri olan fiziksel istismar alt ölçeği toplam puan ortalamasının 10.17 ± 1.99 , duygusal istismar alt ölçeği toplam puan ortalamasının 9.23 ± 2.52 , cinsel istismar alt ölçeği toplam puan ortalamasının 7.29 ± 3.49 , fiziksel ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamasının 7.92 ± 3.99 , duygusal ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamasının 13.25 ± 5.46 olduğu belirlendi. Sigara kullanan öğrencilerin, sigara kullanmayan öğrencilere göre fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmale maruz kalma düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p < 0.05$).

Alkol kullanma durumuna göre: ÇÇTÖ toplam puan, ÇÇTÖ'nün alt ölçekleri toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p < 0.05$). Alkol kullanan öğrencilerin ÇÇTÖ toplam puan ortalamasının 66.56 ± 18.26 , ÇÇTÖ'nün alt ölçekleri olan fiziksel istismar alt ölçeği toplam puan ortalamasının 10.56 ± 2.30 , duygusal istismar alt ölçeği toplam puan ortalamasının 10.22 ± 4.38 , cinsel istismar alt ölçeği toplam puan ortalamasının 10.67 ± 3.57 , fiziksel ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamasının

10.56±5.46, duygusal ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamasının 14.67±6.54 olduğu belirlendi. Alkol kullanan öğrencilerin, alkol kullanmayan öğrencilere göre fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmale maruz kalma düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p<0.05$).

Madde kullanma durumuna göre: ÇÇTÖ toplam puan, ÇÇTÖ'nün cinsel istismar alt ölçeği toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p<0.05$). Madde kullanan öğrencilerin ÇÇTÖ toplam puan ortalamasının 62.75±15.73, ÇÇTÖ'nün alt ölçekleri olan cinsel istismar alt ölçeği toplam puan ortalamasının 9.75±4.27 olduğu belirlendi. Madde kullanan öğrencilerin, madde kullanmayan öğrencilere göre cinsel istismara maruz kalma düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p<0.05$).

Günlük internet kullanımına göre: ÇÇTÖ'nün fiziksel istismar, cinsel istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p<0.05$). Günlük 5-6 saat internet kullanan öğrencilerin ÇÇTÖ'nün alt ölçekleri olan fiziksel istismar alt ölçeği toplam puan ortalamasının 10.19±2.10 ve fiziksel ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamasının 7.34±4.44 olduğu belirlenirken, günlük 7 saat ve üzeri internet kullanan öğrencilerin ÇÇTÖ toplam puan ortalamasının 24.88±14.42, cinsel istismar alt ölçeği toplam puan ortalamasının 6.82±3.81, duygusal ihmal alt ölçeği toplam puan ortalamasının 13.53±5.66 olduğu belirlendi. Yapılan ileri analiz sonucunda günlük 5-6 saat internet kullanan öğrencilerin, internet kullanmayan, günlük 1-2 saat, günlük 3-4 saat, günlük 7 saat ve üzeri internet kullanan öğrencilere göre fiziksel istismar, cinsel istismar ve fiziksel ihmale maruz kalma düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi ($p<0.05$). Günlük 7 saat ve üzeri internet kullanan öğrencilerin ise, internet kullanmayan, günlük 1-2 saat, günlük 3-4 saat, günlük 5-6 saat internet kullanan öğrencilere göre duygusal ihmale maruz kalma düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p<0.05$).

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinden kardeş sayısı, evde oturan kişi sayısı, aile tipi, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi, anne tutumu, baba tutumu, sorun paylaşma durumu, en uzun yaşanan yer, fiziksel kronik rahatsızlık durumu, ruhsal kronik rahatsızlık durumu ve madde kullanma durumu değişkenlerine göre **ÇÇTÖ fiziksel**

istismar alt ölçeği toplam puanının istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptandı($p>0.05$).

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinden cinsiyet, kardeş sayısı, evde oturan kişi sayısı, aile tipi, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi, en uzun yaşanan yer, fiziksel kronik rahatsızlık durumu, madde kullanma durumu ve günlük internet kullanma durumu değişkenlerine göre **ÇÇTÖ duygusal istismar alt ölçeği toplam puanının** istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptandı ($p>0.05$).

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinden cinsiyet, kardeş sayısı, evde oturan kişi sayısı, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba tutumu, sorun paylaşma durumu, en uzun yaşanan yer ve fiziksel kronik rahatsızlık durumu değişkenlerine göre **ÇÇTÖ cinsel istismar alt ölçeği toplam puanının** istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptandı ($p>0.05$).

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinden cinsiyet, kardeş sayısı, evde oturan kişi sayısı, aile tipi, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, oturulan ev, anne baba kronik rahatsızlık durumu, anne tutumu, en uzun yaşanan yer ve madde kullanma durumu değişkenlerine göre **ÇÇTÖ fiziksel ihmal alt ölçeği toplam puanının** istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptandı ($p>0.05$).

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinden cinsiyet, kardeş sayısı, evde oturan kişi sayısı, aile tipi, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi, en uzun yaşanan yer, fiziksel kronik rahatsızlık durumu ve madde kullanma durumu değişkenlerine göre **ÇÇTÖ duygusal ihmal alt ölçeği toplam puanının** istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptandı ($p>0.05$).

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinden cinsiyet, kardeş sayısı, evde oturan kişi sayısı, aile tipi, anne baba birlikteliği, en uzun yaşanan yer ve fiziksel kronik rahatsızlık durumu değişkenlerine göre **ÇÇTÖ toplam puan ortalamasının** istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptandı ($p>0.05$).

Tablo 4. Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri ile ABTÖ Alt Ölçekleri Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (n=643)

ÖZELLİK	ABTÖ Kabul / İlgi	ABTÖ Psikolojik Özerklik	ABTÖ Denetleme / Kontrol
Cinsiyet			
Kadın	28.94 ± 4.36	22.48 ± 4.51	29.12 ± 3.52
Erkek	28.81 ± 4.51	21.22 ± 4.71	26.73 ± 4.94
İstatistiksel Değerler	p=0.805 Z= -0.246	p=0.006 Z= -2.773	p=0.000 Z= -5.626
Sınıf			
Lise 1. sınıf	29.55 ± 3.95	22.13 ± 4.38	28.84 ± 3.71
Lise 2. sınıf	29.46 ± 4.42	21.08 ± 5.29	26.76 ± 4.50
Lise 3. sınıf	27.97 ± 4.79	20.41 ± 4.85	25.41 ± 5.67
Lise 4. sınıf	27.48 ± 4.94	21.61 ± 4.51	26.01 ± 5.01
İstatistiksel Değerler	p=0.000 X ² =24.394	p=0.005 X ² =12.816	p=0.000 X ² =58.244
Ekonomik Durum			
Yeterli	29.62 ± 4.28	22.08 ± 4.77	27.64 ± 4.52
İdare ediyor	28.38 ± 4.52	20.96 ± 4.57	27.24 ± 4.78
Yetersiz	27.61 ± 4.54	21.61 ± 4.58	26.44 ± 5.32
İstatistiksel Değerler	p=0.000 X ² =24.182	p=0.014 X ² =8.589	p=0.218 X ² =3.047
Barınılan Yer			
Aileden ayrı	29.31 ± 4.26	21.67 ± 4.88	26.47 ± 5.08
Ailesi ile birlikte	28.71 ± 4.52	21.50 ± 4.63	27.58 ± 4.61
İstatistiksel Değerler	p=0.148 Z= -1.447	p=0.779 Z= -0.281	p=0.010 Z= -2.589
Kardeş Sayısı			
Kardeşi yok	27.57 ± 7.14	23.00 ± 3.27	27.71 ± 4.15
1 Kardeş	29.14 ± 4.54	21.97 ± 5.31	28.10 ± 5.15
2 Kardeş	29.24 ± 4.46	21.92 ± 4.64	27.91 ± 4.18
3 Kardeş	29.26 ± 4.56	21.20 ± 4.93	28.26 ± 4.24
4 Kardeş ve üzeri	28.56 ± 4.37	21.50 ± 4.57	26.69 ± 4.99
İstatistiksel Değerler	p=0.307 X ² =4.817	p=0.629 X ² =2.589	p=0.002 X ² =16.730
Evde Oturan Kişi Sayısı			
2-3 Kişi	29.05 ± 4.54	20.05 ± 5.81	26.24 ± 5.04
4-5 Kişi	28.97 ± 5.11	21.46 ± 4.91	27.57 ± 4.59
6-7 Kişi	29.14 ± 4.10	21.66 ± 4.44	27.68 ± 4.47
8 Kişi ve üzeri	28.11 ± 4.30	21.61 ± 4.70	26.51 ± 5.26
İstatistiksel Değerler	p=0.045 X ² =8.044	p=0.624 X ² =1.760	p=0.070 X ² =7.053

Tablo 4. Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri ile ABTÖ Alt Ölçekleri Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (n=643) (Devamı)

ÖZELLİK	ABTÖ Kabul / İlgi	ABTÖ Psikolojik Özerklik	ABTÖ Denetleme / Kontrol
Aile Tipi			
Geniş aile	28.49 ± 4.67	21.76 ± 4.68	26.52 ± 5.20
Çekirdek aile	29.02 ± 4.36	21.43 ± 4.69	27.73 ± 4.44
İstatistiksel Değerler	p=0.208 Z= -1.258	p=0.504 Z= -0.668	p=0.004 Z= -2.894
Anne Baba Birlikteliği			
Birlikte yaşıyor	28.86 ± 4.41	21.55 ± 4.68	27.36 ± 4.74
Ayrı yaşıyor	28.63 ± 5.75	21.30 ± 4.79	26.52 ± 4.62
İstatistiksel Değerler	p=0.778 Z= -0.282	p=0.706 Z= -0.377	p=0.172 Z= -1.366
Baba Eğitim Düzeyi			
Okuryazar değil	28.62 ± 4.22	22.34 ± 4.82	27.79 ± 3.80
Okuryazar	28.25 ± 5.59	21.26 ± 4.93	26.78 ± 4.88
İlkokul	28.26 ± 4.02	21.73 ± 4.69	27.01 ± 4.65
Ortaöğretim	29.33 ± 4.19	21.29 ± 4.37	27.01 ± 5.28
Yüksekokul	29.59 ± 4.63	21.42 ± 4.85	28.31 ± 4.29
İstatistiksel Değerler	p=0.003 X ² =15.792	p=0.748 X ² =1.935	p=0.024 X ² =11.215
Anne Eğitim Düzeyi			
Okuryazar değil	28.15 ± 4.46	21.37 ± 4.67	26.95 ± 4.93
Okuryazar	28.87 ± 5.64	21.85 ± 5.03	26.79 ± 5.00
İlkokul	28.59 ± 3.95	21.51 ± 4.38	27.43 ± 4.33
Ortaöğretim	30.26 ± 3.92	21.24 ± 4.76	28.06 ± 4.76
Yüksekokul	30.76 ± 3.62	23.48 ± 5.14	28.76 ± 4.30
İstatistiksel Değerler	p=0.000 X ² =29.305	p=0.230 X ² =5.610	p=0.026 X ² =11.020
Anne Baba Kronik Rahatsızlık Durumu			
Evet	28.74 ± 4.36	21.18 ± 4.56	27.07 ± 5.04
Hayır	28.89 ± 4.52	21.69 ± 4.73	27.43 ± 4.61
İstatistiksel Değerler	p=0.666 Z= -0.432	p=0.158 Z= -1.412	p=0.634 Z= -0.476
Sorun Paylaşma Durumu			
Evet	29.53 ± 3.83	21.78 ± 4.58	27.58 ± 4.44
Hayır	27.83 ± 5.12	21.18 ± 4.82	26.95 ± 5.14
İstatistiksel Değerler	p=0.000 Z= -4.052	p=0.092 Z= -1.685	p=0.292 Z= -1.054
Fiziksel Kronik Rahatsızlık Durumu			
Evet	28.79 ± 4.51	21.28 ± 4.65	27.02 ± 5.74
Hayır	28.85 ± 4.47	21.56 ± 4.69	27.35 ± 4.65
İstatistiksel Değerler	p=0.850 Z= -0.189	p=0.652 Z= -0.450	p=0.987 Z= -0.016

Tablo 4. Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri ile ABTÖ Alt Ölçekleri Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (n=643) (Devamı)

ÖZELLİK	ABTÖ Kabul / İlgi	ABTÖ Psikolojik Özerklik	ABTÖ Denetleme / Kontrol
Ruhsal Kronik Rahatsızlık Durumu			
Evet	26.44 ± 5.57	19.63 ± 4.35	24.38 ± 6.54
Hayır	28.91 ± 4.43	21.59 ± 4.69	27.40 ± 4.67
İstatistiksel Değerler	p=0.050 Z= -1.964	p=0.104 Z= -1.626	p=0.047 Z= -1.986
Sigara Kullanma Durumu			
Evet	26.44 ± 5.82	19.21 ± 3.79	24.46 ± 4.59
Hayır	29.04 ± 4.29	21.73 ± 4.70	27.56 ± 4.68
İstatistiksel Değerler	p=0.002 Z= -3.084	p=0.000 Z= -3.642	p=0.000 Z= -4.959
Alkol Kullanma Durumu			
Evet	28.67 ± 5.92	18.78 ± 3.35	22.56 ± 6.31
Hayır	28.85 ± 4.51	21.58 ± 4.69	27.39 ± 4.68
İstatistiksel Değerler	p=0.955 Z= -0.056	p=0.063 Z= -1.856	p=0.009 Z= -2.607
Madde Kullanma Durumu			
Evet	26.25 ± 4.57	19.50 ± 2.65	27.00 ± 3.83
Hayır	28.86 ± 4.47	21.55 ± 4.69	27.33 ± 4.75
İstatistiksel Değerler	p=0.196 Z= -1.293	p=0.302 Z= -1.031	p=0.616 Z= -0.502
Günlük İnternet Kullanımı			
1-2 saat	28.85 ± 4.44	21.60 ± 4.85	27.73 ± 4.41
3-4 saat	29.76 ± 3.80	21.19 ± 4.44	26.50 ± 4.77
5-6 saat	28.38 ± 4.38	19.31 ± 4.07	24.69 ± 5.91
7 saat ve üzeri	26.41 ± 7.37	23.24 ± 5.46	22.76 ± 5.67
Kullanmıyorum	28.39 ± 4.56	22.01 ± 4.46	28.32 ± 4.42
İstatistiksel Değerler	p=0.055 X ² =9.258	p=0.026 X ² =11.068	p=0.000 X ² =35.317

***P<0.05** düzeyinde anlamlı; **X²**: Kruskal Wallis; **Z**: Mann Whitney u testi uygulanmıştır. ABTÖ: Anne Baba Tutum Ölçeği

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine göre ABTÖ'nün alt ölçekleri toplam puan ortalamalarının karşılaştırması tablo 4'da sunulmuştur.

Cinsiyete göre: ABTÖ'nün psikolojik özerklik ve denetleme/kontrol alt ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi (p<0.05). Kadın öğrencilerin ABTÖ psikolojik özerklik alt ölçeği toplam puan ortalamasının 22.48±4.51 ve denetleme/kontrol alt ölçeği toplam puan ortalamasının 29.12±3.52 olduğu

belirlendi. Kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre psikolojik özerkliklerinin kısıtlanma ve denetleme/kontrol düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p<0.05$).

Sınıf değişkenine göre: ABTÖ'nün alt ölçek puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p<0.05$). Lise 1. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin ABTÖ'nün alt ölçekleri olan kabul/ilgi alt ölçeği toplam puan ortalamasının 29.55 ± 3.95 , psikolojik özerklik alt ölçeği toplam puan ortalamasının 22.13 ± 4.38 ve denetleme/kontrol alt ölçeği toplam puan ortalamasının 28.84 ± 3.71 olduğu belirlendi. Yapılan ileri analiz sonucunda lise 1. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin, öğrenim düzeylerindeki öğrencilere göre kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve denetleme/kontrol düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi ($p<0.05$).

Ekonomik duruma göre: ABTÖ'nün kabul/ilgi ve psikolojik özerklik alt ölçeği toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p<0.05$). Ekonomik durumu yeterli olan öğrencilerin ABTÖ'nün alt ölçekleri olan kabul/ilgi alt ölçeği toplam puan ortalamasının 29.62 ± 4.28 ve psikolojik özerklik alt ölçeği toplam puan ortalamasının 22.08 ± 4.77 olduğu belirlendi. Yapılan ileri analiz sonucunda ekonomik durumu yeterli olan öğrencilerin, ekonomik durumu idare eden ve yetersiz olan öğrencilere göre psikolojik özerkliklerinin kısıtlanma ve denetleme/kontrol düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p<0.05$).

Barınılan yere göre: ABTÖ'nün denetleme/kontrol alt ölçeği toplam puan ortalamasının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p<0.05$). Ailesi ile birlikte yaşayan öğrencilerin ABTÖ'nün alt ölçeği olan denetleme/kontrol alt ölçeği toplam puan ortalamasının 27.58 ± 4.61 olduğu belirlendi. Ailesi ile birlikte yaşayan öğrencilerin, ailesinden ayrı yaşayan öğrencilere göre denetleme/kontrol düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p<0.05$).

Kardeş sayısına göre: ABTÖ'nün denetleme/kontrol alt ölçeği toplam puan ortalamasının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p<0.05$). 3 kardeşe sahip olan öğrencilerin ABTÖ denetleme/kontrol alt ölçeği toplam puan ortalamasının 28.26 ± 4.24 olduğu belirlendi. Yapılan ileri analiz sonucunda 3 kardeşe sahip olan öğrencilerin, kardeşi olmayan, 1 kardeşe, 2 kardeşe ve 4 ve üzerinde kardeşe sahip olan

öğrencilere göre denetleme/kontrol düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi ($p<0.05$).

Evde oturan kişi sayısına göre: ABTÖ'nün kabul/ilgi alt ölçeği toplam puan ortalamasının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptandı ($p<0.05$). Aynı evde 6-7 kişi ile yaşayan öğrencilerin ABTÖ kabul/ilgi alt ölçeği toplam puan ortalamasının 29.14 ± 4.10 olduğu belirlendi. Yapılan ileri analiz sonucunda aynı evde 6-7 kişi ile yaşayan öğrencilerin, aynı evde 2-3 kişi, 4-5 kişi, 8 ve üzeri kişi yaşayan öğrencilere göre kabul/ilgi düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi ($p<0.05$).

Aile tipine göre: ABTÖ'nün denetleme/kontrol alt ölçeği toplam puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p<0.05$). Çekirdek aile içerisinde yaşayan öğrencilerin ABTÖ denetleme/kontrol alt ölçeği toplam puan ortalamasının 27.73 ± 4.44 olduğu belirlendi. Çekirdek aile içerisinde yaşayan öğrencilerin, geniş aile içerisinde yaşayan öğrencilere göre denetleme/kontrol durumlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p<0.05$).

Baba eğitim düzeyine göre: ABTÖ'nün kabul/ilgi ve denetleme/kontrol alt ölçeği toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p<0.05$). Babası yüksekokul mezunu olan öğrencilerin ABTÖ'nün kabul/ilgi alt ölçeği toplam puan ortalamasının 29.59 ± 4.63 ve denetleme/kontrol alt ölçeği toplam puan ortalamasının 28.31 ± 4.29 olduğu saptandı. Yapılan ileri analiz sonucunda babası yüksekokul mezunu olan öğrencilerin, babası okuryazar olmayan, okuryazar olan, ilkokul ve ortaöğretim mezunu olan öğrencilere göre kabul/ilgi ve denetleme/kontrol düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi ($p<0.05$).

Anne eğitim düzeyine göre: ABTÖ'nün kabul/ilgi ve denetleme/kontrol alt ölçeği toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p<0.05$). Annesi yüksekokul mezunu olan öğrencilerin ABTÖ'nün kabul/ilgi alt ölçeği toplam puan ortalamasının 30.76 ± 3.62 ve denetleme/kontrol alt ölçeği toplam puan ortalamasının 28.76 ± 4.30 olduğu saptandı. Yapılan ileri analiz sonucunda annesi yüksekokul mezunu olan öğrencilerin, annesi okuryazar olmayan, okuryazar olan, ilkokul

ve ortaöğretim mezunu olan öğrencilere göre kabul/ilgi ve denetleme/kontrol düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi ($p<0.05$).

Sorun paylaşma durumuna göre: ABTÖ'nün kabul/ilgi alt ölçeği toplam puan ortalamasının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptandı ($p<0.05$). Sorununu paylaşan öğrencilerin ABTÖ kabul/ilgi alt ölçeği toplam puan ortalamasının 29.53 ± 03.83 olduğu belirlendi. Sorununu paylaşan öğrencilerin kabul/ilgi düzeyinin, sorununu paylaşmayan öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi ($p<0.05$).

Ruhsal kronik rahatsızlık durumuna göre: ABTÖ'nün kabul/ilgi ve denetleme/kontrol alt ölçeği toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptandı ($p<0.05$). Ruhsal kronik rahatsızlığı olmayan öğrencilerin ABTÖ kabul/ilgi ortalamasının 28.91 ± 4.43 , ABTÖ denetleme/kontrol alt ölçeği toplam puan ortalamasının 27.40 ± 4.67 olduğu belirlendi. Ruhsal kronik rahatsızlığı olmayan öğrencilerin denetleme/kontrol düzeyinin, ruhsal kronik rahatsızlığı olan öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi ($p<0.05$).

Sigara kullanma durumuna göre: ABTÖ'nün alt ölçek toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p<0.05$). Sigara kullanmayan öğrencilerin ABTÖ'nün alt ölçekleri olan kabul/ilgi alt ölçeği toplam puan ortalamasının 29.04 ± 4.29 , psikolojik özerklik alt ölçeği toplam puan ortalamasının 21.73 ± 4.70 ve denetleme/kontrol alt ölçeği toplam puan ortalamasının 27.56 ± 4.68 olduğu belirlendi. Sigara kullanmayan öğrencilerin, sigara kullanan öğrencilere göre kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve denetleme/kontrol düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p<0.05$).

Alkol kullanma durumuna göre: ABTÖ'nün denetleme/kontrol alt ölçeği toplam puan ortalamasının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p<0.05$). Alkol kullanmayan öğrencilerin ABTÖ denetleme/kontrol alt ölçeği toplam puan ortalamasının 27.39 ± 4.68 , belirlendi. Alkol kullanmayan öğrencilerin, alkol kullanan öğrencilere göre denetleme/kontrol düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p<0.05$).

Günlük internet kullanımına göre: ABTÖ'nün psikolojik özerklik ve denetleme/kontrol alt ölçeği toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p<0.05$). Günlük 7 saat ve üzeri internet kullanan öğrencilerin ABTÖ psikolojik özerklik alt ölçeği toplam puan ortalamasının 23.24 ± 5.46 olduğu belirlenirken, internet kullanmayan öğrencilerin ABTÖ denetleme/kontrol alt ölçeği toplam puan ortalamasının ise 28.32 ± 4.42 olduğu belirlendi. Yapılan ileri analiz sonucunda günlük 7 saat ve üzeri saat internet kullanan öğrencilerin, internet kullanmayan, günlük 1-2 saat, günlük 3-4 saat ve 5-6 saat internet kullanan öğrencilere göre psikolojik özerklik düzeyinin, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi ($p<0.05$). İnternet kullanmayan öğrencilerin ise günlük 1-2 saat, günlük 3-4 saat, günlük 5-6 saat ve günlük 7 saat ve üzeri internet kullanan öğrencilere göre denetleme/kontrol düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p<0.05$).

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinden cinsiyet, barınılan yer, kardeş sayısı, aile tipi, anne baba birlikteliği, oturulan ev, anne baba kronik rahatsızlık durumu, fiziksel kronik rahatsızlık durumu, alkol kullanma durumu, madde kullanma durumu ve günlük internet kullanma durumu değişkenlerine göre **ABTÖ kabul / ilgi alt ölçeği toplam puanının** istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptandı ($p>0.05$).

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinden barınılan yer, kardeş sayısı, evde oturan kişi sayısı, aile tipi, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, oturulan ev, anne baba kronik rahatsızlık durumu, sorun paylaşma durumu, fiziksel kronik rahatsızlık durumu, ruhsal kronik rahatsızlık durumu, alkol kullanma durumu ve madde kullanma durumu değişkenlerine göre **ABTÖ psikolojik özerklik alt ölçeği toplam puanının** istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptandı ($p>0.05$).

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinden ekonomik durum, evde oturan kişi sayısı, anne baba birlikteliği, anne baba kronik rahatsızlık durumu, sorun paylaşma durumu, fiziksel kronik rahatsızlık durumu ve madde kullanma durumu değişkenlerine göre **ABTÖ denetleme / kontrol alt ölçeği toplam puanının** istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptandı ($p>0.05$).

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinden barınılan yer, kardeş sayısı, evde oturan kişi sayısı, aile tipi, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi, anne baba kronik rahatsızlık durumu, fiziksel kronik rahatsızlık durumu ve madde kullanma durumu değişkenlerine göre **ABTÖ toplam puanının** istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptandı ($p>0.05$).

Tablo 5. Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri ile BYM-TÖ ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (n=643) (Devamı)

ÖZELLİK	BYM-TÖ BYM Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler	BYM-TÖ BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları	BYM-TÖ BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler	BYM-TÖ BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları	BYM-TÖ BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri	BYMÖ Toplam
Cinsiyet						
Kadın	24.43 ± 3.14	19.35 ± 4.62	21.01 ± 4.25	12.22 ± 5.02	12.56 ± 3.20	89.57 ± 14.95
Erkek	22.13 ± 4.86	18.63 ± 5.25	18.82 ± 5.42	11.35 ± 4.76	11.39 ± 3.58	82.33 ± 18.24
İstatistiksel 65 Değerler	p=0.000 Z= -0.5.614	p=0.217 Z= -1.236	p=0.000 Z= -4.478	p=0.068 Z= -1.824	p=0.000 Z= -3.885	p=0.000 Z= -4.293
Sınıf						
Lise 1. sınıf	23.97 ± 3.52	20.00 ± 4.53	21.45 ± 4.32	12.70 ± 4.98	12.79 ± 3.01	90.91 ± 15.40
Lise 2. sınıf	22.49 ± 5.03	18.57 ± 4.93	18.36 ± 5.09	10.71 ± 4.50	10.88 ± 3.75	81.03 ± 17.17
Lise 3. sınıf	21.17 ± 4.91	17.80 ± 5.17	17.02 ± 4.91	10.67 ± 4.20	10.48 ± 3.55	77.14 ± 16.25
Lise 4. sınıf	21.33 ± 5.32	17.09 ± 5.82	17.49 ± 5.78	10.43 ± 4.79	10.59 ± 3.70	77.20 ± 19.03
İstatistiksel Değerler	p=0.000 X ² =50.606	p=0.000 X ² =31.678	p=0.000 X ² =94.102	p=0.000 X ² =28.05	p=0.000 X ² =58.848	p=0.000 X ² =88.298
Ekonomik Durum						
Yeterli	22.76 ± 4.65	18.55 ± 5.05	19.41 ± 5.16	11.57 ± 4.79	11.85 ± 3.39	84.16 ± 17.17
İdare ediyor	22.80 ± 4.32	19.11 ± 5.15	19.54 ± 5.03	11.60 ± 4.77	11.67 ± 3.50	84.71 ± 17.14
Yetersiz	22.13 ± 5.34	18.67 ± 5.19	18.60 ± 6.21	11.44 ± 5.30	11.09 ± 4.09	81.93 ± 21.76
İstatistiksel Değerler	p=0.769 X ² =0.524	p=0.289 X ² =2.484	p=0.729 X ² =0.632	p=0.911 X ² =0.186	p=0.559 X ² =1.164	p=0.833 X ² =0.366
Barınılan Yer						
Aileden ayrı	22.01 ± 4.85	18.35 ± 5.14	18.55 ± 5.26	11.27 ± 4.34	11.21 ± 3.76	81.40 ± 18.14
Ailesi ile birlikte	22.91 ± 4.50	18.94 ± 5.10	19.61 ± 5.21	11.66 ± 4.97	11.82 ± 3.45	84.93 ± 17.56
İstatistiksel Değerler	p=0.016 Z=-2.413	p=0.171 Z= -1.370	p=0.023 Z= -2.269	p=0.613 Z= -0.505	p=0.090 Z= -1.693	p=0.035 Z= -2.109
Kardeş Sayısı						
Kardeşi yok	22.29 ± 5.96	18.71 ± 6.24	20.00 ± 4.73	13.86 ± 5.64	10.86 ± 4.26	85.71 ± 25.57
1 Kardeş	23.24 ± 3.92	18.59 ± 5.11	20.10 ± 5.03	12.76 ± 4.74	11.90 ± 3.26	86.59 ± 17.04
2 Kardeş	23.07 ± 4.81	18.57 ± 5.10	18.95 ± 4.89	10.95 ± 4.79	11.43 ± 3.62	82.97 ± 16.82
3 Kardeş	22.60 ± 5.08	18.89 ± 5.55	19.90 ± 5.70	12.58 ± 5.01	12.24 ± 3.30	86.20 ± 18.59
4 Kardeş ve üzeri	22.61 ± 4.35	18.87 ± 4.92	19.20 ± 5.16	11.19 ± 4.70	11.52 ± 3.59	83.40 ± 17.54
İstatistiksel Değerler	p=0.551 X ² =3.039	p=0.918 X ² =0.947	p=0.229 X ² =5.626	P=0.014 X ² =12.430	p=0.222 X ² =5.705	p=0.320 X ² =4.693

Tablo 5. Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri ile BYM-TÖ ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (n=643) (Devamı)

ÖZELLİK	BYM-TÖ BYM Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler	BYM-TÖ BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları	BYM-TÖ BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler	BYM-TÖ BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları	BYM-TÖ BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri	BYM-TÖ Toplam
Aile Tipi						
Geniş aile	22.08 ± 5.07	18.56 ± 5.36	19.04 ± 5.26	11.56 ± 4.98	11.72 ± 3.47	82.95 ± 18.56
Çekirdek aile	23.02 ± 4.31	18.94 ± 4.98	19.54 ± 5.22	11.58 ± 4.77	11.66 ± 3.55	84.73 ± 17.31
İstatistiksel Değerler	p=0.046 Z= -0.618	p=0.537 Z= -0.618	p=0.239 Z= -1.176	p=0.937 Z= -0.078	p=0.838 Z= -0.205	p=0.268 Z= -1.108
Annenin Hayatta Olma Durunu						
Evet	22.75 ± 4.59	18.84 ± 5.11	19.41 ± 5.24	11.59 ± 4.85	11.72 ± 3.52	84.31 ± 17.76
Hayır	19.29 ± 4.15	16.00 ± 4.04	15.43 ± 3.05	9.57 ± 1.90	8.71 ± 2.81	69.00 ± 4.69
İstatistiksel Değerler	p=0.026 Z= -2.230	p=0.088 Z= -1.703	p=0.026 Z= -2.219	p=0.297 Z= -1.042	p=0.013 Z= -2.481	p=0.006 Z= -2.748
Babanın Hayatta Olma Durunu						
Evet	22.74 ± 4.58	18.83 ± 5.13	19.42 ± 5.22	11.59 ± 4.85	11.72 ± 3.52	84.29 ± 17.71
Hayır	21.90 ± 5.10	18.05 ± 4.43	17.95 ± 5.52	10.90 ± 4.44	10.65 ± 3.75	79.45 ± 18.47
İstatistiksel Değerler	p=0.541 Z= -0.611	p=0.341 Z= -0.953	p=0.246 Z= -1.159	p=0.577 Z= -0.558	p=0.176 Z= -1.352	p=0.220 Z= -1.226
Anne Baba Birlikteliği						
Birlikte yaşıyor	22.75 ± 4.54	18.87 ± 5.11	19.41 ± 5.22	11.56 ± 4.86	11.69 ± 3.55	84.27 ± 17.72
Ayrı yaşıyor	21.85 ± 5.68	17.37 ± 5.05	18.44 ± 5.62	11.89 ± 4.23	11.63 ± 3.03	81.19 ± 18.26
İstatistiksel Değerler	p=0.749 Z= -0.320	p=0.11 Z= -1.594	p=0.344 Z= -0.946	p=0.607 Z= -0.515	p=0.574 Z= -0.562	p=0.332 Z= -0.970
Baba Eğitim Düzeyi						
Okuryazar değil	22.38 ± 5.47	19.75 ± 5.21	20.62 ± 4.87	12.00 ± 5.26	11.85 ± 4.08	86.60 ± 16.91
Okuryazar	22.65 ± 4.70	18.28 ± 5.03	18.53 ± 5.00	11.33 ± 4.85	11.11 ± 3.47	81.89 ± 16.55
İlkokul	22.62 ± 4.62	18.94 ± 5.05	19.32 ± 5.47	11.20 ± 4.66	11.66 ± 3.53	83.73 ± 18.34
Ortaöğretim	22.47 ± 4.49	18.55 ± 5.27	18.93 ± 5.53	11.73 ± 4.93	11.86 ± 3.44	83.54 ± 18.77
Yüksekokul	23.30 ± 4.25	18.90 ± 5.02	20.01 ± 4.68	11.90 ± 4.95	11.80 ± 3.45	85.91 ± 16.54
İstatistiksel Değerler	p=0.541 X ² =3.099	p=0.382 X ² =4.185	p=0.097 X ² =7.868	p=0.634 X ² =2.557	p=0.295 X ² =4.929	p=0.380 X ² =4.193

Tablo 5. Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri ile BYM-TÖ ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (n=643) (Devamı)

ÖZELLİK	BYM-TÖ BYM Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler	BYM-TÖ BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları	BYM-TÖ BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler	BYM-TÖ BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları	BYM-TÖ BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri	BYM-TÖ Toplam
Anne Eğitim Düzeyi						
Okuryazar değil	22.38 ± 4.71	19.13 ± 5.03	19.59 ± 5.22	11.28 ± 4.80	11.89 ± 3.50	84.27 ± 17.66
Okuryazar	22.53 ± 5.47	18.07 ± 5.55	18.57 ± 5.09	10.73 ± 5.10	10.48 ± 3.82	80.38 ± 17.80
İlkokul	23.17 ± 3.91	18.96 ± 4.95	19.29 ± 5.30	12.04 ± 4.59	11.92 ± 3.28	85.38 ± 17.16
Ortaöğretim	22.59 ± 4.72	18.58 ± 5.23	19.53 ± 5.42	11.68 ± 4.97	11.70 ± 3.67	84.08 ± 18.99
Yüksekokul	23.56 ± 3.81	18.72 ± 4.66	20.40 ± 4.54	13.48 ± 4.71	12.60 ± 2.87	88.76 ± 15.51
İstatistiksel Değerler	p=0.491 X ² =3.411	p=0.611 X ² =2.691	p=0.377 X ² =4.217	p=0.048 X ² =9.573	p=0.015 X ² =12.398	P=0.119 X ² =7.335
Anne Tutumu						
Demokratik	22.65 ± 4.85	19.31 ± 5.06	19.91 ± 4.97	11.74 ± 4.97	12.06 ± 3.50	85.67 ± 17.56
Otoriter	23.05 ± 4.59	18.99 ± 5.46	19.61 ± 5.29	11.31 ± 4.99	11.56 ± 3.76	84.52 ± 18.74
Koruyucu	22.64 ± 4.56	18.64 ± 5.07	19.14 ± 5.33	11.60 ± 4.77	11.59 ± 3.49	83.62 ± 17.65
İhmal eder	22.58 ± 3.42	17.83 ± 3.64	19.33 ± 4.12	10.92 ± 4.50	11.83 ± 3.10	82.50 ± 14.37
İstatistiksel Değerler	p=0.535 X ² =2.186	p=0.295 X ² =3.710	p=0.496 X ² =2.387	p=0.838 X ² =0.849	p=0.493 X ² =2.405	p=0.649 X ² =1.468
BabaTutumu						
Demokratik	22.67 ± 4.78	19.32 ± 5.27	19.97 ± 4.84	11.63 ± 4.91	11.88 ± 3.59	85.47 ± 17.39
Otoriter	22.29 ± 4.73	18.18 ± 5.47	18.38 ± 5.50	11.20 ± 4.63	11.32 ± 3.52	81.36 ± 18.62
Koruyucu	22.94 ± 4.44	19.02 ± 4.84	19.67 ± 5.21	11.83 ± 4.91	11.83 ± 3.49	85.30 ± 17.34
İhmal eder	22.30 ± 4.70	16.10 ± 4.44	17.30 ± 5.37	9.75 ± 4.25	10.50 ± 3.40	75.95 ± 16.89
İstatistiksel Değerler	p=0.360 X ² =3.215	p=0.010 X ² =11.254	p=0.013 X ² =10.775	p=0.255 X ² =4.063	p=0.067 X ² =7.160	p=0.019 X ² =9.946
Sorun Paylaşma Durumu						
Evet	22.90 ± 4.49	18.87 ± 5.02	19.79 ± 5.18	11.61 ± 4.97	12.02 ± 3.52	85.18 ± 17.81
Hayır	22.43 ± 4.74	18.73 ± 5.25	18.75 ± 5.26	11.51 ± 4.64	11.18 ± 3.48	82.60 ± 17.57
İstatistiksel Değerler	p=0.253 Z= -1.144	p=0.837 Z= -0.205	p=0.007 Z= -2.682	p=0.977 Z= -0.029	p=0.001 Z= -3.317	p=0.032 Z= -2.139
En Uzun Yaşanılan Yer						
Köy	22.28 ± 4.75	18.97 ± 5.20	18.87 ± 5.47	11.43 ± 4.69	11.30 ± 3.78	82.84 ± 18.98
İlçe	22.99 ± 3.90	19.20 ± 4.10	20.36 ± 4.40	12.43 ± 4.34	12.14 ± 3.09	87.13 ± 15.64
İl	22.94 ± 4.61	18.63 ± 5.23	19.51 ± 5.21	11.49 ± 5.02	11.85 ± 3.41	84.41 ± 17.24
İstatistiksel Değerler	p=0.116 X ² =4.309	p=0.727 X ² =0.637	p=0.149 X ² =3.808	p=0.160 X ² =3.661	p=0.253 X ² =2.748	p=0.324 X ² =2.252

Tablo 5. Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri ile BYM-TÖ ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (n=643) (Devamı)

ÖZELLİK	BYM-TÖ BYM Kullanan Bireylerle İkili İlişkiler	BYM-TÖ BYM Kullanan Bireylerin Kişilik Yapıları	BYM-TÖ BYM Kullanan Bireylerle Sosyal İlişkiler	BYM-TÖ BYM Kullanan Bireylerin Toplumsal Bakış Açıları	BYM-TÖ BYM Kullanan Bireylerin Aile ve Sosyal Çevre İlişkileri	BYM-TÖ Toplam
Sigara Kullanma Durumu						
Evet	19.81 ± 5.56	16.04 ± 5.19	15.77 ± 5.30	9.56 ± 4.03	9.63 ± 3.87	70.81 ± 15.69
Hayır	22.94 ± 4.43	19.03 ± 5.04	19.66 ± 5.13	11.73 ± 4.86	11.85 ± 3.45	85.22 ± 17.47
İstatistiksel Değerler	p=0.000 Z= -4.437	p=0.000 Z= -3.947	p=0.000 Z= -4.861	p=0.005 Z= -2.813	p=0.000 Z= -3.932	p=0.000 Z= -5.430
Alkol Kullanma Durumu						
Evet	17.78 ± 5.40	14.78 ± 5.19	13.11 ± 5.88	8.00 ± 3.77	7.67 ± 3.77	61.33 ± 20.14
Hayır	22.78 ± 4.55	18.87 ± 5.09	19.46 ± 5.18	11.62 ± 4.83	11.74 ± 3.49	84.47 ± 17.51
İstatistiksel Değerler	p=0.002 Z= -3.066	p=0.018 Z= -2.370	p=0.002 Z= -3.058	p=0.029 Z= -2.183	p=0.003 Z= -2.995	p=0.001 Z= -3.188
Madde Kullanma Durumu						
Evet	18.00 ± 4.83	16.00 ± 5.72	12.50 ± 7.14	9.75 ± 4.92	10.75 ± 5.44	67.00 ± 23.08
Hayır	22.74 ± 4.58	18.83 ± 5.10	19.41 ± 5.20	11.58 ± 4.84	11.69 ± 3.52	84.25 ± 17.67
İstatistiksel Değerler	p=0.037 Z= -2.090	p=0.277 Z= -1.086	p=0.036 Z= -2.100	p=0.470 Z= -0.722	p=0.725 Z= -0.352	p=0.117 Z= -1.568
Günlük İnternet Kullanımı						
1-2 saat	22.85 ± 4.50	18.86 ± 4.93	19.66 ± 4.94	11.52 ± 4.82	11.89 ± 3.49	84.78 ± 16.76
3-4 saat	22.20 ± 4.90	18.14 ± 5.38	18.50 ± 5.38	10.84 ± 4.59	10.87 ± 3.72	80.55 ± 17.81
5-6 saat	21.81 ± 4.54	17.53 ± 5.15	17.72 ± 4.42	10.69 ± 4.04	11.03 ± 2.83	78.78 ± 15.72
7 saat ve üzeri	20.29 ± 4.21	16.94 ± 6.48	15.41 ± 5.29	9.88 ± 4.17	10.00 ± 3.67	72.53 ± 18.06
Kullanmıyorum	23.35 ± 4.46	19.79 ± 4.90	20.36 ± 5.52	12.71 ± 5.12	12.32 ± 3.36	88.54 ± 18.73
İstatistiksel Değerler	p=0.001 X ² =18.736	p=0.020 X ² =11.725	p=0.000 X ² =26.708	p=0.010 X ² =13.304	p=0.000 X ² =20.644	p=0.000 X ² =29.497

***P<0.05** düzeyinde anlamlı; **X²**: Kruskal Wallis; **Z**: Mann Whitney u testi uygulanmıştır. BYM-TÖ: Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine göre BYM-TÖ toplam ve alt ölçekleri toplam puan ortalamalarının karşılaştırması tablo 7'de sunulmuştur.

Cinsiyete göre: BYM-TÖ toplam puan, BYM-TÖ'nün kullanan bireylerle ikili ilişkiler, kullanan bireylerle sosyal ilişkiler ve kullanan bireylerin aile ve sosyal çevre ilişkileri alt ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p<0.05$). Kadın öğrencilerin BYM-TÖ toplam puan ortalamasının 89.57 ± 14.95 , BYM-TÖ kullanan bireylerle ikili ilişkiler alt ölçeği toplam puan ortalamasının 24.43 ± 3.14 , kullanan bireylerle sosyal ilişkiler alt ölçeği toplam puan ortalamasının 21.01 ± 4.25 ve

kullanan bireylerin aile ve sosyal çevre ilişkileri alt ölçeği toplam puan ortalamasının 12.56 ± 3.20 olduğu belirlendi. Kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre kullanan bireylerle ikili ilişkiler, kullanan bireylerle sosyal ilişkiler ve kullanan bireylerin aile ve sosyal çevre ilişkileri düzeylerinin, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p < 0.05$).

Sınıf değişkenine göre: BYM-TÖ toplam puan, BYMÖ'nün alt ölçek toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p < 0.05$). Lise 1. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin BYM-TÖ toplam puan ortalamasının 90.91 ± 15.40 , BYMÖ'nün alt ölçekleri olan kullanan bireylerle ikili ilişkiler toplam puan ortalamasının 23.97 ± 3.52 , kullanan bireylerin kişilik yapıları alt ölçeği toplam puan ortalamasının 20.00 ± 4.53 , kullanan bireylerle sosyal ilişkiler alt ölçeği toplam puan ortalamasının 21.45 ± 4.32 , kullanan bireylerin toplumsal bakış açıları alt ölçeği toplam puan ortalamasının 12.70 ± 4.98 ve kullanan bireylerin aile ve sosyal çevre ilişkileri alt ölçeği toplam puan ortalamasının 12.79 ± 3.01 olduğu belirlendi. Yapılan ileri analiz sonucunda lise 1. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin, diğer öğrenim düzeylerindeki öğrencilere göre BYM-TÖ toplam ve alt ölçek düzeyleriyle istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi ($p < 0.05$).

Barınılan yere göre: BYMÖ toplam puan, BYM-TÖ'nün kullanan bireylerle ikili ilişkiler ve kullanan bireylerle sosyal ilişkiler alt ölçeği toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptandı ($p < 0.05$). Ailesi ile birlikte yaşayan öğrencilerin BYM-TÖ toplam puan ortalamasının 84.93 ± 17.56 , BYMÖ'nün alt ölçekleri olan kullanan bireylerle ikili ilişkiler alt ölçeği toplam puan ortalamasının 22.91 ± 4.50 ve kullanan bireylerle sosyal ilişkiler alt ölçeği toplam puan ortalamasının 19.61 ± 5.21 olduğu belirlendi. Ailesi ile birlikte yaşayan öğrencilerin, ailesinden ayrı yaşayan öğrencilere göre kullanan bireylerle ikili ilişkiler ve kullanan bireylerle sosyal ilişkiler düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p < 0.05$).

Kardeş sayısına göre: BYM-TÖ'nün kullanan bireylerin toplumsal bakış açıları alt ölçeği toplam puan ortalamasının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p < 0.05$). Kardeşi olmayan öğrencilerin BYM-TÖ kullanan bireylerin toplumsal bakış açıları alt ölçeği toplam puan ortalamasının 13.86 ± 5.64 olduğu belirlendi. Yapılan ileri analiz sonucunda kardeşi olmayan öğrencilerin, 1 kardeşe, 2 kardeşe, 3 kardeşe ve 4 ve

üzerinde kardeşe sahip olan öğrencilere göre kullanan bireylerin toplumsal bakış açıları düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi ($p<0.05$).

Aile tipine göre: BYM-TÖ'nün kullanan bireylerle ikili ilişkiler alt ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p<0.05$). Çekirdek aile içerisinde yaşayan öğrencilerin BYM-TÖ kullanan bireylerle ikili ilişkiler alt ölçeği toplam puan ortalamasının 23.02 ± 4.31 olduğu belirlendi. Çekirdek aile içerisinde yaşayan öğrencilerin, geniş aile içerisinde yaşayan öğrencilere göre kullanan bireylerle ikili ilişkiler düzeyinin, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p<0.05$).

Annenin hayatta olma durumuna göre: BYM-TÖ toplam puan, BYMÖ'nün alt ölçekleri olan kullanan bireylerle ikili ilişkiler, kullanan bireylerle sosyal ilişkiler ve kullanan bireylerin aile ve sosyal çevre ilişkileri alt ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p<0.05$). Annesi hayatta olan öğrencilerin BYM-TÖ toplam puan ortalamasının 84.31 ± 17.76 , kullanan bireylerle ikili ilişkiler alt ölçeği toplam puan ortalamasının 22.75 ± 4.59 , kullanan bireylerle sosyal ilişkiler alt ölçeği toplam puan ortalamasının 19.41 ± 5.24 ve kullanan bireylerin aile ve sosyal çevre ilişkileri alt ölçeği toplam puan ortalamasının 11.72 ± 3.52 olduğu belirlendi. Annesi hayatta olan öğrencilerin, annesi hayatta olmayan öğrencilere göre kullanan bireylerle ikili ilişkiler, kullanan bireylerle sosyal ilişkiler ve kullanan bireylerin aile ve sosyal çevre ilişkileri düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p<0.05$).

Anne baba birlikteliğine göre: BYM-TÖ'nün kullanan bireylerin kişilik yapıları alt ölçeği toplam puan ortalamasının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptandı ($p<0.05$). Anne babası birlikte yaşayan öğrencilerin kullanan bireylerin kişilik yapıları alt ölçeği toplam puan ortalamasının 18.87 ± 5.11 olduğu belirlendi. Anne babası birlikte yaşayan öğrencilerin, anne babası ayrı yaşayan öğrencilere göre kullanan bireylerin kişilik yapıları düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p<0.05$).

Anne eğitim düzeyine göre: BYMÖ'nün kullanan bireylerin toplumsal bakış açıları ve kullanan bireylerin aile ve sosyal çevre ilişkileri alt ölçeği toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p<0.05$). Annesi yüksek okul mezunu

olan öğrencilerin kullanan bireylerin toplumsal bakış açıları alt ölçeği toplam puan ortalamasının 13.48 ± 4.71 ve kullanan bireylerin aile ve sosyal çevre ilişkileri alt ölçeği toplam puan ortalamasının 12.60 ± 2.87 olduğu belirlendi. Yapılan ileri analiz sonucunda annesi yüksekokul mezunu olan öğrencilerin, annesi okuryazar olmayan, okuryazar olan, ilkokul mezunu ve ortaöğretim mezunu olan öğrencilere göre kullanan bireylerin toplumsal bakış açıları ve kullanan bireylerin aile ve sosyal çevre ilişkileri, düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p < 0.05$).

Baba tutumuna göre: BYM-TÖ toplam puan BYM-TÖ'nün alt ölçekleri olan kullanan bireylerin kişilik yapıları ve kullanan bireylerle sosyal ilişkiler alt ölçeği toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptandı ($p < 0.05$). Babası demokratik tutum sergileyen öğrencilerin BYM-TÖ toplam puan ortalamasının 85.47 ± 17.39 , BYMÖ'nün alt ölçekleri olan kullanan bireylerin kişilik yapıları alt ölçeği toplam puan ortalamasının 19.32 ± 5.27 ve kullanan bireylerle sosyal ilişkiler alt ölçeği toplam puan ortalamasının 19.97 ± 4.84 olduğu belirlendi. Yapılan ileri analiz sonucunda babası demokratik tutum sergileyen öğrencilerin, babası demokratik, otoriter ve koruyucu tutum sergileyen öğrencilere göre kullanan bireylerin kişilik yapıları ve kullanan bireylerle sosyal ilişkiler düzeylerinin, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi ($p < 0.05$).

Sorun paylaşma durumuna göre: BYM-TÖ toplam puan, BYM-TÖ'nün alt ölçekleri olan kullanan bireylerle sosyal ilişkiler ve kullanan bireylerin aile ve sosyal çevre ilişkileri alt ölçeği toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptandı ($p < 0.05$). Sorununu paylaşan öğrencilerin BYM-TÖ toplam puan ortalamasının 85.19 ± 17.81 , BYM-TÖ'nün alt ölçekleri olan kullanan bireylerle sosyal ilişkiler alt ölçeği toplam puan ortalamasının 19.79 ± 5.18 ve kullanan bireylerin aile ve sosyal çevre ilişkileri alt ölçeği toplam puan ortalamasının 12.02 ± 3.52 olduğu belirlendi. Sorununu paylaşan öğrencilerin kullanan bireylerle sosyal ilişkiler ve kullanan bireylerin aile ve sosyal çevre ilişkileri düzeylerinin, sorununu paylaşmayan öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi ($p < 0.05$).

Sigara kullanma durumuna göre: BYM-TÖ toplam puan, BYM-TÖ'nün alt ölçek toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p < 0.05$). Sigara kullanmayan öğrencilerin BYM-TÖ toplam puan ortalamasının 85.22 ± 17.47 ,

BYM-TÖ'nün alt ölçekleri olan kullanan bireylerle ikili ilişkiler alt ölçeği toplam puan ortalamasının 22.94 ± 4.43 , kullanan bireylerin kişilik yapıları alt ölçeği toplam puan ortalamasının 19.03 ± 5.04 , kullanan bireylerle sosyal ilişkiler alt ölçeği toplam puan ortalamasının 19.66 ± 5.13 , kullanan bireylerin toplumsal bakış açıları alt ölçeği toplam puan ortalamasının 11.73 ± 4.86 ve kullanan bireylerin aile ve sosyal çevre ilişkileri alt ölçeği toplam puan ortalamasının 11.85 ± 3.45 olduğu belirlendi. Sigara kullanmayan öğrencilerin, sigara kullanan öğrencilere göre BYM-TÖ toplam ve alt ölçek düzeyleriyle istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p < 0.05$).

Alkol kullanma durumuna göre: BYM-TÖ toplam puan, BYM-TÖ'nün alt ölçek puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p < 0.05$). Alkol kullanmayan öğrencilerin BYM-TÖ toplam puan ortalamasının 84.47 ± 17.51 , BYM-TÖ'nün alt ölçekleri olan kullanan bireylerle ikili ilişkiler alt ölçeği toplam puan ortalamasının 22.78 ± 4.55 , kullanan bireylerin kişilik yapıları alt ölçeği toplam puan ortalamasının 18.87 ± 5.09 , kullanan bireylerle sosyal ilişkiler alt ölçeği toplam puan ortalamasının 19.46 ± 5.18 , kullanan bireylerin toplumsal bakış açıları alt ölçeği toplam puan ortalamasının 11.62 ± 4.83 ve kullanan bireylerin aile ve sosyal çevre ilişkileri alt ölçeği toplam puan ortalamasının 11.74 ± 3.49 olduğu belirlendi. Alkol kullanmayan öğrencilerin, alkol kullanan öğrencilere göre BYM-TÖ alt ölçek düzeyleriyle istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p < 0.05$).

Madde kullanma durumuna göre: BYM-TÖ'nün alt ölçekleri olan kullanan bireylerle ikili ilişkiler ve kullanan bireylerle sosyal ilişkiler alt ölçeği toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p < 0.05$). Madde kullanmayan öğrencilerin BYM-TÖ'nün alt ölçekleri olan kullanan bireylerle ikili ilişkiler alt ölçeği toplam puan ortalamasının 22.74 ± 4.58 ve kullanan bireylerle sosyal ilişkiler alt ölçeği toplam puan ortalamasının 19.41 ± 5.20 olduğu belirlendi. Madde kullanmayan öğrencilerin, madde kullanan öğrencilere göre kullanan bireylerle ikili ilişkiler ve kullanan bireylerle sosyal ilişkiler, düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptandı ($p < 0.05$).

Günlük internet kullanımına göre: BYM-TÖ toplam puan, BYM-TÖ'nün alt ölçek puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlendi ($p < 0.05$). İnternet kullanmayan öğrencilerin BYM-TÖ toplam puan ortalamasının 88.54 ± 18.73 , BYM-

TÖ'nün alt ölçekleri olan kullanan bireylerle ikili ilişkiler toplam puan ortalamasının 23.35 ± 4.46 , kullanan bireylerin kişilik yapıları alt ölçeği toplam puan ortalamasının 19.79 ± 4.90 , kullanan bireylerle sosyal ilişkiler alt ölçeği toplam puan ortalamasının 30.36 ± 5.52 , kullanan bireylerin toplumsal bakış açıları alt ölçeği toplam puan ortalamasının 12.71 ± 5.12 ve kullanan bireylerin aile ve sosyal çevre ilişkileri alt ölçeği toplam puan ortalamasının 12.32 ± 3.36 olduğu belirlendi. Yapılan ileri analiz sonucunda internet kullanmayan öğrencilerin, günlük 1-2 saat, günlük 3-4 saat, günlük 5-6 saat günlük ve 7 saat ve üzeri internet kullanan öğrencilere göre BYM-TÖ toplam ve alt ölçek düzeyleriyle istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi ($p < 0.05$).

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinden ekonomik durum, kardeş sayısı, babanın hayatta olma durumu, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, anne tutumu, baba tutumu, sorun paylaşma durumu, en uzun yaşanan yer değişkenlerine göre **BYM-TÖ BYM kullanan bireylerle ikili ilişkiler alt ölçeği toplam puanının** istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlendi ($p > 0.05$).

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinden cinsiyet, ekonomik durum, barınılan yer, kardeş sayısı, aile tipi, annenin hayatta olma durumu, babanın hayatta olma durumu, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, anne tutumu, sorun paylaşma durumu, en uzun yaşanan yer ve madde kullanma durumu değişkenlerine göre **BYM-TÖ BYM kullanan bireylerin kişilik yapıları alt ölçeği toplam puanının** istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlendi ($p > 0.05$).

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinden ekonomik durum, kardeş sayısı, aile tipi, babanın hayatta olma durumu, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, anne tutumu ve en uzun yaşanan yer değişkenlerine göre **BYM-TÖ BYM kullanan bireylerle sosyal ilişkiler alt ölçeği toplam puanının** istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlendi ($p > 0.05$).

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinden cinsiyet, ekonomik durum, barınılan yer, aile tipi, annenin hayatta olma durumu, babanın hayatta olma durumu, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi, anne tutumu, baba tutumu, sorun paylaşma durumu ve en uzun yaşanan yer madde kullanma durumu değişkenlerine göre **BYM-TÖ BYM kullanan bireylerin toplumsal bakış açıları alt ölçeği toplam puanının** istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlendi ($p > 0.05$).

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinden ekonomik durum, barınılan yer, kardeş sayısı, aile tipi, babanın hayatta olma durumu, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi,

anne tutumu, baba tutumu, en uzun yaşanılan yer ve madde kullanma durumu değişkenlerine göre **BYM BYM kullanan bireylerin aile ve sosyal evre ilişkileri alt leği toplam puanının** istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlendi ($p>0.05$).

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinden ekonomik durum, kardeş sayısı, aile tipi, babanın hayatta olma durumu, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, anne tutumu, en uzun yaşanılan yer ve madde kullanma durumu değişkenlerine göre **BYM toplam puanının** istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlendi ($p>0.05$).

5.TARTIŞMA

Bu bölümde lise öğrencilerinin çocukluk çağı travmatik yaşantıları anne baba tutumları ve madde kullanan bireylere yönelik tutumları ile etkileyen değişkenleri belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılan bu çalışmada elde edilen sonuçlar literatür doğrultusunda tartışıldı.

Öğrencilerinin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ), Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği (BYM-TÖ) Toplam Puanı ve Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) Alt Ölçeği Toplam Puan Ortalamalarının Tartışması

Öğrencilerin çocukluk çağı travma puanlarının düşük düzeyde olduğu belirlendi. Karakulak (2018), 239 öğrenciyle yaptığı bir çalışmada, çocukluk çağı travma puanlarının düşük düzeyde olduğu belirlendi (134). Çacı (2018), 500 ergenle yaptığı bir araştırmada, çocukluk çağı travma puanlarının düşük düzeyde olduğunu saptamıştır. (135). Aloba ve ark. (2020) 1337 ergenden elde ettiği çocukluk çağı travma puanlarının düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir (136). Kol kırılır yen içinde kalır anlayışının hakim olduğu bölgede ailede içinde yaşanan kavgaların, anlaşmazlıkların ve kusurların sır olarak saklanmaya çalışılması nedeniyle öğrencilerin bu sorulara rahat cevap veremedikleri düşünülmektedir.

Çalışmada öğrencilerin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutum puanlarının istendik yönde olumlu olduğunu belirlendi. Ceylan (2019), 412 kişiyle yaptığı bir araştırmada, bağımlılık yapıcı maddelere yönelik tutumlarının orta düzeyde olduğu saptanmıştır (128). Tansel (2006), 2100 üniversite öğrencisiyle yapmış olduğu araştırmada, öğrencilerin bağımlılık yapıcı maddelere yönelik tutumlarının orta düzeyde olduğu saptanmıştır (133). Ghobadi ve ark. (2020), 750 lise öğrencisiyle yaptığı çalışmada, öğrencilerin bağımlılık yapıcı maddelere yönelik tutumlarının düşük olduğu saptanmıştır. (137). Öğrencilerin algıladıkları ebeveyn tutumunun koruyucu olması, öğrencilerin öğrenim gördükleri okulların iyi bir dereceyle öğrenci alması ve bu okullarda düzenli rehberlik hizmetlerinin verimesinin bu konuda etkili olabileceği düşünülmektedir.

Öğrencilerin anne baba tutumu alt ölçeklerinin toplam puanlarından kabul/ilgi yüksek, psikolojik özerklik orta ve denetleme/kontrol alt boyutunun ise yüksek olduğu belirlendi. Dede (2019), 301 lise öğrencisinden oluşan bir çalışmada, öğrencilerin anne baba tutum algılarını değerlendirirken, kabul/ilgi alt boyutunu yüksek, psikolojik özerklik alt boyutunu orta, denetleme/kontrol alt boyutunu ise orta düzey olarak saptanmıştır. (138). Acar (2015), 296 ergen birey ile yaptığı bir çalışmada, Kabul/ilgi alt boyut ortalamasını yüksek, psikolojik özerklik alt boyutunu orta ve denetleme/kontrol alt boyutunu ise orta düzey olarak saptanmıştır. (139). Yurttaş (2010), 467 öğrenciden oluşan bir çalışmada, öğrencilerin anne baba tutum algılarını değerlendirirken, kabul/ilgi alt boyutunu yüksek, psikolojik özerklik alt boyutunu orta, denetleme/kontrol alt boyutunu ise yüksek olarak saptanmıştır. (140). Öğrencilerin anne baba tutumlarından kabul/ilgi ve denetleme/kontrol alt boyutunu yüksek olarak algılamaları ebeveynlerinin demokratik tutuma sahip olduklarını göstermektedir.

Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri İle ÇÇTÖ Toplam ve Alt Ölçeklerinin Toplam Puanlarının Ortalamalarının Tartışması

Cinsiyete Göre

Erkek öğrencilerin çocukluk çağında fiziksel istismara maruz kalma durumlarının daha yüksek olduğu belirlendi. Adams (2018), 1270 ergen ve genç yetişkinden oluşan bir çalışmada, erkeklerin kadınlara göre fiziksel olarak istismara uğrama olasılığının daha yüksek olduğunu saptamıştır (141). Wan ve ark. (2016), 14221 ortaokul ve lise öğrencileriyle yaptığı bir çalışmada, erkeklerin kızlardan daha fazla fiziksel istismara uğradıkları saptanmıştır (142). Erkek çocukların dış ortamlarda çalışma ihtimalinin olması ve sosyal çevreyle daha yoğun bir ilişkisinin olması, erkeklerin kız çocuklarına göre dış etkenlere daha yoğun maruz kalabilmesine neden olabileceği düşünülmektedir.

Sınıf Değişkenine Göre

3. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin, çocukluk çağı travmalarına maruz kalma düzeyinin daha yüksek olduğu belirlendi. Kıvılcım ve Bektaş (2017), 1019 lise öğrencisiyle yaptığı

bir çalışmada, sınıf düzeyi arttıkça çocukluk çağı travma yaşantı sıklığının arttığı saptanmıştır (143). Aytaçalp ve Durat (2019), 400 üniversite öğrencisiyle yaptığı bir çalışmada, en çok 3. sınıfta öğrenim gören öğrencilerde çocukluk çağı travma yaşantı sıklığının olduğu saptanmıştır (144). Öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça yaşlarıda artmaktadır. Bu nedenle öğrencilerin yaşı arttıkça aldıkları eğitime bağlı olarak farkındalık düzeylerinin artması nedeniyle, daha çok istismar yaşantısı bildirdikleri düşünülmektedir.

Ekonomik Duruma Göre

Ekonomik durumu yetersiz olan öğrencilerin, diğer öğrencilere göre çocukluk çağı travmalarına maruz kalma düzeyinin daha yüksek olduğu belirlendi. Chen ve Chan (2016), 10-16 arası 793 kişiyle yaptığı bir çalışmada, sosyoekonomik düzeyi düşük olan çocukların, travmatik deneyimlerinin yüksek olduğu saptanmıştır (145). Crouch ve ark. (2019), 45.287 çocuk ile yaptığı bir çalışmada, olumsuz çocukluk deneyimi olanlarda yüksek seviyede ekonomik zorlukların bulunduğunu ve sosyoekonomik seviyenin düşüklüğünün çocukluk çağı travmaları açısından önemli bir risk faktörü olduğu saptanmıştır (146). Halfon ve ark. (2017), 0-17 yaş arası çocuğu olan 95.677 aileyle yapılan araştırmada. Çocukluk çağı travmalarını deneyimleyen çocukların yüksek oranda düşük gelirli ailelere sahip oldukları saptanmıştır (147). Bölgenin yetersiz sosyoekonomik durumu ve kısıtlı iş olanaklarının varlığı düşünüldüğünde, geçim kaynağı bulmakta yetersiz kalan ebeveynler yaşadıkları stres ve gerginliği çocuklarına yansıtabilecekleri düşünülmektedir.

Aile Tipine Göre

Geniş ailede yaşayan öğrencilerin, cinsel istismara maruz kalma oranlarının daha yüksek olduğu belirlendi. Crouch ve ark. (2020), 0-17 yaş arası çocuğu olan 25,977 aileyle yaptığı bir çalışmada, kentli çocuklara kıyasla, geniş aile tipinin fazla olduğu kırsal kesimdeki çocukların çocukluk çağı travmasına maruz kalma oranlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (148). Taş (2017), 259 üniversite öğrencisiyle yaptığı bir çalışmada, geniş aileye sahip çocukların daha çok istismara maruz kaldığı saptanmıştır

(149). Geniş ailede anne babanın çocuklar üzerindeki ilgi ve denetiminin azalacağı düşünüldüğünde böyle bir sonucun olabileceğini ifade edebiliriz.

Anne Eğitim Düzeyine Göre

Anne eğitim seviyesi düşük öğrencilerin, fiziksel istismar, duygusal istismar, duygusal ihmal durumlarının yüksek olduğu belirlendi. Türker (2021), 297 ergenle yaptığı bir çalışmada, çocukluk çağı travma yaşantısı olanların anne eğitim seviyesi daha düşük düzeyde saptanmıştır (150). Yanal (2013), 9-18 yaş arası 163 olgu üzerinden geriye dönük yaptığı bir çalışmada, düşük anne eğitim seviyesinin çocuk cinsel istismarı açısından bir risk faktörü olduğu saptanmıştır (151). Anne eğitim seviyesinin düşük olması, yanlış disiplin araçlarını kullanabilme olasılığını arttırabileceği ve dışarıdan gelebilecek istismar ve ihmali farketmemesine neden olabileceği düşünülmektedir.

Anne Tutumuna Göre

Annesi ihmalkar tutuma sahip olan öğrencilerin duygusal istismar, cinsel istismar, duygusal ihmale maruz kalma düzeylerinin, daha yüksek olduğu belirlendi. Bahadır, (2019), 500 üniversite öğrencisiyle yaptığı bir çalışmada, anne tutumu ilgisiz olan bireylerin duygusal istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (152). Paslı (2017), 13-18 yaş arası 824 kişiyle yaptığı bir çalışmada, sağlıklı iletişim ve ilişkinin olmadığı aile ortamında yetişen çocuklarda cinsel istismarın daha sık görüldüğü saptanmıştır (153). Annelerin ihmalkar tutum sergilemesi çocukların istismar ve ihmale açık hale gelmesine neden olabileceği ve çocukların zarar görme olasılığını yükselteceği düşünülmektedir.

Baba Tutumuna Göre

Babası ihmalkar tutuma sahip olan öğrencilerin duygusal istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmale maruz kalma düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlendi. Beşer ve ark. (2019), 13-18 yaş arası 45 ergenle yaptığı bir çalışmada, babası ilgisiz bir tutum

sergileyen ergenlerin daha fazla duygusal istismara maruz kaldıkları saptanmıştır (154). Bahadır (2019), 500 üniversite öğrencisiyle yaptığı bir çalışmada, baba tutumu ilgisiz olan bireylerin duygusal istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (152). Olumsuz ebeveyn tutumları, bebeklik ve çocukluk sürecinde kişiyi en çok etkileyen ve ilerleyen yaşamında travmatik izler bırakabilen önemli bir sorundur (150). Evin geçiminden ve aile bireylerinin güvenliğinden sorumlu tutulan babanın ihmalkar tutumu, çocukların istismar ve ihmale açık hale gelmesine neden olabileceği ve çocukların zarar görme olasılığını yükselteceği düşünülmektedir.

Fiziksel Kronik Rahatsızlık Durumuna Göre

Fiziksel kronik rahatsızlığı olan öğrencilerin, diğer öğrencilere göre fiziksel ihmale maruz kalma düzeyinin, daha yüksek olduğu belirlendi. Kendall-Tackett ve Marshall (1999), bir çalışmada, hipertansiyon, koroner arter hastalıkları, duodenal ülser ve diyabet gibi organik kökenli hastalıklar ile çocukluk çağı istismar ve ihmal yaşantıları arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Çocukluk çağı travma yaşantısı olan bireylerde daha fazla fiziksel kronik rahatsızlık saptanmıştır (155). Aydın (2003)'ın 18-25 yaş grubu erkeklerde çocukluk çağı örselenme yaşantısının incelendiği bir çalışmasında, fiziksel istismar yaşantısı, ciddi bir hastalık yaşamış olan kişilerde ciddi bir hastalık yaşamayanlara göre yüksek seviyede saptanmıştır (156). Kronik bir hastalığın varlığı çocuğun örselenebilirliğini arttırdığı için, fiziksel ihmal yaşamasına neden olabileceği düşünülmektedir.

Ruhsal Kronik Rahatsızlık Durumuna Göre

Ruhsal kronik rahatsızlığı olan öğrencilerin, diğer öğrencilere göre çocukluk çağı travmalarına maruz kalma düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlendi. Türker (2021), 297 ergen bireyle yaptığı bir çalışmada, ergenlerde çocukluk çağı travmaları arttıkça depresyon düzeylerinde de artış olacağı saptanmıştır (150). Schroeder ve ark. (2016), psikotik bozukluğu olan 145 yetişkin hastayla yaptığı bir çalışmada, hastaların büyük çoğunluğunda çocukluk çağı travmaları saptanmıştır (157). Goodwin ve ark (2005), 1265

genç yetişkini kapsayan 21 yıllık bir takip çalışması sonrasında, çocuklukta yaşanan fiziksel istismar ve cinsel istismarın panik atak ve panik bozukluklarının gelişimini önemli ölçüde artırdığını saptamıştır (158). Çocukluk çağında yaşanan travmalarla baş edememiş öğrencilerin, ilerleyen dönemlerde psikiyatrik hastalıklara daha fazla maruz kalabileceği düşünülmektedir.

Sigara, Alkol, Uyuşturucu Madde Kullanma Durumuna Göre

Sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanan öğrencilerin, diğer öğrencilere göre çocukluk çağı travmalarına maruz kalma düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlendi. Hogarth ve ark. (2019), 1149 ergenle yapmış olduğu bir çalışmada, alkol ve madde kullanımı olanlarda yüksek oranlarda duygusal istismar, fiziksel istismar ve cinsel istismar görüldüğü saptanmıştır (159). Yüce (2019), 1309 lise öğrencisiyle yaptığı çalışmada, yaşamları boyunca en az bir kez sigara ve esrar kullanmış olan öğrenciler, kullanmamış olanlardan daha yüksek çocukluk çağı travma skoruna sahip olduğu saptanmıştır (160). Brady ve Back (2012), 17.337 kişiyle yaptığı bir çalışmasında çocukluk çağı travma yaşantısı yetişkinlikte, alkol kullanım bozukluklarını güçlü bir şekilde arttırdığı saptanmıştır (161). Tendre ve Kamış (2017), 12-18 yaş arası 11279 kişiyle yaptığı bir çalışmada, olumsuz çocukluk deneyimi arttıkça, yaşamın ilerleyen dönemlerinde madde kullanım bozukluğu geliştirme olasılığının da arttığı saptanmıştır (162). Öğrenciler yaşamış oldukları travmanın etkisinden kurtulmak için yanlış baş etme yöntemlerini tercih etmiş olabilecekleri düşünülmektedir.

Günlük İnternet Kullanımına Göre

Günlük internet kullanımı 5-6 saat olan öğrencilerin, internet kullanmayan ya da internet kullanım süresi düşük olan öğrencilere göre fiziksel istismar, cinsel istismar ve fiziksel ihmale maruz kalma düzeyinin daha yüksek olduğu belirlendi. Ak (2020), 149 üniversite öğrencisiyle yaptığı bir çalışmada, internette, 4-6 saatten fazla zaman geçiren katılımcıların cinsel istismar puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (163). Shi ve ark. (2020), 922 üniversite öğrencisiyle yaptığı bir çalışmada, çocukluk çağı travma yaşantısı yüksek olan üniversite öğrencilerinin internette çok fazla vakit geçirdikleri ve

daha yoğun oyun oynama davranışları gösterdikleri saptanmıştır (164). Çocukluk çağı travması yaşamış olan çocukların sosyal geri çekilme yaşayabilecekleri ve buna bağlı olarak da sosyal medyada daha fazla zaman geçirme arttırabileceğini ifade edebiliriz.

Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri İle ABTÖ Alt Ölçeklerinin Toplam Puan Ortalamalarının Tartışması

Cinsiyete Göre

Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre psikolojik özerklik ve denetleme/kontrol düzeylerini daha fazla algıladıkları belirlendi. Yurttaş (2010), 11-15 yaş aralığına 467 kişiyle yaptığı çalışmada, kabul/ ilgi, psikolojik özerklik ve denetleme düzeylerinin kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır (140). Kapudere (2020), 419 üniversite öğrencisinden oluşan bir çalışmada, kadın öğrencilerin algıladıkları demokratik tutum puanları erkeklere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (165). Özdemir (2015)'in lisede öğrenim gören 625 ergen ile yaptığı çalışmada, kız öğrencilerin denetleme puanları, erkek öğrencilerin denetleme puanlarından yüksek bulunmuştur. Psikolojik özerklik puanları ortalamaları cinsiyet değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır (166). Yaşanılan bölgeye göre kız çocuklarının erkek çocuklarına göre okula gitme oranlarının daha düşük olması nedeniyle, okula giden kız çocuklarına uygulanan denetleme ve kontrol düzeylerinin yüksek olabileceği düşünülmektedir.

Sınıf Değişkenine Göre

Lise 1. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin, diğer öğrencilere kıyasla kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve denetleme/kontrol düzeyinin daha yüksek olduğu belirlendi. Özdemir (2015), lisede öğrenim gören 625 kişiyle yaptığı çalışmada, kabul/ilgi ve denetleme puanları ortalamaları, öğrenim gördüğü sınıf değişkenine göre değerlendirildiğinde, 9. sınıfta öğrenim gören adölesanların 10., 11. ve 12. sınıfta öğrenim gören adölesanların puanlarından yüksek olduğu saptanmıştır (166). Subaşı ve Özçelik (2019), 604 lise öğrencisiyle yaptığı bir araştırmada, 9. sınıfta öğrenim gören adölesanlar, ebeveynleri 12. sınıfta öğrenim görenlere göre daha denetleyici ve kontrol edici algıladıkları saptanmıştır

(167). Lise öğrenimine yeni başlayan bireyler yetişkinliğe geçiş sürecinde olduğundan dolayı, ebeveynlerin çocuklarının yanlış tercihlerde bulunmasının önüne geçmek için birtakım tedbirlerin uygulandığı düşünülmektedir.

Ekonomik duruma göre

Ekonomik durumu yeterli olan öğrencilerin, psikolojik özerklik ve denetleme/kontrol düzeyinin daha yüksek olduğu belirlendi. Alpoğuz'un (2014) 569 öğrenciyle yaptığı bir çalışmada, ekonomik düzey arttıkça çocukların anne babalarını daha demokratik, azaldıkça daha otoriter algıladığı saptamıştır (168). Mutallimova (2014), 400 lise öğrencisi ile yaptığı çalışmasında, ailenin ekonomik düzeyi arttıkça, öğrencilerin psikolojik özerkliklerinin de arttığını saptamışlardır (169). Gönen G. (2014), 405 üniversite öğrencisiyle yaptığı bir çalışmada, ekonomik durum arttıkça anne babanın gösterdiği demokratik tutumda artış olduğu saptanmıştır (170). Ekonomik refah seviyesinin yüksek olması ebeveynlerin davranışlarına etki etmekte ve böyle bir ortamda yetişen çocukların, kendilerini ebeveynlerinin kontrolünde olan ve ilişkilerinde özerk davranabilen bireyler olarak algıladıkları düşünülmektedir.

Kardeş Sayısına Göre

Kardeş sayısı fazla olan öğrencilerin, denetleme/kontrol düzeyinin daha yüksek olduğu belirlendi. Mutallimova (2014), 400 lise öğrencisi ile yaptığı çalışmada, kardeş sayısı fazla olan öğrencilerin algıladıkları denetleme/kontrol düzeyinin de yüksek olduğu saptanmıştır (169). Sak ve ark. (2015), çocuğu olan 258 anne babayla yaptığı bir çalışmada, kardeş sayısı fazla olan çocukların yüksek oranda otoriter tutuma maruz kaldıklarını saptamıştır (171). Bölgede yaşayan ailelerde annenin ve babanın tarlada ve bahçede birlikte çalışması nedeniyle evdeki çocukların birbirlerinin bakımından sorumlu tutulması nedeniyle öğrencilerin kendilerini daha yüksek oranda kontrol ve denetleme altında hissettikleri düşünülmektedir.

Aile Tipine Göre

Çekirdek ailede yaşayan öğrencilerin, geniş ailede yaşayanlara kıyasla denetleme/kontrol durumlarının daha yüksek olduğu belirlendi. Kaşıkçı (2019), ebeveynleriyle birlikte 15-25 yaş arası 50 lise öğrencisini kapsayan bir araştırmada, çekirdek ailede yetişen ergenlerin annelerini daha cezalandırıcı olarak algılarken geniş ailede olan annelerin ise çocuklarına aşırı annelik tutumu sergiledikleri ortaya çıkmıştır (172). Çekirdek ailelerde ebeveynler, çocuklarını ev içerisinde oluşturdıkları uzlaş ve kontrol mekanizmasıyla kendi doğrularını temel alarak yetiştirebilmektedirler. Ancak geniş ailede bir kişinin çocuğa verdiği ceza diğer kişi için göz yumulmayacak bir durum olarak değerlendirilebilmektedir (173). Çocuk sayısı az olan çekirdek ailelerde, ebeveynlerin çocuklarından başka ilgilenebileceği kişi sayısının az olması nedeniyle anne babaların çocuklarına yönelik ilgi alaka ve denetimi daha yoğun olmaktadır. Bu nedenle çekirdek ailelere sahip çocukların ebeveyn denetim ve kontrolünü daha yoğun hissettikleri düşünülmektedir.

Anne Ve Baba Eğitim Düzeyine Göre

Anne ve baba eğitim seviyesi yüksek olan öğrencilerin, diğer öğrencilere göre kabul/ilgi ve denetleme/kontrol düzeyinin daha yüksek olduğu belirlendi. Gönen G. (2014), 405 üniversite öğrencisiyle yaptığı bir çalışmada, anne ve babanın eğitim seviyesi arttıkça, öğrencilerin algıladığı demokratik tutumda artış olduğu saptanmıştır. Çalışmaya göre annenin eğitimi seviyesi arttıkça sıcak ve destekleyici ana babalık davranışları da artmaktadır (170). Karlı (2019), 200 lise öğrencisiyle yaptığı bir çalışmada, eğitim seviyesi lise ve üstü olan babaların, daha demokratik davranışlar gösterdiği saptanmıştır (174). Sayın (2010), bir çalışmada anne ve baba eğitim seviyelerinin yüksek olması kabul/ ilgi ve psikolojik özerklik düzeyinin anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir (175). Öğrenim düzeyinin yükselmesi anne ve babanın olaylara farklı bakış açılarıyla bakabilme, olayları birçok açıdan değerlendirebilme yeteneğini geliştirmektedir. Eğitim seviyesi yüksek ebeveynler çocuklarını aile içerisinde bir birey olarak kabul etmekte, koşulsuz sevgi ve saygı göstermektedir (176). Dolayısıyla ebeveyn eğitim seviyesi yüksek olan öğrencilerin daha sık ebeveyn dikkat ve ilgisine maruz kalacağı düşünülmektedir.

Ruhsal Kronik Rahatsızlık Durumuna Göre

Ruhsal kronik rahatsızlığı olmayan öğrencilerin algıladığı denetleme/kontrol düzeyinin daha yüksek olduğu belirlendi. Türker (2021), 297 ergenle yaptığı bir araştırmada, ergenlerin algıladığı otoriter tutum arttığında depresyon düzeylerinin de arttığı saptanmıştır (150). Zerenoglu (2011), 181 üniversite öğrencisiyle yaptığı bir çalışmada, olumlu anne baba tutumu arttıkça depresyon yaşıntı sıklığı azalmaktadır (177). Çocuklara ne kadar sevgi/kabul gösterileceği ve ne ölçüde sıkı denetim uygulanacağı kültürden kültüre değişmektedir (178). Psikolojik olarak rahatsız olan öğrencilerin anne babalarının daha yoğun denetim ve kontrolü altında oldukları düşünülmektedir.

Sigara Kullanma Durumuna Göre

Sigara kullanmayan öğrencilerin diğer öğrencilere göre kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve denetleme/kontrol düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlendi. Liao (2013), 1001 ortaokul ve lise öğrencisiyle yaptığı bir çalışmada, olumsuz ebeveyn tutum ve davranışlarının, ergenlerin sigara kullanımı üzerinde önemli etkilere sahip olduğu saptanmıştır (179). Schuler ve ark. (2019), 12.038 ergenden oluşan bir çalışmada, olumsuz ebeveyn etkilerinin, ergenlerin sigara içme davranışlarıyla önemli ölçüde bağlantılı olduğu saptanmıştır (180). Anne baba tutumları olumlu düzeyde olan öğrencilerin kötü alışkanlıklara yakalanma ihtimalinin düşük olduğunu ifade edebiliriz.

Alkol Kullanma Durumuna Göre

Alkol kullanmayan öğrencilerin, diğer öğrencilere göre denetleme/kontrol düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlendi. Yap ve ark. (2017), yaptığı sistematik derleme çalışmasında, ebeveyn kontrolü arttıkça, ergen alkol kullanım oranının azaldığı saptamıştır (181). Rusby ve ark. (2018), 13-14 yaş arası 400 ergenle yaptığı bir çalışmada, daha düşük ebeveyn izleminin ergenlerde artan tütün ve alkol başlangıcı ve davranışıyla ilişkili olduğu saptanmıştır (91). Yetişkinliğe geçiş aşamasında olan bu dönemde ebeveynleri tarafından etkili bir kontrol mekanizmasıyla takip edilen çocukların daha az riskli davranışlarda bulunabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle alkol kullanmayan bireylerin denetleme/kontrol seviyelerini daha yüksek algıladıkları düşünülmektedir.

Günlük İnternet Kullanımına Göre

Günlük internet kullanımı 7 saat ve üzeri olan öğrencilerin, internet kullanmayan yada internet kullanım süresi düşük öğrencilere göre psikolojik özerklik düzeyinin daha yüksek olduğu belirlendi. Özdemir (2015), lisede öğrenim gören 625 ergen ile yaptığı çalışmada, günlük internet kullanma süresi 1 saatten az olan ergenlerde, internet kullanım süresi 1-4 arası olan ve 4 saatten fazla olan ergenlere göre psikolojik özerklik puanlarının yüksek olduğu saptanmıştır (166). Dede (2019), 301 lise öğrencisiyle yaptığı bir çalışmaya göre öğrencilerin problemleri internet kullanımı düzeyleri arttıkça psikolojik özerkliğinin azaldığı saptanmıştır (138).

Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri İle BYM-TÖ Toplam ve Alt Ölçeklerinin Toplam Puan Ortalamalarının Tartışması

Cinsiyete Göre

Kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle ikili ilişkiler, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle sosyal ilişkiler ve bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin aile ve sosyal çevre ilişkileri düzeylerinin olumlu yönde olduğu belirlendi. Serowoky ve Kwasky (2017), 297 üniversite öğrencisiyle yapılan bir çalışmada, erkeklerin kadınlardan daha fazla uyuşturucu madde kullandığı saptanmıştır (182). Burak ve ark. (2020), 1235 lise öğrencisiyle yaptığı bir çalışmada, sigara ve madde kullanım oranlarının erkek öğrencilerde daha fazla olduğunu saptadı (55). Oğuz ve Öğretir Özçelik (2018), 17-18 yaş aralığındaki 201 öğrenciyle yapılan bir çalışmada, erkeklerin daha fazla bağımlılık yapıcı madde kullandığını saptanmıştır (183). Kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre bağımlılık yapıcı maddeyi kullanma oranlarının düşük olması nedeniyle madde kullanan bireylere yönelik daha bilinçli tutum sergileyebilecekleri düşünülmektedir.

Sınıf Değişkenine Göre

Lise 1. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin diğer düzeylerde öğrenim gören öğrencilere göre, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutum düzeylerinin istendik yönde olumlu olduğu belirlendi. Altunkürek ve Özer (2020), 515 lise öğrencisiyle yaptığı bir çalışmada, sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin madde kullanımına yönelik bilinç seviyelerinin azaldığını saptamıştır (184). Visser Routledge (2007), 12-19 yaş arası 1918

ergenle yaptığı çalışmada, sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin madde kullanımına daha fazla yöneldiklerini saptamıştır (185). Bülbül ve Odacı (2018), 903 lise öğrencisiyle yaptığı bir çalışmada, sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin maddeye yönelik eğilimlerinin de arttığını saptamıştır (186).

Barınılan Yere Göre

Ailesi ile birlikte yaşayan öğrencilerin, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle ikili ilişkiler ve bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle sosyal ilişkiler düzeylerinin istendik yönde daha olumlu olduğu belirlendi. Seva ve ark.(2019), 16-19 yaş gurubunda 1100 öğrenciyle yapılan bir çalışmada, öğrencilerde madde deneme oranının, evde tek başına veya arkadaşıyla kalanlarda, ailesiyle birlikte kalanlara göre 2.43 kat fazla olduğu tespit saptamıştır (187). Serowoky ve Kwasky (2017), 297 üniversite öğrencisiyle yaptığı bir çalışmada, uyuşturucu madde kullanımı yurttan kalan öğrencilerde ailesiyle kalan öğrencilere göre daha fazla olduğu saptanmıştır (188). Kılıç ve Uzunçakmak (2020), 1560 üniversite öğrencisiyle yaptığı bir çalışmada, ailesiyle birlikte yaşayan öğrencilerin diğer öğrencilere göre maddeye yönelik eğilimlerinin daha az olduğu saptanmıştır (189).

Aile Tipine Göre

Çekirdek ailede yaşayan öğrencilerin, geniş ailede yaşayan öğrencilere göre bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle ikili ilişkiler düzeyinin istendik yönde daha olduğu belirlendi. Bülbül ve Odacı (2018), 903 lise öğrencisiyle yaptığı bir çalışmada, ebeveynlerini otoriter tutumda algılayan öğrencilerin madde kullanımına yönelik eğilimi daha yüksek saptanmıştır (186). Çekirdek tipi ailelerde, ebeveynler çocuklarını başka birinin müdahalesi olmadan istedikleri şekilde yetiştirebileceği, suç ve suç olmayan konularındaki düşüncelerini netleştirebileceği için çocukların madde kullanan bireylere yönelik daha duyarlı ve dikkatli olacağı düşünülmektedir.

Anne/Baba Hayatta Olma Yada Birlikte Yaşama Durumuna Göre

Annesi hayatta olan öğrencilerin, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle ikili ilişkiler, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle sosyal ilişkiler, bağımlılık yapıcı

madde kullanan bireylerin aile ve sosyal çevre ilişkileri düzeyleri, anne babası birlikte yaşayan öğrencilerin ise, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin kişilik yapıları düzeyinin istendik yönde daha olumlu olduğu belirlendi. Emekdar ve ark. (2017), 1069 lise öğrencisiyle yaptığı bir çalışmada, sigara içme prevalansı anne ve/veya babası ölen veya ayrı yaşayanlarda anne ve babası hayatta olan ve birlikte yaşayanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (190). Passos ve ark. (2006)'da 1.054 öğrenciyle yapmış oldukları bir çalışmada, ebeveynleri boşanmış veya ölmüş olan öğrenciler arasında tütün, esrar ve yaşam boyu sakinleştirici kullanımı daha yaygın olduğu saptanmıştır (191). Giordano ve ark (2014), İsveç'te 15-26 yaş arası tüm bireylerle yapılan bir çalışmada, ebeveynlerini kaybeden çocukların yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde olmayanlara göre 2 kat daha fazla madde bağımlılığı geliştirdikleri saptanmıştır (192). Özellikle doyuran, besleyen ve ihtiyaçlarını karşılayan annenin yokluğu, çocuğun içselleştirdiği bir nesneden mahrum kalmasına neden olmaktadır. Böyle bir durumda, duygu düzenlemeyi sağlamak için kişi madde kullanımı gibi her zaman dışarıdan gelen bir nesneye ihtiyaç duymaktadır (193). Anne yada babadan birinin öldüğü yada ebeveynlerin birlikte olmadığı parçalanmış ailelerde çocuklar, pozitif aile ortamının oluşturduğu özelliklerden yararlanamayacağı ve böylece madde kullanan bireylere yönelik bilinçsiz bir tutum içinde olacağı düşünülmektedir.

Anne Eğitim Düzeyine Göre

Anne eğitim seviyesi yüksek olan öğrencilerin, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin toplumsal bakış açıları ve bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin aile ve sosyal çevre ilişkileri düzeylerinin istendik yönde daha olumlu olduğu belirlendi. Öz ve Alkevi (2018), 513 üniversite öğrencisiyle yaptığı bir çalışmada, anne eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin, madde kullanımı ve bağımlılığı konusunda daha bilinçli olduğu belirlenmiştir (194). Kılıç ve Uzunçakmak (2020), 1560 üniversite öğrencisiyle yaptığı bir çalışmada, annenin eğitim seviyesi düştükçe, öğrencilerin madde kullanımına yönelik eğiliminin arttığı saptanmıştır (189). Annenin eğitim seviyesinin yüksek olması çocukların madde kullanan bireylere yönelik daha duyarlı ve dikkatli olmalarına neden olabileceği düşünülmektedir.

Baba Tutumuna Göre

Babası demokratik tutumda olan öğrencilerin, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin kişilik yapıları ve bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle sosyal ilişkiler düzeylerinin istendik yönde daha olumlu olduğu belirlendi. Moreno (2017), 919 ergenle yaptığı bir çalışmada, olumsuz ebeveyn-ergen etkileşiminin, ergenlik döneminde alkol ve esrar kullanımına başlama ile güçlü bir ilişkisinin olduğu saptanmıştır (195). Öztekin ve ark.(2017), 707 lise öğrencisiyle yaptığı bir çalışmada, ebeveynleri demokratik tutumda olan öğrenciler, madde kullanımına yönelik daha olumsuz bir tutum benimsedikleri saptanmıştır (89). Look eve Mak (2013), 805 ortaokul öğrencisiyle yaptığı bir çalışmada, ebeveynlerini otoriter olarak algılayan ergenlerin, sigara içme olasılığının daha yüksek olduğu saptanmıştır (196). Demokratik ebeveyn tutumunun olduğu sağlıklı aile ortamında öğrencilerin madde kullanan bireylere karşı daha temkinli ve duyarlı olacakları düşünülmektedir.

Günlük İnternet Kullanımına Göre

İnternet kullanmayan öğrencilerin, internet kullanan yada internet kullanım seviyesi yüksek öğrencilere göre bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutum düzeylerinin istendik yönde daha olumlu olduğu belirlendi. Alaçam ve ark. (2015), 2096 üniversite öğrencisiyle yaptığı çalışmada, internet bağımlılığı olan öğrencilerde sigara ve alkol kullanım oranlarının, internet bağımlılığı olmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (197). Yen ve ark. (2007), Tayvanda 3662 lise öğrencisiyle yaptığı bir çalışmada, madde kullanımı ile internet bağımlılığı arasında güçlü bir ilişki olduğu saptanmıştır (198). İnternet sağlayıcıları ile her türlü olumsuz ve yanlış bilgilere ulaşılabilirdiği düşünüldüğünde, internet kullanmayan öğrencilerin madde kullanımına özendirilecek her türlü ortamdan kaçınabileceği böylece madde kullanan kişilere yönelik daha duyarlı ve dikkatli olacağı düşünülmektedir.

6.SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1.SONUÇ

Lise öğrencilerinin çocukluk çağı travmatik yaşantıları anne baba tutumları ve madde kullanan bireylere yönelik tutumları ile etkileyen değişkenleri belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmanın sonucunda:

- ✓ Öğrencilerin %75.0'ının erkek olduğu,
- ✓ Öğrencilerin %46.2'sinin lise 1.sınıfta öğrenim gördüğü,
- ✓ Öğrencilerin %44.9'unun ekonomik durumunun yeterli olduğu,
- ✓ Öğrencilerin %77.6'sının ailesiyle birlikte yaşadığı,
- ✓ Öğrencilerin yaşlarının 14 ile 19 yaş aralığında değiştiği ve yaş ortalamasının ise 15.44 olduğu,
- ✓ Öğrencilerin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumlarının istendik yönde olumlu olduğu,
- ✓ Öğrencilerin çocukluk çağı travma yaşantılarının düşük düzeyde olduğu,
- ✓ Öğrencilerin anne baba tutumlarından en çok kabul/ilgiyi, daha sonra sırayla denetleme/kontrolü ve psikolojik özerkliği algıladığı,
- ✓ Erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre daha fazla fiziksel istismara maruz kaldığı,
- ✓ Ekonomik durumu yetersiz olan öğrencilerin daha fazla çocukluk çağı travmalarına maruz kaldığı,
- ✓ Geniş ailede yaşayan öğrencilerin cinsel istismara maruz kalma durumlarının daha fazla olduğu,
- ✓ Annesi okuryazar olmayan öğrencilerin daha fazla fiziksel istismar, annesi ilkökul mezunu olan öğrencilerin daha fazla duygusal istismar, annesi okuryazar olan öğrencilerin daha fazla duygusal ihmale maruz kaldığı,
- ✓ Annesi tarafından ihmal edilen öğrencilerin daha fazla duygusal istismar, cinsel istismar, duygusal ihmale maruz kaldığı,
- ✓ Babası tarafından ihmal edilen öğrencilerin daha fazla duygusal istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmale maruz kaldığı,
- ✓ Sorununu paylaşmayan öğrencilerin daha fazla duygusal istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmale maruz kaldığı,

- ✓ Fiziksel kronik rahatsızlığı olan öğrencilerin daha fazla fiziksel ihmale maruz kaldığı,
- ✓ Ruhsal kronik rahatsızlığı olan öğrencilerin, daha fazla duygusal istismar, cinsel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmale maruz kaldığı,
- ✓ Sigara, alkol, madde kullanan öğrencilerde çocukluk çağı travma yaşantılarının görülme oranının daha fazla olduğu,
- ✓ Günlük 7 saat ve üzeri internet kullanan öğrencilerin ise, daha fazla duygusal ihmale maruz kaldığı,
- ✓ Kadın öğrencilerin psikolojik özerklik ve denetleme/kontrol düzeylerinin daha yüksek olduğu,
- ✓ Lise 1. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin, kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve denetleme/kontrol düzeylerinin daha yüksek olduğu,
- ✓ Ekonomik durumu yeterli olan öğrencilerin psikolojik özerklik ve denetleme/kontrol düzeyinin daha yüksek olduğu,
- ✓ Ailesiyle birlikte yaşayan öğrencilerin denetleme/kontrol algılarının daha fazla olduğu,
- ✓ Öğrencilerin kardeş sayısı arttıkça denetleme/kontrol algı düzeylerinin de arttığı,
- ✓ Çekirdek aile içerisinde yaşayan öğrencilerin, denetleme/kontrol düzeylerinin daha yüksek olduğu,
- ✓ Babası yüksekokul mezunu olan öğrencilerin, kabul/ilgi ve denetleme/kontrol düzeylerinin daha yüksek olduğu,
- ✓ Annesi yüksekokul mezunu olan öğrencilerin, kabul/ilgi ve denetleme/kontrol düzeylerinin daha yüksek olduğu,
- ✓ Ruhsal kronik rahatsızlığı olan öğrencilerin denetleme/kontrol algı düzeyinin daha fazla olduğu,
- ✓ Sigara kullanmayan öğrencilerin, kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve denetleme/kontrol düzeylerinin daha yüksek olduğu,
- ✓ Alkol kullanmayan öğrencilerin, denetleme/kontrol düzeylerinin daha yüksek olduğu,
- ✓ Öğrencilerin internet kullanım süresi arttıkça psikolojik özerklik algılarının da arttığı,
- ✓ Kadın öğrencilerin, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle ikili ilişkiler, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle sosyal ilişkiler ve bağımlılık yapıcı

madde kullanan bireylerin aile ve sosyal çevre ilişkileri düzeylerinin, istendik yönde daha olumlu olduğu,

- ✓ Ailesi ile birlikte yaşayan öğrencilerin, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle ikili ilişkiler ve kullanan bireylerle sosyal ilişkiler düzeylerinin istendik yönde daha olumlu olduğu,
- ✓ Sınıf düzeyi arttıkça, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumlarının istendik yönde daha olumlu olduğu,
- ✓ Kardeşi olmayan öğrencilerin, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin toplumsal bakış açıları düzeyinin istendik yönde daha olumlu olduğu,
- ✓ Çekirdek aile içerisinde yaşayan öğrencilerin, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle ikili ilişkiler düzeyinin istendik yönde daha olumlu olduğu,
- ✓ Annesi hayatta olan öğrencilerin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumlarının istendik yönde daha olumlu olduğu,
- ✓ Anne babası birlikte yaşayan öğrencilerin, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin kişilik yapıları düzeyinin daha yüksek olduğu,
- ✓ Annesi yüksekokul mezunu olan öğrencilerin, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin toplumsal bakış açıları ve kullanan bireylerin aile ve sosyal çevre ilişkileri, düzeylerinin daha yüksek olduğu,
- ✓ Babası demokratik tutum sergileyen öğrencilerin, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin kişilik yapıları ve kullanan bireylerle sosyal ilişkiler düzeylerinin, daha yüksek olduğu,
- ✓ Ruhsal kronik rahatsızlığı olan öğrencilerin, bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle ikili ilişkiler, kullanan bireylerle sosyal ilişkiler ve kullanan bireylerin aile ve sosyal çevre ilişkileri düzeylerinin istendik yönde daha olumlu olduğu,
- ✓ Ailesiyle birlikte yaşayan öğrencilerin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik düzeylerinin de istendik yönde daha olumlu olduğu,
- ✓ Öğrencilerin kardeş sayısı, evde oturan kişi sayısı, aile tipi, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi, anne tutumu, baba tutumu, sorun paylaşma durumu, en uzun yaşanılan yer, fiziksel kronik rahatsızlık durumu, ruhsal kronik rahatsızlık durumu ve madde kullanma durumu değişkenlerine göre fiziksel istismar alt ölçeği toplam puanı ile istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı,
- ✓ Öğrencilerin cinsiyet, kardeş sayısı, evde oturan kişi sayısı, aile tipi, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi, en uzun yaşanılan yer, fiziksel kronik rahatsızlık durumu, madde kullanma durumu ve günlük internet kullanma durumu

değişkenlerine göre duygusal istismar alt ölçeği toplam puanı ile istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı,

- ✓ Öğrencilerin cinsiyet, kardeş sayısı, evde oturan kişi sayısı, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba tutumu, sorun paylaşma durumu, en uzun yaşanan yer ve fiziksel kronik rahatsızlık durumu değişkenlerine göre cinsel istismar alt ölçeği toplam puanı ile istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı,
- ✓ Öğrencilerin cinsiyet, kardeş sayısı, evde oturan kişi sayısı, aile tipi, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, oturulan ev, anne baba kronik rahatsızlık durumu, anne tutumu, en uzun yaşanan yer ve madde kullanma durumu değişkenlerine göre fiziksel ihmal alt ölçeği toplam puanı ile istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı,
- ✓ Öğrencilerin cinsiyet, kardeş sayısı, evde oturan kişi sayısı, aile tipi, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi, en uzun yaşanan yer, fiziksel kronik rahatsızlık durumu ve madde kullanma durumu değişkenlerine göre duygusal ihmal alt ölçeği toplam puanı ile istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı,
- ✓ Öğrencilerin kardeş sayısı, evde oturan kişi sayısı, aile tipi, anne baba birlikteliği, en uzun yaşanan yer ve fiziksel kronik rahatsızlık durumu değişkenlerine göre ÇÇTÖ toplam puan ortalaması ile istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı,
- ✓ Öğrencilerin cinsiyet, barınılan yer, kardeş sayısı, aile tipi, anne baba birlikteliği, oturulan ev, anne baba kronik rahatsızlık durumu, fiziksel kronik rahatsızlık durumu, alkol kullanma durumu, madde kullanma durumu ve günlük internet kullanma durumu değişkenlerine göre kabul / ilgi alt ölçeği toplam puanı ile istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı,
- ✓ Öğrencilerin barınılan yer, kardeş sayısı, evde oturan kişi sayısı, aile tipi, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, oturulan ev, anne baba kronik rahatsızlık durumu, sorun paylaşma durumu, fiziksel kronik rahatsızlık durumu, ruhsal kronik rahatsızlık durumu, alkol kullanma durumu ve madde kullanma durumu değişkenlerine göre psikolojik özerklik alt ölçeği toplam puanı ile istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı,
- ✓ Öğrencilerin ekonomik durum, evde oturan kişi sayısı, anne baba birlikteliği, anne baba kronik rahatsızlık durumu, sorun paylaşma durumu, fiziksel kronik rahatsızlık durumu ve madde kullanma durumu değişkenlerine göre denetleme / kontrol alt ölçeği toplam puanı ile istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı,

- ✓ Öğrencilerin barınılan yer, kardeş sayısı, evde oturan kişi sayısı, aile tipi, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi, anne baba kronik rahatsızlık durumu, fiziksel kronik rahatsızlık durumu ve madde kullanma durumu değişkenlerine göre ABTÖ toplam puanı ile istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı,
- ✓ Öğrencilerin ekonomik durum, kardeş sayısı, babanın hayatta olma durumu, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, anne tutumu, baba tutumu, sorun paylaşma durumu, en uzun yaşanan yer değişkenlerine göre bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle ikili ilişkiler alt ölçeği toplam puanı ile istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı,
- ✓ Öğrencilerin cinsiyet, ekonomik durum, barınılan yer, kardeş sayısı, aile tipi, annenin hayatta olma durumu, babanın hayatta olma durumu, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, anne tutumu, sorun paylaşma durumu, en uzun yaşanan yer ve madde kullanma durumu değişkenlerine göre bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin kişilik yapıları alt ölçeği toplam puanı ile istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı,
- ✓ Öğrencilerin ekonomik durum, kardeş sayısı, aile tipi, babanın hayatta olma durumu, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, anne tutumu ve en uzun yaşanan yer değişkenlerine göre bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerle sosyal ilişkiler alt ölçeği toplam puanı ile istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı,
- ✓ Öğrencilerin cinsiyet, ekonomik durum, barınılan yer, aile tipi, annenin hayatta olma durumu, babanın hayatta olma durumu, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi, anne tutumu, baba tutumu, sorun paylaşma durumu ve en uzun yaşanan yer madde kullanma durumu değişkenlerine göre bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin toplumsal bakış açıları alt ölçeği toplam puanı ile istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı,
- ✓ Öğrencilerin ekonomik durum, barınılan yer, kardeş sayısı, aile tipi, babanın hayatta olma durumu, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi, anne tutumu, baba tutumu, en uzun yaşanan yer ve madde kullanma durumu değişkenlerine göre bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylerin aile ve sosyal çevre ilişkileri alt ölçeği toplam puanı ile istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı,
- ✓ Öğrencilerin ekonomik durum, kardeş sayısı, aile tipi, babanın hayatta olma durumu, anne baba birlikteliği, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, anne

tutumu, en uzun yaşanan yer ve madde kullanma durumu değişkenlerine göre BYM-TÖ toplam puanı ile istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlendi.

6.1.ÖNERİLER

- ✓ Çocukluk çağında oluşan istismar ve ihmalin negatif etkilerini azaltmanın en etkili yolu yaşanmasını engel olmaktır. Bu kapsamda, istismar ve ihmal yaşantılarını engellenebilmesi için toplumsal duyarlılık ve farkındalığın artırılması, toplumsal koruma programlarının geliştirilmesi, ailelerin eğitim seviyelerinin artırılması, ayrıca muhtemel tüm risk etkenlerinin ortadan kaldırılması,
- ✓ İlerleyen dönemlerde olumsuz davranışlarda bulunmasını önlemek için, istismar ve ihmale maruz kalmış öğrencilerin belirlenerek, gerekli sosyal destek ve rehabilitasyon hizmetinin ulaştırılması,
- ✓ Olumsuz tutuma sahip olan ebeveynler tespit edilerek bu ailelere yönelik çocuk yetiştirme konularında eğitim programlarının geliştirilmesi,
- ✓ Lise öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumlarında ve bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımına ilişkin tutumlarında, bu maddeleri tanıma, bilme ve zararlarını öğrenme konularında öğrencilere rehberlik ve danışma hizmetlerinin verilmesi,
- ✓ Çocukluk çağı travmatik yaşantıları olan öğrencilerin, riskli davranışlar, ergenlik dönemindeki değişimler ve arkadaşlık ilişkileri gibi konularda öğretmenlere ve ailelere bilgi seviyelerini arttırmaya yönelik eğitim programlarının yapılması,
- ✓ Toplum Ruh Sağlığı Hemşirelerinin, aile ortamında erken çocukluk döneminden başlayarak çocuğun duygusal gelişiminin güçlendirilmesi ve sosyal becerilerinin geliştirilmesi amaçları doğrultusunda ailelere psikoeğitim desteğinin sağlanmasına yönelik planlamalarının yapılması önerilebilir.

7. KAYNAKLAR

1. Mitchell SG, Gryczynski J, O'Grady KE, Schwartz RP. SBIRT for adolescent drug and alcohol use: current status and future directions. *Journal of Substance Abuse Treatment*. 2013;44(5):463-72.
2. Uzun S, Kelleci M. Lise öğrencilerinde madde bağımlılığı: Madde bağımlılığından korunma konusundaki öz yeterlikleri ve ilişkili faktörler. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*. 2018; 31(4):356-63.
3. Kurupınar A, Erdamar G. Ortaöğretim öğrencilerinde görülen madde bağımlılığı alışkanlığı ve yaygınlığı: Bartın ili örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 2014; 16(1):65-84.
4. Karataş H, Kandemir H, Kandemir SB, Reşit A. Lise öğrencilerinde riskli madde kullanımının incelenmesi. *Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*. 2015; 13(1):23-31.
5. Türkiye’de genel nüfusta tütün alkol ve madde kullanımına yönelik tutum ve davranış raporu. Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı. 2018.
<http://www.narkotik.pol.tr/turkiyede-genel-nufusta-tutun-alkol-ve-madde-kullanimina-yonelik-tutum-ve-davranis-arastirmasi-raporu-yayimlanmistir> (erişim tarihi: 11.10.2020).
6. TÜİK. Sağlık Araştırmaları. 2019.
<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Saglik-ve-Sosyal-Koruma-101>.(erişim tarihi: 11.10.2020).
7. EMCDDA. Uyuşturucu kullanımı yaygınlığı ve trendler. 2017.
<https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/4541/TDAT17001TRN.pdf> (erişim tarihi: 11.10.2020).
8. Obadeji A, Kumolalo BF, Oluwole LO, Ajiboye AS, Dada MU, Ebeyi RC. Substance Use among Adolescent High School Students in Nigeria and Its Relationship with Psychosocial Factors. *J Res Health Sci*. 2020; 20(2):e00480.
9. Birhanu AM, Bisetegn TA, Woldeyohannes SM. High prevalence of substance use and associated factors among high school adolescents in Woreta Town, Northwest Ethiopia: multi-domain factor analysis. *BMC Public Health*. 2014; 20(14): 1186.
10. Barbosa VC, Campos WD, Lopes S. Prevalence of alcohol and tobacco use among Brazilian adolescents: a systematic review. *Rev Saude Publica*. 2012; 46(5):901-17
11. Gallegos MI, Zaring-Hinkle B, Wang N, Bray JH. Detachment, peer pressure, and age of first substance use as gateways to later substance use. *Drug Alcohol Depend*. 2021. 1;218:108352.
13. Whitesell M, Bachand A, Peel J, Brown M. Familial, social, and individual factors contributing to risk for adolescent substance use. *Journal of Addiction*. 2013;2013:579310.
12. Aksoy K. Lise öğrencilerinin bağımlılık yapan maddelere ilişkin tutumları ve bu tutumlara etki eden değişkenlerin incelenmesi (Malatya ili örneği). 2006, İnönü Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 37 sayfa, Malatya (Yrd.Doç.Dr . Mehmet ÜSTÜNER)

14. Derman MT, Başal HA. Okulöncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki. Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2013;2(1):115-44.
15. Erci B. Lise öğrencilerinde madde bağımlılığı ve etkileyen ailesel faktörler. Atatürk Üniv. Hemşirelik Yüksekokul Dergisi. 1999;2(1):83-94.
16. Thomas SA, Brick LA, Micalizzi L, Wolff JC, Frazier EA, Graves H, Esposito-Smythers C, Spirito A. Parent-adolescent relationship characteristics and adolescent cannabis use: A growth curve analysis. Am J Drug Alcohol Abuse. 2020, 2;46(5):659-669.
17. Prins SJ, Kajeepeta S, Pearce R, Beardslee J, Pardini D, Cerda M. Identifying sensitive periods when changes in parenting and peer factors are associated with changes in adolescent alcohol and marijuana use. Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol. 2021; 56(4):605-617.
18. Meisel SN, Colder CR. An examination of the joint effects of adolescent interpersonal styles and parenting styles on substance use. Dev Psychopathol. 2021; 15:1-19.
19. Berge J, Sundell K, Öjehagen A, Hakansson A. Role of parenting styles in adolescent substance use: results from a Swedish longitudinal cohort study. BMJ Open. 2016, 14;6(1):e008979.
20. Oral R, Ramirez M, Coohey C, Nakada S, Walz A, Kuntz A, et al. Adverse childhood experiences and trauma informed care: the future of health care. Pediatric Research. 2016; 79(1-2):227-33.
21. Taghian NR, McHugh RK, Griffin ML, Chase AR, Greenfield SF, Weiss RD. Associations between Childhood Abuse and Chronic Pain in Adults with Substance Use Disorders. Subst Use Misuse. 2021; 56(1):87-92
22. King CD, Hilton BT, Greenfield SF, McHugh RK, Griffin ML, Weiss RD, Ressler KJ. Anxiety sensitivity and grit as mediators between childhood abuse and relapse risk for substance use. Child Abuse Negl. 2020; 107:104568
23. Afifi TO, Taillieu T, Salmon S, Davila IG, Stewart-Tufescu A, Fortier J, Struck S, Asmundson GJG, Sareen J, MacMillan HL. Adverse childhood experiences (ACEs), peer victimization, and substance use among adolescents. Child Abuse Negl. 2020; 106:104504.
24. Kameg BN, Lindsay D, Lee H, Mitchell A. Substance Use and Exposure to Adverse Childhood Experiences in Undergraduate and Graduate Nursing Students. J Am Psychiatr Nurses Assoc. 2020; 26(4):354-363.
25. Hagborg JM, Thorvaldsson V, Fahlke C. Child maltreatment and substance-use-related negative consequences: Longitudinal trajectories from early to mid adolescence. Addict Behav. 2020; 106:106365

26. Kumar N, Stowe ZN, Han X, Mancino MJ. Impact of early childhood trauma on retention and phase advancement in an outpatient buprenorphine treatment program. *The American Journal on Addictions*. 2016; 25(7):542-8.
27. Zou Z, Wang H, Uquillas F, Wang X, Ding J, Chen H. Definition of Substance and Non-substance Addiction. *Advances in Experimental Medicine and Biology*. 2017;1010:21-41.
28. Şimşek N. Madde Kullanım Bozukluğu Olan Birey ve Ailesinin Hemşirelik Bakımı. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*. 2010;1(2): 96-99
29. Steinberg L. Ergenlik. Çok F. (Ed.). Ankara: İmge Kitabevi. 2017. SS: 136-172
30. Kota AS, Ejaz S. Precocious Puberty. StatPearls Publishing [Electronic Journal]. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK544313/>. 2021.
31. Wood CL, Lane LC, Cheetham T. Puberty: Normal physiology (brief overview). *Best Practice & Research Clinical Endocrinology & Metabolism*. 2019;33(3):101265.
32. Breehl L, Caban O. Physiology, Puberty. StatPearls Publishing [Electronic Journal]. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK534827/>. 2021.
33. Tang C, Zafar Gondal A, Damian M. Delayed Puberty. StatPearls Publishing [Electronic Journal]. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK544322/>. 2021.
34. WHO. Ergen verileri. 2020. <https://www.who.int/data/maternal-newborn-child-adolescent-ageing/adolescent-data>. (erişim tarihi: 11.10.2020).
35. Siyez DM, Aysan F. Ergenlerde görülen problem davranışların psiko-sosyal risk faktörleri ve koruyucu faktörler açısından yordanması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2007;20(1):145-71.
36. Sadock BJ, Sadock VA, Ruiz P. Kaplan & Sadock's Synopsis of Psychiatry: Behavioral Sciences/Clinical Psychiatry. New York: Wolters Kluwer; 2015.
37. Dilbaz N, TC Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile Ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara. Madde kullanım riski ve madde bağımlılığından korunma. 2013:19-45.
38. Işık M. Madde kullanımı ve stratejik iletişim. Sage yayınevi, Ankara; 2013.
39. Horseman C, Meyer A. Neurobiology of Addiction. *Clinical Obstetrics and Gynecology*. 2019;62(1):118-27.
40. Balseven, A, Özdemir, Ç, Tuğ, A, Hancı H, Doğan Y.B. Madde kullanımı, bağımlılıktan korunma ve medya. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, 2002: 11(3), 91-93.
41. Svanberg J. 2020. Bağımlılık psikolojisi. 1. Baskı, Nobel Yaşam Yayınevi, Ankara, 2020.
42. Kaplan HI, Sadock BJ. Synopsis of psychiatry: behavioral sciences clinical psychiatry. 11. Edition, Wolters Kluwer;2015.

43. Çam O, Engin E. Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bakım Sanatı. İçinde: Madde Bağımlılığı. Çam O, Engin E (eds). 1. Baskı, İstanbul Tıp Kitabevi. İstanbul. 2014. SS: 449-482
44. Jesse S, Brathen G, Ferrara M, Keindl M, Ben-Menachem E, Tanasescu R, et al. Alcohol withdrawal syndrome: mechanisms, manifestations, and management. *Acta Neurologica Scandinavica*. 2017;135(1):4-16.
45. Anyanwu OU, Ibekwe RC, Ojinnaka NC. Psychosocial dysfunction among adolescents who abuse substances in secondary schools in Abakaliki, Nigeria. *Nigerian Journal of Clinical Practice*. 2017;20(6):665-9.
46. Gray KM, Squeglia LM. Research Review: What have we learned about adolescent substance use? *Journal of Child Psychology and Psychiatry, and Allied Disciplines*. 2018;59(6):618-27.
47. Gutierrez A, Sher L. Alcohol and drug use among adolescents: an educational overview. *International Journal of Adolescent Medicine and Health*. 2015;27(2):207-12.
48. Vitaro F, Dickson DJ, Brendgen M, Laursen B, Dionne G, Boivin M. The gene-environmental architecture of the development of adolescent substance use. *Psychological Medicine*. 2018;48(15):2500-7.
49. Steinberg, L., & Lerner, R. M. The Scientific Study of Adolescence. *The Journal of Early Adolescence*. 2004; 24(1), 45–54.
50. Inman D, El-Mallakh P, Jensen L, Ossege J, Scott L. Addressing Substance Use in Adolescents: Screening, Brief Intervention, and Referral to Treatment. *Curr Opin Pediatr*. 2020;16(1):69-73.
51. Tilim E, Murat M. Ergenlerde madde bağımlılığından korunmaya ilişkin özyeterlik ile akran baskısı, kendini ifade edebilme becerisi ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişki. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 2019;14(20):929-55.
52. Osman T, Victor C, Abdulmoneim A, Mohammed H, Abdalla F, Ahmed A, et al. Epidemiology of Substance Use among University Students in Sudan. *Journal of addiction*. 2016;2016:2476164.
53. Narkotik. Türkiye Uyuşturucu Raporu. 2019. <http://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%C4%B0M/Ulusal%20Yay%C4%B1nlar/2019-TURKIYE-UYUSTURUCU-RAPORU.pdf>. (erişim tarihi: 12.10.2020).
54. EMCDDA. Türkiye Uyuşturucu Raporu. 2019. https://www.emcdda.europa.eu/data/stats2020/search-by-country_en. (erişim tarihi: 11.10.2020).
55. Burak M, Söyler V, Pehlivan E. Adölesanlarda Sigara İçme ve Madde Kullanma Prevalansı. *Bağımlılık Dergisi*. 2020;21(1):64-71.

56. Yılmayan A. Van ili merkezindeki 10-12. sınıf öğrencilerinde narkotik madde kullanım yaygınlığı. *ISPEC International Journal of Social Sciences & Humanities*. 2020;4(3):183-211.
57. Tonmyr L, Thornton T, Draca J, Wekerle C.A. Review of childhood maltreatment and adolescent substance use relationship. *Current Psychiatry Reviews*. 2010;6(3), 223-234.
58. Clark D, Donnellan M, Robins R, Dependence D. Parent-adolescent interactions and substance use: a prospective, observational study of Mexican-origin families. *Alcoholism & Drug Dependence*. 2016;233(4):1-7.
59. White J. The contribution of parent-child interactions to smoking experimentation in adolescence: implications for prevention. *Health Education Research*. 2012;27(1):46-56.
60. Brook JS, Brook DW, Arencibia-Mireles O, Richter L, Whiteman M. Risk factors for adolescent marijuana use across cultures and across time. *J Genet Psychol*. 2001;162(3):357-74.
61. Hoffmann JP. Family Structure and Adolescent Substance Use: An International Perspective. *Substance Use & Misuse*. 2017;52(13):1667-83.
62. Cservenka A. Neurobiological phenotypes associated with a family history of alcoholism. *Drug and Alcohol Dependence*. 2016;158:8-21.
63. Connell CM, Gilreath TD, Aclin WM, Brex RA. Social-ecological influences on patterns of substance use among non-metropolitan high school students. *American Journal of Community Psychology*. 2010;45(1-2):36-48.
64. Heyman RB, Adger H. Office approach to drug abuse prevention. *Pediatric Clinics of North America*. 1997;44(6):1447-55.
65. Bohner G, Dickel N. Attitudes and attitude change. *Annu Rev Psychol*. 2011;62:391-417.
66. Eagly A, Chaiken S. Attitude structure. *Handbook of Social Psychology*. 1998; 1: 269-322.
67. Yılmaz G, Kaylı DŞ. Toplumun bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutum ve davranışları: manisa ili örneği. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2020;18(1):326-338.)
68. Husak DN. The moral relevance of addiction. *Subst Use Misuse*. 2004 Feb;39(3):399-436.
69. Corrigan PW, Kuwabara SA, O'Shaughnessy J. (2009). The public stigma of mental illness and drug addiction: Findings from a stratified random sample. *Journal of Social Work*, 2009; (9):139-147.
70. Boekel LC, Brouwers EP, Weeghel J, Garretsen HF. Comparing stigmatising attitudes towards people with substance use disorders between the general public, GPs,

- mental health and addiction specialists and clients. Int J Soc Psychiatry. 2015 Sep;61(6):539-49.
71. T.C. Resmi Gazete, Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 19 Nisan 2011, Sayı : 27910.
72. Özcan, A. G. L. Aile yapısı, akrabalık anlayışı ve aile içi ilişkiler açısından türküler üzerine bir değerlendirme. Proceedings Book, 2017; 243.
73. Seven S. Çocuk ruh sağlığı. 1. Baskı, Pegem Akademi, Ankara, 2008.
74. Aile nedir. 2021. [https://kelimeler.gen.tr/aile-nedir-ne-demek-6711#:~:text=a.%20\(a%3Aile\),say%C4%B1p%20d%C3%B6kt%C3%BC.%E2%80%9D%20%2DL.&text=E%C5%9F%2C%20kar%C4%B1.%205](https://kelimeler.gen.tr/aile-nedir-ne-demek-6711#:~:text=a.%20(a%3Aile),say%C4%B1p%20d%C3%B6kt%C3%BC.%E2%80%9D%20%2DL.&text=E%C5%9F%2C%20kar%C4%B1.%205). (erişim tarihi: 12.03.2021).
75. Özkalp E. Sosyolojiye Giriş. 29. Baskı, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2019.
76. Tosun E. Türkiye’de karşılaştırmalı kırsal ve kentsel aile yapısı. Sosyolojide Araştırma ve Uygulamalar, Aralık, 2018
77. Segrin C, Flora J. Family communication (2nd ed.). Routledge/Taylor & Francis Group. 2011.
78. Yörükoğlu A. Çocuk ruh sağlığı. 30. Basım, Özgür Yayınları, Ankara 2010. ss 169-243.
79. Güneş G, Gülçin K, Davut A. 0–12 yaş çocuklarda problem davranışları olumlu yönde geliştirme süreci. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2018; (31):167-87.
80. Yavuzer H, Köknel Ö, Kulaksızoğlu A, Ayhan H, Dodurgalı A, Ekşi H. Çocuk ve ergen eğitiminde anne baba tutumları. Timaş Yayınları, İstanbul, 2010.
81. Smith JT, (Çev.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. Erken Çocukluk Döneminde Gelişim (Çok Kültürlü Bir Bakış Açısı)(5. b.). 2014.
Smith, JT. Erken çocukluk döneminde gelişim: Tarihsel yaklaşımlar ve araştırmalar. B. Akman (Çeviri Ed.). M. Buldu (Çevirmen). Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2010
82. Kulaksızoğlu A. Ergenlik psikolojisi. 11. Baskı, Remzi Kitabevi, Ankara, 2011.
83. W.Santrock J. Ergenlik. 14. baskı, Nobel Yayınları, Ankara, 2012.
84. Bee H. Çocuk Gelişim Psikolojisi. Kaknüs Yayınları, Ankara, 2009.
85. Dwairy M, Adolescence. Parental inconsistency versus parental authoritarianism: Associations with symptoms of psychological disorders. Semantic Scholar. 2008;37(5):616-26.
86. Demiriz S, Öğretir AD. Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi. 2007;15(1):105-22.

87. Afat N. Çocuklarda üstün zekanın yordayıcı olarak ebeveyn tutumları. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi. 2013;10(1):155.
88. Şenol FB, Karaca NH. Okul öncesi dönem çocuklarının benlik kavramı ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2020(54):1-19.
89. Öztekin C, Şengezer T, Özkara A. Effects of parental attitudes on the use of addictive substances in high school students. Nigerian Journal of Clinical Practice. 2017;20(9):1112-21.
90. Öngel Atar A, Yalçın Ö, Uygun E, Çiftçi Demirci A, Erdoğan A. The Assessment of family functions, dyadic adjustment, and parental attitude in adolescents with substance use disorder. Noro Psikiyatri Arsivi. 2016;53(1):38-44.
91. Rusby JC, Light JM, Crowley R, Westling E. Influence of parent-youth relationship, parental monitoring, and parent substance use on adolescent substance use onset. J Fam Psychol. 2018;32(3):310-20.
92. Kulakci-Altintas H, Ayaz-Alkaya S. Parental attitudes perceived by adolescents and their tendency for violence and affecting factors. Journal of Interpersonal Violence. 2019;34(1):200-16.
93. Bogenschneider K, Wu MY, Raffaelli M, Tsay JC. Parent influences on adolescent peer orientation and substance use: the interface of parenting practices and values. Child Development. 1998;69(6):1672-88.
94. Foxcroft DR, Lowe G. Adolescent drinking behaviour and family socialization factors: a meta-analysis. Journal of Adolescence. 1991;14(3):255-73.
95. Aykanat B, Gözen D. Çocuk sağlığı hemşireliğinde aile merkezli bakım yaklaşımı. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2014; 3(1), 683-695.
96. Şanlı D, Öztürk C. Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ve tutumlar üzerine kültürün etkisi. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi. 2015; 8(4), 240-246.
97. Westbrook LO, Schultz PR. From theory to practice: community health nursing in a public health neighborhood team. ANS Adv Nurs Sci. 2000 Dec;23(2):50-61
98. Ayyıldız T. Zonguldak il merkezinde 0-6 yaş çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları. 2018, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, (Doç. Dr. Ayşe Ocakçı).
99. Duffy ME. Health promotion in the family: current finding and directives for nursing research. Journal Of Advanced Nursing. 1988;13, 109-117
100. Kaya İ, Çeçen-Eroğul AR. Ergenlerde çocukluk dönemi istismar yaşantılarının yordayıcısı olarak aile işlevlerinin rolü. Eğitim ve Bilim. 2013;38(168).

101. WHO. Report of the consultation on child abuse prevention. 1999. file:///C:/Users/ahmet/Downloads/WHO_HSC_PVI_99.1.pdf. (erişim tarihi: 11.10.2020).
102. Türkkan T, Odacı H. Lise öğrencilerinin çocukluk çağı örselenme yapantıları ile bilişsel çarpıtma ve yalnızlık eğilimleri arasındaki ilişki. Toplum ve Sosyal Hizmet. 2019;22(1).
103. Infurna FJ, Rivers CT, Reich J, Zautra AJ. Childhood trauma and personal mastery: their influence on emotional reactivity to everyday events in a community sample of middle-aged adults. PLoS One. 2015;10(4):e0121840-e.
104. Ortiz R, Sibinga EM. The role of mindfulness in reducing the adverse effects of childhood stress and trauma. Children (Basel). 2017;4(3):16.
105. Organization WH. Preventing child maltreatment: a guide to taking action and generating evidence. World Health Organization; 2006.
106. Vlahovicova K, Melendez-Torres GJ, Leijten P, Knerr W, Gardner F. Parenting programs for the prevention of child physical abuse recurrence: a systematic review and meta-analysis. clin child fam psychol rev. 2017;20(3):351-65.
107. Gündüz B, Gökçakan Z. Fiziksel istismar açısından üniversite öğrencilerinin problem çözme becerilerinin incelenmesi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2004(13):29-40.
108. Geçkil E. Çocuklarda fiziksel istismar ve hemşirelik yaklaşımı. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2017;6(1):129-39.
109. Kır E. Çocuklara yönelik cinsel taciz ve istismara karşı önleyici eğitim çalışmaları. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası. 2013;71(1):785-800.
110. Yakut Hİ, Korkmaz E. Çocuklarda cinsel istismar. Jinekoloji-Obstetrik ve Neonatoloji Tıp Dergisi. 2013;10(39):1630-2.
111. Kellogg N. American Academy of Pediatrics Committee on Child Abuse and Neglect. The evaluation of sexual abuse in children. Pediatrics. 2005;116(2):506-12.
112. İbiloğlu AO, Atlı A, Oto R, Özkan M. Çocukluk çağı cinsel istismar ve enest olgularına çok yönlü bakış. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. Current Approaches in Psychiatry. 2018;10(1):84-98.
113. Vrolijk-Bosschaart TF, Brilleslijper-Kater SN, Benninga MA, Lindauer RJL, Teeuw AH. Clinical practice: recognizing child sexual abuse-what makes it so difficult? Eur J Pediatr. 2018;177(9):1343-50.
114. Karakurt G, Silver KE. Emotional abuse in intimate relationships: the role of gender and age. Violence Vict. 2013;28(5):804-21.

115. Hamarman S, Bernet W. Evaluating and reporting emotional abuse in children: parent-based, action-based focus aids in clinical decision-making. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*. 2000;39(7):928-30.
116. Glaser D. Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): a conceptual framework. *Child Abuse & Neglect*. 2002;26(6-7):697-714.
117. Li ET, Luyten P, Midgley N. Psychological mediators of the association between childhood emotional abuse and depression: a systematic review. *Front Psychiatry*. 2020;11:559213
118. Schumacher JA, Slep AMS, Heyman RE,. Risk factors for child neglect. *Contribution to Journal*. 2001;6(2-3):231-54.
119. Selçuk ED, Karadeniz H. Çocuk istismarına yol açan ailesel nedenler ve çocuğun korunmasına yönelik önlemler. *Sağlık Ve Toplum*. 2020;20(1)
120. Hildyard KL, Wolfe DA. Child neglect: developmental issues and outcomes. *Child Abuse & Neglect*. 2002;26(6-7):679-95.
121. Bozgün K, Pekdoğan S. Öğretmen adaylarının çocukluk dönemi istismar yaşantılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 2018; 17(67): 982-996
122. Grummitt LR, Kelly EV, Barrett EL, Keyes KM, Newton NC. Identifying targets for substance use prevention in young people exposed to childhood adversity: protocol for a systematic review. *JMIR Res Protoc*. 2020;9(12):e22368-e.
123. Svingen L, Dykstra RE, Simpson JL, Jaffe AE, Bevins RA, Carlo G, et al. Associations between family history of substance use, childhood trauma, and age of first drug use in persons with methamphetamine dependence. *Journal of Addiction Medicine*. 2016;10(4):269-73.
124. Ramakrishnan N, McPhee M, Sosnowski A, Rajasingam V, Erb S. Positive urgency partially mediates the relationship between childhood adversity and problems associated with substance use in an undergraduate population. *Addict Behav Rep*. 2019;10:100230-.
125. Lotzin A, Grundmann J, Hiller P, Pawils S, Schafer I. Profiles of childhood trauma in women with substance use disorders and comorbid posttraumatic stress disorders. *Front Psychiatry*. 2019;10:674
126. Oflaz, F. Travma yaşamış çocuk ve gençlerin ele alınmasında çocuk-ergen ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği uygulamaları. *Türkiye Klinikleri Dergisi*. 2015; 1(2), 46-51.
127. Ulusoy F. Çalışan Ve Çalışmayan Ergenlerin Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimlerinin Karşılaştırılması. 2019, Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Danışman Dr. Öğr. Üyesi Arzu Akcan)

128. Ceylan Y. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Bağımlılık Yapıcı Maddeleri Kullanım Yaygınlığı ve Bağımlılık Yapıcı Maddelere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (Mardin İl Örneği). 2019, Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. (Doç. Dr. Çetin Tan)
129. Şar V, Öztürk E, İkikardeş E. Çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenilirliği. Türkiye Klinikleri. 2012; 32(4): 1054-1063.
130. Köroğlu ve ark., Psikiyatride Kullanılan Ölçekler, HYB Basım Yayın, Ankara, 2014
131. Lamborn SD, Mounts NS, Steinberg L, Dornbusch SM. Patterns Of Competence And Adjustment Among Adolescents From Authoritative, Authoritarian, Indulgent, And Neglectful Families. Child Development, 1991; 62(5): 1049-1065.
132. Yılmaz A. Eşler Arasındaki Uyum Ve Çocuğun Algıladığı Anne Baba Tutumu İle Çocukların, Ergenlerin, Gençlerin Akademik Başarıları Ve Benlik Algıları Arasındaki İlişkiler. 2000, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim dalı, Doktora Tezi (Prof. Dr. Rüveyde BAYRAKTAR)
133. Tansel B. Üniversite Öğrencilerinin Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. 2006, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikolojik Danışmanlık Ve Rehberlik Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Prof.Dr. Emel Ültanır)
134. Karakulak F. Çocukluk Döneminde Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Ergenlerde Saldırganlık Eğilimi. 2018, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Yrd. Doç. Dr. Fatih Bal)
135. Çacı M. Lise Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Travmalarının Akademik Yaşantı Ve Empati Becerileri Üzerine Etkilerinin Araştırılması. 2018, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Dr. Öğr. Üyesi Özden Bademci)
136. Aloba O, Opakunle T, Ogunrinu O. Childhood trauma questionnaire-sshort form (CTQ-SF): dimensionality, validity, reliability and gender invariance among Nigerian adolescents. Child Abuse Negl. 2020;101:104357
137. Ghobadi M, Kazemnezhad LE, Jafari AM, Shafipour SZ. Lise öğrencilerinin sosyal beceriler ile madde bağımlılığına karşı tutum arasındaki ilişki. Bütünsel Hemşirelik ve Ebelik Dergisi. 2020; 30(3): 151-158.
138. Dede B. Ergenlerde İnternet Kullanımı İle Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. 2019, Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bağımlılık Danışmanlığı Ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Doç. Dr. Cemal Onur Noyan)
139. Acar SB. Ön Ergenlerde Öfke Ve Öfke İfade Tarzlarının Yordayıcısı Olarak Anne Baba Tutumu Ve Örselenme Yaşantılarının İncelenmesi. 2015, İstanbul Bilim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tez (Yrd. Doç. Dr. İrem Anlı)

140. Yurttaş A. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri İle Algıladıkları Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (İstanbul İli Kadıköy İlçesi Örneği). 2010, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi Ve Denetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Dr. Mustafa Otrar).
141. Adams J, Mrug S, Knight DC. Characteristics of child physical and sexual abuse as predictors of psychopathology. *Child Abuse Negl.* 2018;86:167-77.
142. Wan Y, Liu W, Sun Y, Hao J, Tao F. Relationships between various forms of childhood abuse and suicidal behaviors among middle school students. *Zhonghua Liuxingbingxue Zazhi.* 2016;37(4):506-11.
143. Kıvılcım S, Bektaş HJ. Lise öğrencilerinde çocukluk çağı travmatik yaşam olayları, yalnızlık, utangaçlık ve suçluluğun; cinsiyete, lise türlerine ve sınıf düzeylerine göre incelenmesi (Arnavutköy Örneği). *Arnavutköy Rehberlik ve Araştırma Merkezi.* 2017:1-21.
144. Aytaçalp A, Durat G. Karabük üniversitesi öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının suçluluk-utanç duyguları ve benlik saygısı ile ilişkisinin incelenmesi. *Sağlık Akademisi Kastamonu.* 2019. 4(3):144-87.
145. Chen M, Chan KL. Parental absence, child victimization, and psychological well-being in rural China. *Child Abuse Negl.* 2016 Sep;59:45-54.
146. Crouch E, Probst JC, Radcliff E, Bennett KJ, McKinney SH. Prevalence of adverse childhood experiences (ACEs) among US children. *Child Abuse Negl.* 2019 Jun;92:209-218.
147. Halfon N, Larson K, Son J, Lu M, Bethell C. Income inequality and the differential effect of adverse childhood experiences in US children. *Acad Pediatr.* 2017; 17(7):70-S78.
148. Crouch E, Radcliff E, Probst JC, Bennett KJ, McKinney SH. Rural-urban differences in adverse childhood experiences across a national sample of children. *J Rural Health.* 2020; 36(1):55-64.
149. Taş A. Hacettepe üniversitesi öğrencilerinin çocuk ihmal ve istismarı hakkındaki bilgi düzeylerinin incelenmesi. 2017, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Prof. Dr. İbrahim Cılga)
150. Türker A. Ergenlerde Çocukluk Çağı Travma Yaşantıları Ve Bağlanma Stillerinin Aldıkları Depresyon Tanısı Şiddetiyle Ve Aile Tutumları İle İlişkisinin İncelenmesi. 2021, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi Programı, Yüksek Lisans Tezi (Prof. Dr. Pınar Bayhan)
151. Yanar G. Cinsel İstismara Maruz Kalan Çocukların Sosyodemografik Ve Ekonomik Özelliklerinin Travmatik Strese Etkisi. 2017, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Doç. Dr. Sema Buz)
152. Bahadır E. Erken dönem uyumsuz şemaları ile savunma mekanizmaları arasındaki ilişkilerin çocukluk çağı travmaları açısından incelenmesi. 2019, Fatih Sultan Mehmet

Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Dr. Öğr. Üyesi Melek Astar)

153. Paslı F. Cinsel İstismara Uğrayan Çocukların Ekolojik Sistem Yaklaşımı Açısından İncelenmesi. Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2017;2(2):39-53.

154. Beşer NG, Arabacı LB, Uzunoğlu G, Bilaç Ö, Ozan E. Suça itilmiş ergenlerde ebeveyn tutumu ve çocukluk çağı travmalarının belirlenmesi. Klinik Psikiyatri 2019;22:219-227

155. Kendall-Tackett KA, Marshall R. Victimization and diabetes: an exploratory study. Child Abuse & Neglect. 1999;23(6):593-6.

156. Aydın O. 18-25 yaş grubu erkeklerde çocukluk çağı örselenme yaşantısının incelenmesi. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi. 2003; 18 (18): 7-20

157. Schroeder K, Langeland W, Fisher HL, Huber CG, Schäfer I. Dissociation in patients with schizophrenia spectrum disorders: What is the role of different types of childhood adversity. Compr Psychiatry. 2016 Jul;68:201-8.

158. Goodwin RD, Fergusson DM, Horwood LJ. Childhood abuse and familial violence and the risk of panic attacks and panic disorder in young adulthood. Psychol Med. 2005; 35(6):881-90.

159. Hogarth L, Martin L, Seedat S. Relationship between childhood abuse and substance misuse problems is mediated by substance use coping motives, in school attending South African adolescents. Drug Alcohol Depend. 2019 Jan 1;194:69-74.

160. Yüce HB. Lise Öğrencilerinin Alkol Ve Madde Kullanım Özellikleri, Alkol Ve Madde Kullanımını Arttıran Risk Faktörleri İle Bunlara Yönelik Uygulanabilecek Önleme Programlarının Belirlenmesi. 2019, Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı Tıpta Uzmanlık Tezi, (Prof. Dr. Mehmet Akif İnanıcı)

161. Brady KT, Back SE. Childhood trauma, posttraumatic stress disorder, and alcohol dependence. Alcohol Res. 2012;34(4):408-13.

162. LeTendre ML, Reed MB. The effect of adverse childhood experience on clinical diagnosis of a substance use disorder: results of a nationally representative study. Substance Use & Misuse. 2017;52(6):689-97.

163. Ak T. Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Görünüş Kaygısı, Problemli İnternet Kullanımı, Yalnızlık Ve Çocukluk Çağı Travmaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. 2020, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi (Dr. Öğr. Üyesi Alptekin ÇETİN)

164. Shi L, Wang Y, Yu H, Wilson A, Cook S, Duan Z, et al. The relationship between childhood trauma and Internet gaming disorder among college students: A structural equation model. Journal of behavioral addictions. 2020;9(1):175-80.

165. Kapudere B. Üniversite Öğrencilerindeki Problemli İnternet Kullanımı, Algılanan Anne Baba Tutumları Ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. 2020,

Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans Programı (Prof. Dr. Hanna R. Scherler)

166. Özdemir EZ. Bir Lisede Öğrenim Görmekte Olan Adölesanların Benlik Saygısının Ve Anne Baba Tutumunun Problemlı İnternet Kullanımına Etkisi. 2015, Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi (Yrd. Doç. Dr. Dilek Ergin)

167. Özçelik ADÖ, Subaşı D. Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi (KAREFAD), 2019; 7(1): 25-47

168. Alpoğuz DU. Algılanan Ana-Baba Tutumlarının İlköğretim Öğrencilerinin Okumaya Yönelik Tutumlarına Ve Türkçe Dersi Akademik Başarılarına Etkisi. 2014, Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Yrd. Doç. Dr. Ayfer Şahin)

169. Mutallimova S. Lise Öğrencilerinde Depresyon Düzeyi Ve Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. 2014, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Prof. Dr. M. Engin Deniz)

170. Gönen G. Algılanan Anne Baba Tutumunun Üniversite Öğrencilerinin Bilimsel Çarpıtmaları Ve Kişilik Yapıları İle İlişkisi, 2014, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Eğitimi Ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Eğitimi Ve Danışmanlığı Programı Yüksek Lisans Tezi (Prof. Dr. Azize Dilek Güldal)

171. Sak R, Sak İTŞ, Atli S, Şahin BK. Okul Öncesi Dönem: Anne Baba Tutumları. Mersin University Journal Of The Faculty Of Education. 2015; 11(3).

172. Kaşıkçı NFZ. Annelerin Kendi Annelerinden Algıladıkları Ebeveynlik Biçimleri İle Çocuklarına Aktardıkları Ebeveynlik Biçimleri Arasındaki İlişki. 2019, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Dr. Öğr. Üyesi Dilek Meltem Taşdemir Erinç)

173. Şanlı D, Öztürk C. Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen Etmenlerin incelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 2012;(32), 31-48.

174. Karlı N. Lise Öğrencilerinin Anne Baba Tutumları İle Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. 2019, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Dr. Öğr. Üyesi Eylem Özten)

175. Sayın KB. İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinin Empati Becerileri İle Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki. 2010, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Bölümü Psikoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi (Yrd. Doç. Dr. Oktay Aydın)

176. Alisinanoğlu, F. Çocukların denetim odağı ile algıladıkları anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. 2003; 1(1): 97-108.

177. Zerenoglu L. Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stilleriyle Çocukluktaki Örselenme Yaşantıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. 2011, Dokuz Eylül

Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Eğitimi Ve Danışmanlığı Anabilim Dalı
Aile Eğitimi Ve Danışmanlığı Yüksek Lisans Tezi, (Prof. Dr. Ferda Aysan)

178. Sümer N, Güngör D. Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. Türk Psikoloji Dergisi. 1999;14(44):35-58.

179. Liao Y, Huang Z, Huh J, Pentz MA, Chou CP. Changes in friends and parental influences on cigarette smoking from early through late adolescence. J Adolesc Health. 2013 Jul;53(1):132-8.

180. Schuler MS, Tucker JS, Pedersen ER, D'Amico EJ. Relative influence of perceived peer and family substance use on adolescent alcohol, cigarette, and marijuana use across middle and high school. Addict Behav. 2019 Jan;88:99-105.

181. Yap MBH, Cheong TWK, Zaravinos-Tsakos F, Lubman DI, Jorm AF. Modifiable parenting factors associated with adolescent alcohol misuse: a systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. Addiction. 2017 Jul;112(7):1142-1162.

182. Serowoky ML, Kwasky AN. Health behaviors survey: an examination of undergraduate students' substance use. J Addict Nurs. 2017 Apr/Jun;28(2):63-70.

183. Oğuz, F, Öğretir Özçelik AD. Ergenlerde Algılanan Anne Baba Tutumu İle Madde Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 2018; 11(58).

184. Altunkürek ŞZ, Özer EN. Lise öğrencilerinin madde bağımlılığına yönelik görüş ve bilgilerinin belirlenmesi. Bağımlılık Dergisi, 2020; 21(3): 236-246.

185. Visser M, Routledge LA. Substance abuse and psychological well-being of south african adolescents. South African Journal Of Psychology. 2007;37(3):595-615.

186. Bülbül K, Odacı H. Liseli ergenlerde madde kullanma eğiliminin kişisel, sosyal ve akademik değişkenler açısından karşılaştırılması. Addicta: The Turkish Journal On Addictions. 2018; 5(4), 691-719.

187. Seva O, Aktaş H, Ekinci Ö. Mersin üniversitesindeki ergenlerde madde kullanımı ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 12(3):515-24.

188. Serowoky M, Kwasky A. Health behaviors survey: an examination of undergraduate students substance use. J Addict Nurs. 2017;28(2):63-70.

189. Kılıç M, Uzunçakmak T. Üniversite öğrencilerinde madde kullanım eğilim düzeyi ve risk faktörleri-Substance use tendency level and risk factors in university students. Bozok Tıp Dergisi. 2020; 10(3), 1-5.

190. Emekdar G, Çıtıl R, Önder Y, Bulut YE, Yaşayanca Ö, Kazancı NÖ, Eğri M. Tokat ili ortaokul ve lise öğrencilerinde sigara içme prevalansı ve etkileyen faktörler. Çağdaş Tıp Dergisi, 2017; 7(1), 58-66.

191. Lambert Passos SR, Alvarenga Americano do Brasil PE, Borges dos Santos MA, Costa de Aquino MT. Prevalence of psychoactive drug use among medical students in Rio de Janeiro. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*. 2006;41(12):989-96.
192. Giordano GN, Ohlsson H, Kendler KS, Sundquist K, Sundquist J. Unexpected adverse childhood experiences and subsequent drug use disorder: a Swedish population study (1995-2011). *Addiction (Abingdon, England)*. 2014;109(7):1119-27.
193. Graham A, Glickauf-Hughes C. Object relations and addiction: The role of “transmuting externalizations”. *Journal of Contemporary Psychotherapy: On the Cutting Edge of Modern Developments in Psychotherapy*. 1992; 22(1):21-33.
194. Bülent Ö, Alkevi A. Öğrencilerin madde kullanımı ve bağımlılığında etkili olan faktörlere bakışının demografik özelliklere göre incelenmesi: Çukurova Üniversitesi örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2018(39):29-43.
195. Moreno O, Janssen T, Cox MJ, Colby S, Jackson KM. Parent-adolescent relationships in Hispanic versus Caucasian families: Associations with alcohol and marijuana use onset. *Addict Behav*. 2017 Nov;74:74-81.
196. Loke AY, Mak YW. Family process and peer influences on substance use by adolescents. *Int J Environ Res Public Health*. 2013 Aug 27;10(9):3868-85.
197. Alaçam H, Ateşci FÇ, Şengül AC, Tümkeya S. Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığının sigara ve alkol kullanımı ile ilişkisi. 2015;16(6):383-8.
198. Yen JY, Yen CF, Chen CC, Chen SH, Ko CH. Family factors of internet addiction and substance use experience in Taiwanese adolescents. *Cyberpsychol Behav*. 2007 Jun;10(3):323-9.

8. EKLER

EK-I: BİLGİLENDİRİLMİŞ EBEVEYN ONAM FORMU

Sayın Ebeveyn veya Vasi:

Çocuğunuzun “Lise öğrencilerinin çocukluk çağı travmatik yaşantıları anne baba tutumları ve madde kullanan bireylere yönelik tutumları ile etkileyen değişkenler” isimli bu araştırma anketine katılması beklenmektedir. Bu anket geçmişinde çocukluk çağı travmaları, olumsuz ebeveyn tutumları ve madde kullanan bireylere yönelik tutumlar ile etkide bulunan değişkenlerin bilinmesi amacıyla, okul öğrenme ortamını iyileştirmek, gençlerin sağlık şartlarını daha iyi bir seviyeye getirmek ve ilerleyen dönemlerde riskli davranışlarda bulunmasının önlenmesi açısından önemli bir yere sahiptir.

Çalışma, 4 bölümden oluşmaktadır. Bu çalışmada isim, soyisim, adres gibi kişisel sorular kesinlikle yer almamaktadır. Elde edilecek bilgiler gizli kalacaktır ve sadece araştırma amacıyla (veya “bilimsel amaçlar için”) kullanılacaktır. Araştırmaya katılmanız gönüllülük esasına dayalıdır.

Anket formuna adınızı ve soyadınızı yazmayınız!

Sorular 4 bölümden oluşmaktadır. Sizden beklenen bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan içtenlikle cevaplamanızdır.

Anketi yanıtladığınız için teşekkür ederiz.

Çalışma ile ilgili herhangi bir sorunuz olduğunda aşağıdaki kişi ile iletişim kurabilirsiniz:

Arş. Gör. Ahmet AYTEPE

Çocuğunuzun çalışmaya katılmasını kabul ediyorsanız aşağıdaki kutucuğu “X” ile işaretleyiniz.

☐

Kabul ediyorum.

Tarih

EK-II: BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Araştırmanın amacını, araştırmaya katılmanın gönüllülük esasına dayalı olduğunu, ad, soyad, okul numarası gibi kişiyi tanıtıcı bilgilerin yazılmaması gerektiğini ve anketin doldurulma şeklini açıklayan bir metin, onam metni olarak araştırma verilerinin toplanması için geliştirilen anket formunun başına konmuştur.

BAŞLIK

Sevgili Katılımcı,

Lise öğrencilerinin çocukluk çağı travmatik yaşantıları anne baba tutumları ve madde kullanan bireylere yönelik tutumları ile etkileyen değişkenlerin belirlenmesi amacıyla yapılan bu araştırma, Gaziantep Üniversitesi Hemşirelik Anabilim Dalı tarafından yapılmaktadır. Araştırma Yüksek Lisans Tezi amacıyla planlanmıştır. Soruların tümüne ve içtenlikle cevap vermeniz büyük önem taşımaktadır.

Araştırmaya katılmanız gönüllülük esasına dayalıdır. Bu form aracılığı ile elde edilecek bilgiler gizli kalacaktır ve sadece araştırma amacıyla (veya “bilimsel amaçlar için”) kullanılacaktır. Çalışmaya katılmamayı tercih edebilirsiniz veya anketi doldururken istemezseniz son verebilirsiniz.

Anket formuna adınızı ve soyadınızı yazmayınız!

Sorular 4 bölümden oluşmaktadır. Sizden beklenen bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan içtenlikle cevaplamanızdır.

Anketi yanıtladığınız için teşekkür ederiz.

Çalışma ile ilgili herhangi bir sorunuz olduğunda aşağıdaki kişi ile iletişim kurabilirsiniz:

Ahmet AYTEPE

Çalışmaya katılmayı kabul ediyorsanız aşağıdaki kutucuğu “X” ile işaretleyiniz ve devam ediniz.

☐

Kabul ediyorum.

Tarih

EK-III: BİREYSEL BİLGİ FORMU

1.) Cinsiyet:

- A) Kadın B) Erkek

2.) Yaş:

- A) 14 B)15 C)16 D)17 E)18 F)18 ve üstü

3.) Eğitim düzeyi/sınıf:

- A) Lise 1.Sınıf B) Lise 2.Sınıf C) Lise 3.Sınıf D) Lise 4.Sınıf

4.) Ekonomik durum:

- A) Çok yeterli B) Yeterli C) İdare ediyor D) Yetersiz E) Çok yetersiz

5.) Barındığınız yer neresidir?

- A) Öğrenci Yurdunda B)Ailesiyle Birlikte C)Akrabasıyla Birlikte
D)Arkadaşıyla Birlikte E) Tek Başına

6.) Kardeş sayısı (Kendinizi saymayın):

- A) Yok B) 1 C) 2 D) 3 E) 4 Ve Üzeri

7.) Evinizde oturan kişi sayısı (kendiniz dahil):

- A)2 kişi B) 3 kişi C) 4-5 kişi D) 6-7 kişi E) 8 ve üstü

8.) Aile Tipi:

- A) Geniş Aile B) Çekirdek Aile

9.) Anneniz hayatta mı?

- A) Evet B) Hayır

10.) Babanız hayatta mı?

- A) Evet B) Hayır

11.) Anne-Baba:

- A) Birlikte yaşıyor B) Ayrı yaşıyor C) Boşanmış

12.) Babanın eğitim Düzeyi

- A) Okur Yazar Değil B) Okur Yazar C) İlkokul D) Ortaöğretim E) Yüksekokul

13.) Annenin eğitim Düzeyi

- A) Okur Yazar Değil B) Okur Yazar C) İlkokul D) Ortaöğretim E) Yüksekokul

14.) Annenizin size tutumu nasıldır?

- A) Demokratik B) Otoriter C) Koruyucu D) İhmal eder

15.) Babanızın size tutumu nasıldır?

- A) Demokratik B) Otoriter C) Koruyucu D) İhmal eder

16.) Annenizin ya da babanızın kronik bir rahatsızlığı var mı?

A) Evet B) Hayır

17.) Sorununuz olduğunda başkasıyla paylaşıyor musunuz?

A) Evet, Paylaşıyorum B) Hayır, Paylaşmıyorum

18.) En uzun yaşanılan yer:

A) Köy B) İlçe C) İl

19.) Herhangi bir kronik fiziksel rahatsızlığınız var mı?

A) Evet B) Hayır

20.) Herhangi bir kronik ruhsal rahatsızlığınız var mı?

A) Evet B) Hayır

21.) Sigara kullanıyor musunuz?

A) Evet B) Hayır

22.) Alkol kullanıyor musunuz?

A) Evet B) Hayır

23.) Madde kullanıyor musunuz?

A) Evet B) Hayır

24.) İnternet kullanım durumunuz ve süresi?

A) 1-2 saat B) 3-4 saat C) 5-6 saat D) 7 ve üzeri saat

EK-IV: ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI ÖLÇEĞİ

Bu sorular, çocukluğunuzda başınıza gelmiş olabilecek olaylar hakkındadır. Her bir soru için sizin durumunuza uyan seçeneği işaretleyiniz. Sorulardan bazıları özel yaşamınızla ilgilidir; lütfen elinizden geldiğince gerçeğe uygun yanıt veriniz. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır.

	Hiçbir zaman	Nadiren	Zaman zaman	Sıklıkla	Çok sık olarak
Çocukluğumda yada ilk gençliğimde...					
1. Yeterli yemek bulamazdım.					
2. Ailemdelikler bana “salak”, “beceriksiz” ya da “tipsiz” gibi sıfatlarla seslenirlerdi.					
3. Anne ve babam ailelerine bakamayacak kadar sıklıkla sarhoş olur ya da uyuşturucu alırlardı.					
4. Ailemde, önemli ve özel biri olduğum duygusunu hissetmeme yardımcı olan birisi vardı.					
5. Kirli giysiler içerisinde dolaşmak zorunda kalırdım.					
6. Sevildiğimi hissediyordum.					
7. Ana babamın benim doğmuş olmamı istemediklerini düşünüyordum.					
8. Ailemden birisi bana öyle kötü vurmuştu ki doktora ya da hastaneye gitmem gerekmişti.					
9. Ailemdelikler bana o kadar şiddetle vuruyorlardı ki vücudumda morartı ya da sıyrıklar oluyordu					
10. Kayış, sopa, kordon ya da başka sert bir cisimle vurularak cezalandırılıyordum.					
11. Ailemde başka türlü olmasını istediğim bir şey yoktu.					
12. Ailemdelikler birbirlerine karşı saygılı davranırlardı.					
13. Ailemdelikler bana kırıcı ya da saldırganca sözler söylerlerdi.					
14. Vücutça kötüye kullanılmış olduğuma inanıyorum.					
15. Ailemdelikler beni her türlü kötülükten korumaya çalışırlardı.					
16. Bana o kadar kötü vuruluyor ya da dövülüyordum ki öğretmen, komşu yada bir doktorun bunu fark ettiği oluyordu.					
17. Ailemde birisi benden nefret ederdi.					

18. Ailemdelikler kendilerini birbirlerine yakın hissedilerdi.					
19. Birisi bana cinsel amaçla dokundu yada kendisine dokunmamı istedi.					
20. Kendisi ile cinsel temas kurmadığım takdirde beni yaralamakla yada benim hakkımda yalanlar söylemekle tehdit eden birisi vardı.					
21. Çocukluğum mükemmeldi.					
22. Birisi beni cinsel şeyler yapmaya yada cinsel şeylere bakmaya zorladı.					
23. Birisi bana cinsel tacizde bulundu.					
24. Duygusal bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma inanıyorum.					
25. Benim ailem dünyanın en iyisiydi.					
26. Cinsel bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma inanıyorum.					
27. Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi.					
28. Gerektiği halde doktora götürülmezdim.					

EK-V: ANNE-BABA TUTUM ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki sorulara kendi anne ve babanızı düşünerek dikkatle okuyunuz. Aşağıdaki durumun anne ve babanızın davranışına ne kadar benzediğini düşünerek (X) işareti koyunuz.

	Tamamen Benziyor	Biraz Benziyor	Benzemiyor	Hiç Benzemiyor
1. Herhangi bir sorunum olduğunda, eminim annem ve babam bana yardım ederler.				
2. Annem ve babam büyüklerle tartışmam gerektiğini söylerler.				
3. Annem ve babam yaptığım her şeyin en iyisini yapmam için beni zorlarlar.				
4. Annem ve babam herhangi bir tartışma sırasında başkalarını kızdırmamak için, susmam gerektiğini söylerler.				
5. Annem ve babam bazı konularda “sen kendin karar ver” derler.				
6. Derslerimden ne zaman düşük not alsam, annem ve babam kızar.				
7. Ders çalışırken anlayamadığım bir şey olduğunda, annem ve babam bana yardım ederler.				
8. Annem ve babam kendi görüşlerinin doğru olduğunu bu görüşleri onlarla tartışmam gerektiğini söylerler.				
9. Annem ve babam benden bir şey yapmamı istediklerinde, niçin bunu yapmam gerektiğini de açıklarlar.				
10. Annem ve babamla her tartıştığımda bana “büyüdüğün zaman anlarsın” derler.				
11. Derslerimden düşük not aldığımda, annem ve babam beni daha çok çalışmam için desteklerler.				
12. Annem ve babam yapmak istediklerim konusunda kendi kendime karar vermeme izin verirler.				
13. Annem ve babam arkadaşlarımı tanırlar.				
14. Annem ve babam istemedikleri bir şey yaptığımda, bana karşı soğuk davranırlar ve küserler.				
15. Annem ve babam sadece benimle konuşmak için zaman ayırırlar.				
16. Derslerimden düşük notlar aldığımda, annem ve babam öyle davranırlar ki suçluluk duyar ve utanırım.				
17. Ailemle birlikte hoşça vakit geçiririz.				
18. Annemi ve babamı kızdıracak bir şey yaptığımda, onlarla birlikte yapmak istediğim şeyleri yapmama izin vermezler.				

Aşağıdaki her ifadenin yanında bulunan kutulardan sadece size uygun olanın içine **çarpı(X)** işareti koyunuz.

19. Genel olarak annen ve baban okul zamanı hafta içinde gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?

Evet

☐

Hayır

☐

Eğer cevabınız **Evet** ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Hafta içinde en geç saat kaç kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir (Pazartesi-Cuma arası)?

8:00'den önce

10:00 – 10:59 arası

8:00 – 8:59 arası

11:00 ya da daha geç

9:00 – 9:59 arası

İstediğim saate kadar

20. Genel olarak annen ve baban hafta sonları gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?

Evet

☐

Hayır

☐

Eğer cevabınız **Evet** ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Haftanın Cuma ya da Cumartesi akşamları en geç saat kaç kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir .

8:00'den önce

10:00 – 10:59 arası

8:00 – 8:59 arası

11:00 ya da daha geç

9:00 – 9:59 arası

İstediğim saate kadar

Annen ve baban aşağıdakileri öğrenmek için ne kadar çaba gösterirler?

21. Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğini,
22. Boş zamanlarınızda ne yaptığını,
23. Okuldan çıktıktan sonra ne yaptığını,

Hiç çaba göstermez	Çok az çaba gösterir	Çok çaba Gösterir

Annen ve babanın aşağıdakiler hakkında ne kadar bilgileri vardır?

24. Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğin,
25. Boş zamanlarınızda ne yaptığın,
26. Okuldan çıktıktan sonra nereye gittiğin,

Bilgileri yoktur	Çok az bilgileri vardır	Çok bilgileri vardır

EK VI: BAĞIMLILIK YAPICI MADDE KULLANAN BİREYLERE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ

Aşağıda bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere karşı duygu düşünce ve davranışları ifade eden 23 adet madde bulunmaktadır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyarak, maddelerdeki ifadelere katılıp katılmadığınızı, karşılarında bulunan kutucukların sizce uygun olanına çarpı (X) işareti koyarak belirtiniz.	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1- Arkadaşımla bağımlılık yapıcı madde kullanması beni rahatsız etmez.					
2- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kız/erkek arkadaşım olmasını istemem.					
3- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiyle cinsel ilişkiye girmek istemem.					
4- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin evlenmelerine karşıyım.					
5- Bağımlılık yapıcı madde kullanan arkadaşımın varlığı beni tedirgin eder.					
6- Bağımlılık yapıcı madde kullanan biriyle evlenmek istemem.					
7- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişileri önemsemem.					
8- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin toplum değerlerini hiçe saydıklarını düşünürüm.					
9- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin başkalarına acı vermekten hoşlandıklarını düşünürüm.					
10- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin kişiliklerinin gelişmemiş olduğunu düşünürüm.					
11- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin toplum için tehlikeli olduklarını düşünürüm.					
12- Yeni tanıştığım birinin bağımlılık yapıcı madde kullandığını öğrenirsem hemen ilişkimi keserim.					
13- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiyle iletişim kurmam.					
14- Bağımlılık yapıcı madde kullanan birisi ile aynı restoranda yemek yemeyi istemem.					
15- Ev arkadaşım eve bağımlılık yapıcı madde getirirse ev arkadaşlığımı bitiririm.					
16- Bağımlılık yapıcı madde kullandığını bildiğim biriyle yemek yerim.					
17- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişileri hor görmem.					
18- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilerin toplumun bir parçası olduğunu düşünürüm.					
19- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilere karşı kaba davranmam.					
20- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişilere karşı hoşgörülü davranırım.					
21- Bağımlılık yapıcı madde kullanan bir kişiyi işe alabilirim.					
22- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiyi ailemle tanıştırmaktan çekinmem.					
23- Bağımlılık yapıcı madde kullanan kişiyi diğer arkadaşlarımla tanıştırmaktan çekinmem.					

EK VII: ÖLÇEKLERDEN ALINAN İZİN YAZILARI

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği İzin Yazısı

Araştırmada kullanılan anne baba tutum ölçeğinin izin yazısı için Koç Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikoloji Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Vedat Şar'dan gerekli izin e-mail yolu ile alınmıştır.

Vedat Şar <sarvedat@gmail.com>

8.11.2019 Cum 22:51

Kime: Siz

CTQ-28-Turkce-2.0.pdf

195 KB

CTQ-Turkcemakale.pdf

313 KB

2 ek (508 KB) Tümünü indir Tümünü OneDrive'a kaydet

Kullanabilirsiniz.

From: ahmet aytepe <ahmetbilal1989@hotmail.com>

Sent: Wednesday, October 23, 2019 4:01 PM

To: sarvedat@gmail.com

Subject: ÖLÇEK İZNI

hocam iyi günler Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans öğrencisiyim. hocam sizin geliştirmiş olduğunuz Çocukluk Çağı Travmaları ölçeği (ÇÇTÖ) ni lise öğrencileri üzerinde kullanmak istiyorum. bu ölçek 14 yaş ve üzeri lise öğrencilerinde kullanılması uygun mudur ? saygılar. iyi çalışmalar

AHMET AYTEPE
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS

Anne Baba Tutum Ölçeği İzin Yazısı

Araştırmada kullanılan anne baba tutum ölçeğinin izin yazısı için Ankara Üniversitesi Psikoloji Bölümü Öğretim üyesi Prof. Dr. Ayşen GÜRE'den gerekli izin e-mail yolu ile alınmıştır.

Aysen.Gure@ankara.edu.tr

28.11.2019 Per 14:34

Kime: Siz

Merhaba Ahmet,

ABTÖ 10-18 yaşları için uygun bir ölçektir. Çalışmanızda uygunsa kullanabilirsiniz. Kolay gelsin,

Prof. Dr. Ayşen Güre

2019-11-25 11:33, ahmet aytepe yazmış:

- > Hocam iyi günler.
- > benim için biraz acil bir durum. cvp vererseniz çok mutlu olurum.
- >
- > Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans
- > öğrencisi Ahmet Aytepe. 'Lise Öğrencilerinin Çocukluk Çağı
- > Travma Yaşantılarının Madde Kullanım Tutumları ile İlişkisi'
- > başlıklı tez çalışmam için sizin Türkçe uyarlamasını
- > yapmış olduğunuz 'Anne Baba Tutum Ölçeği'ni izninizle
- > kullanmak istiyorum.
- > benim çalışmam için sizin uyarlamış olduğunuz ölçek çok
- > uygun.
- > Ölçeğe literatürde ulaşamadım. Ölçeğinizi de izninizle
- > gönderirseniz sevinirim. Saygılar iyi çalışmalar.
- >
- > Ahmet AYTEPE
- > GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
- > SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
- > YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ

Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği İzin Yazısı

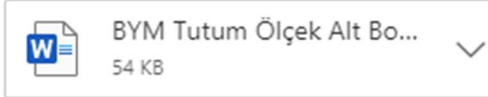
Araştırmada kullanılan bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutum ölçeğinin izin yazısı için Dr. Bülent Tansel'den gerekli izin e-mail yolu ile alınmıştır.

bülent tansel <tansel46@hotmail.com>

16.10.2019 Çar 00:22

Kime: Siz

2 ek (70 KB) Tümünü indir Tümünü OneDrive'a kaydet

Sevgili Ahmet,

Ekte Tansel (2006) BYM-TÖ ölçek maddelerine ve gerekli açıklamalara ulaşabilirsin. İyi çalışmalar diliyorum. Kolay gelsin.

Dr. Bülent Tansel

From: ahmet aytepe <ahmetbilal1989@hotmail.com>

Sent: Monday, October 14, 2019 12:10 PM

To: bülent tansel <tansel46@hotmail.com>

Subject: Ynt: ÖLÇEK İZNİ

Hocam iyi günler. Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Ahmet Aytepe. tez çalışmam için sizin geliştirmiş olduğunuz Bağımlılık Yapıcı Maddeler Tutum Ölçeği (BYM-TÖ) 'ni izninizle kullanmak istiyorum. ölçeğe literatürde ulaşamadım. Ölçeğinizi de izninizle gönderirseniz sevinirim. Saygılar iyi çalışmalar.

Ahmet AYTEPE
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ

EK VIII: ETİK KURUL ONAYI

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

Toplantı Tarihi: 25/12/2019	Toplantı Sayısı: 11	Karar Sayısı: 7
Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu, Prof. Dr. Cevad SELAM başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararları almıştır. KARAR-2: Genel Sekreterliğin 12/12/2019 tarihli ve E.17232 sayılı yazısı okundu ve ekleri incelendi. Yapılan incelemeler sonucunda; Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dr. Öğr. Üyesi Nurgül ÖZDEMİR'in sorumlu araştırmacısı olduğu ve danışmanlığında bulunan 180306111006 numaralı yüksek lisans öğrencisi Ahmet AYTEPE'nin yardımcı araştırmacısı olduğu "Lise Öğrencilerinin Anne Baba Tutumları ve Çocukluk Çağı Travma Yaşantılarının Madde Kullanım Tutumları Arasındaki İlişki" başlıklı tez çalışması Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından uygun görülmüş olup, durumun Rektörlük Makamına arz edilmesinin uygun olduğuna, Oy birliği ile karar verildi.		
RASKAN ✓ Fe İ İ Fen Edebiyat Fakültesi Öğr. Üyesi Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi		

1 / 1

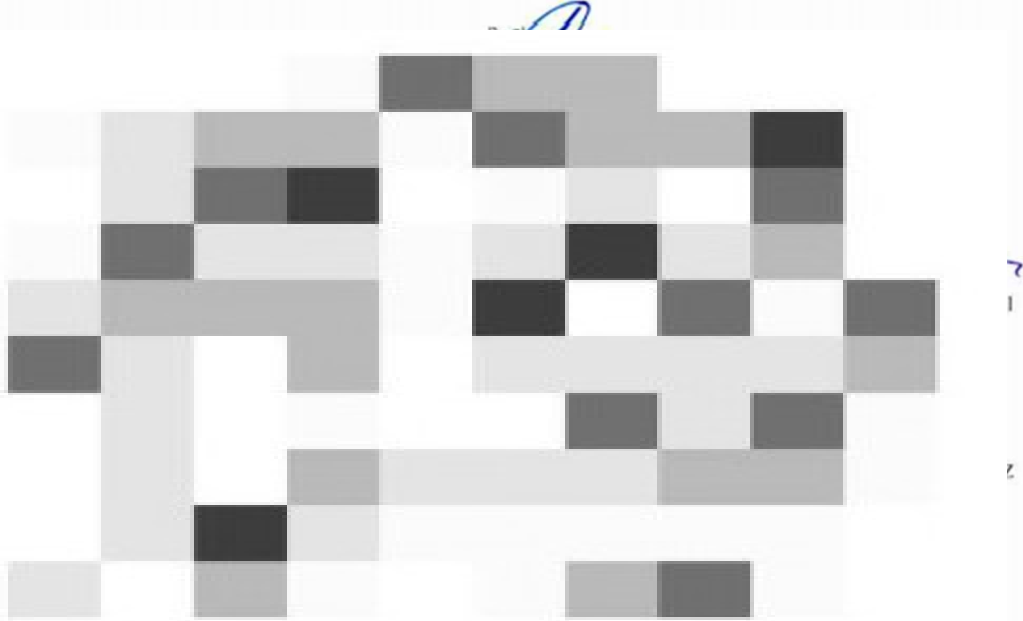
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU DEĞERLENDİRME FORMU

Araştırmanın Başlığı:	"Lise Öğrencilerinin Anne Baba Tutumları ve Çocukluk Çağı Travma Yaşantılarının Madde Kullanım Tutumları Arasındaki İlişki" adlı çalışma.
Başvuru Formunun Etik Kurula geldiği tarih:	12/12/2019
Başvuru Formunun Etik Kurulda incelendiği tarih:	25/12/2019
Karar tarihi	25/12/2019

SONUÇ

1.	☒ Kabul
2.	☐ Düzeltme gereklidir: Etik sorun olabilecek sorular/maddeler, süreçler ya da unsurlar bulunmaktadır. Açıklama:
3.	☐ Red Gerekçe, Görüş, Tavsiye ve Açıklamalar:

Başvuru dosyasının incelenmesinde hazır bulunan ve araştırmayla doğrudan veya dolaylı olarak ilişkisi bulunmayan Etik Kurul başkan ve üyelerinin ad soyad ve imzaları.

Dr. Öğr. Üyesi Sedat KAYMAZ

Dr. Öğr. Üyesi Duyguhan ÖZMEN

EK IX: KURUM İZNİ

T.C.
MUŞ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 63326527-619-E.13173159
Konu : Araştırma İzni

21/09/2020

VALİLİK MAKAMINA

Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Ana Bilim Dalı Psikiyatri Hemşireliği Yüksek Lisans Öğrencisi Ahmet AYTEPE' nin müdürlüğümüze bağlı İMKB Anadolu Lisesi ve Selahattin Eyübi Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencileri ile online olarak gerçekleştirmek istediği "Lise Öğrencilerin Anne Baba Tutumları ve Çocukluk Çağı Tramva Yaşantılarının Madde Kullanım Tutumları Arasındaki İlişki " konulu araştırma ve anket izni; anket ve araştırma izni komisyonunca incelenmiş olup, adı geçen okullarda gönüllülük esasına uygun olmak şartıyla uygulama yapmaları veya uygulamalara katılmaları müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde Olur'larınıza arz ederim.

Enver KIVANÇ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
21/09/2020

Kadir DUMAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

EK-X: G-POWER ANALİZİ

G*Power 3.1.9.4

File Edit View Tests Calculator Help

Central and noncentral distributions Protocol of power analyses

[12] -- Thursday, June 03, 2021 -- 15:21:05

t tests – Means: Difference from constant (one sample case)

Analysis: A priori: Compute required sample size

Input:

Tail(s)	=	Two
Effect size d	=	0.1764706
α err prob	=	0.05
Power (1- β err prob)	=	0.95

Output:

Noncentrality parameter δ	=	3.6165711
Critical t	=	1.9656418
Df	=	419
Total sample size	=	420
Actual power	=	0.9503550

Test family: t tests

Statistical test: Means: Difference from constant (one sample case)

Type of power analysis: A priori: Compute required sample size – given α , power, and effect size

Input Parameters

Tail(s)	Two
Effect size d	0.1764706
α err prob	0.05
Power (1- β err prob)	0.95

Determine =>

Output Parameters

Noncentrality parameter δ	3.6165711
Critical t	1.9656418
Df	419
Total sample size	420
Actual power	0.9503550

X-Y plot for a range of values

Calculate

ÖZGEÇMİŞ

 doğdu. İlköğretim ve lise eğitimini Mersin’de tamamladı. 2009-2014 yılları arasında Uludağ Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü’nde eğitim gördü. 2018 yılında Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Psikiyatri Hemşireliği Yüksek Lisans programına başladı. 2015-2020 yılları arasında Muş Devlet Hastanesinde çeşitli birimlerde hemşire ve sorumlu hemşire olarak çalıştı. 2020 yılında başlayıp Muş Alparslan Üniversitesi Gerontoloji Bölümü’nde halen Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya devam etmektedir.